

AZ SPD LATIN-AMERIKA POLITIKÁJA
/1969-1980/

BENKŐ ZSUZSANNA

BÖLCSESZDOKTORI ÉRTEKEZÉS

SZEGED

1981.

"A nemzetközi együtt-
működés sokkal fonto-
sabb annál, mintsem
egyedül a kormányokra
bízjuk."

/Willy Brandt/

ELŐSZÓ

A dolgozat jelen formájában azt tekinti feladatának, hogy a nemzetközi szociáldemokrácia "harmadik világ" politikáját vizsgálja. Ezt Európa legjelentősebb szociáldemokrata pártja, az SPD példáján keresztül szeretnénk bemutatni, e pártnak is főként a latin-amerikai szubkontinenssel kialakult kapcsolatait vizsgálva. Kutatásaink során figyelembe vettük, hogy az SPD külpolitikai elvei, módszerei egyértelműen nem vonatkoztathatók a szociáldemokrata mozgalomra. Az SPD-kormányzópárt az általunk vizsgált időszakban mindvégig, így sok helyütt az SPD külpolitikai elvei, módszerei, eszközei a "harmadik világgal" kapcsolatosan megegyeznek a kormány célkitűzéseivel. Ahol a kronológikus bemutatás, vizsgálat során e tekintetben időeltolódást láttunk, igyekeztünk arra is rámutatni. Némely kormánydokumentum vizsgálatánál pedig szinte csak az azonosságokat emelhattuk ki a pártkongresszusi jegyzőkönyvekkel összevetve.

Témánkban - eddigi ismereteink alapján - átfogó marxista-leninista értékeléssel nem találkoztunk. Munkánk során alapvetően német publikált forrásanyagokat /SPD kongresszusi jegyzőkönyveket, BMZ-jelentéseket, sajtó anyagot/ használtunk fel, valamint néhány nyugatnémet szociáldemokrata politológus e témával foglalkozó elemzését igyekeztünk feldolgozni. Fontos adalékokkal szol-

II.

gáltak az MTI bonni tudósítójának jelentései.

Az SPD "harmadik világgal" kialakított külpolitikáját vizsgálva célunk kettős: egyrészt a legújabbkori egyetemes történelem-kutatáshoz hozzájárulni, másrészt azt reméljük, hogy munkánk a napi politikai gyakorlatot is szolgálja. Az SPD e külpolitikai elveit, politikai gyakorlatát mind közelebbről megismerve, egyre jobban kibontakozhat előttünk a marxista-leninista munkáspártok és a szociáldemokrata pártok közötti együttműködés és ennek határai a fejlődő országokkal folytatott politika néhány területén.

A dolgozat a fentebb jelzett primer és az igen szűk szekunder irodalomra támaszkodva a címben megfogalmazott kérdést az SPD és az NSZK oldaláról közelíti meg. A "célországokkal", tehát Latin-Amerikával - amelyre ez a politika irányul - dolgozatunk nem foglalkozik. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy így a kérdés bemutatása, kronológikus kibontása kissé egyoldalú.

A dolgozat 4. fejezetében, amely az SPD helyét, nemzetközi szerepét tárgyalja, a kutatásunk során - egyelőre még provizórikusan - felmerült meditációinkat, következtetéseinket fogalmazzuk meg, és a további kutatások irányait jelöljük ki.

Ezúttal szeretnénk mindazoknak köszönetet mondani, akik segítséget nyújtottak, és tanácsaikkal hozzájárultak dolgozatunk megírásához.

III.

BEVEZETÉS

Az SPD a Szocialista Internacionáléban

Az SPD az SZI-ben, a szociáldemokrata mozgalom nemzetközi szervezetében, annak megalakulásától fontos szerepet játszik. Igazán döntő erőként az SPD a nemzetközi politikában 1969-től, az SPD-FDP kormánykoalíció létrejöttétől lép fel. Kormányzópártként egyre jelentősebb szerepet kezdett játszani az SPD a nemzetközi politikában is. Először az ún. új keleti politikában vette ki tevékenyen részét a párt, mellyel jelentősen hozzájárult a háború után kialakult európai helyzet stabilitásához.

Az 1970-es évek közepétől - mint látjuk - külpolitikájukban egyre nagyobb hangsúlyt kap a fejlődő országokkal / kialakított kapcsolatok erősítése. Ebben a külpolitikai tevékenységükben is nagy mértékben igyekeznek támaszkodni a Szocialista Internacionáléra, és jelentősnek tekintik az ENSZ szerepét e problémakörben.

A Szocialista Internacionálé "harmadik világ"- -politikája

A "harmadik világ" mindig fontos szerepet játszott az SZI politikai tevékenységében. A fejlődő országokkal kialakított politika egyrészt a nemzetközi viszonyok függ-

IV.

vénye volt, másrészt hatással volt az Internacionálé ezirányu politikájára a fejlődő országokban kibontakozó felszabadítási mozgalmak tevékenysége is. S azt sem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a szociáldemokrácia nemzetközi ereje sem változatlan. Ily módon a kongresszusaikon megfogalmazott programokban a fejlődő országokkal folytatott politika különböző súllyal szerepelt.

Úgy gondoljuk, hogy - bár több állásfoglalás született kongresszusaikon a kolonializmus ellen, de - a hatvanas évek elejéig módszereik még nem kristályosodtak ki a fejlődő országokkal a kapcsolatok kiépítésére.

Latin-Amerika és az SZI közötti kapcsolat szervezett megteremtésére már ebben a korai időszakban is törekedtek az Internacionáléban, és a nemzetközi szociáldemokrácia valóban sikerként könyvelhette el, hogy 1955-ben Montevideo székhellyel megalakult az SZI Latin-Amerikai Titkársága. Véleményünk szerint nem véletlen, hogy az Internacionálé is, már ebben az időszakban a különböző régiók közül éppen a latin-amerikai szubkontinenssel, annak szocialista, szociáldemokrata pártjaival épített ki kapcsolatot. Bár az alternatívaként nyújtott "demokratikus szocializmus" nem tűnt a legvonzóbb ideológiának, mégis Latin-Amerika bizonyult a leginkább megközelíthető "terepnek" a szociáldemokrácia számára, noha, e szubkontinensnek is megvoltak a sajátos problémái: küzdeni az észak-amerikai neokolonializmus ellen, felszámolni a gazdasági, politikai függést stb.

A "harmadik világ" politika egyre jelentősebb lett, a fejlődő országok felé megfogalmazódó "nyitás" valójában az 1960-as évek elejétől vált döntővé az SZI tevékenységében. Ez szoros összefüggésben volt azzal a folyamattal, amely a korábbi gyarmatokon bontakozott ki, vagyis erre az időszakra létrejött a politikai függetlenségüket frissen megszerzett államok nagy csoportja, és ezzel a realitással valamilyen módon az SZI-nek is számolnia kellett. Módszereit, eszközeit egyre árnyaltabban kellett megfogalmaznia, ha befolyását növelni akarta ezen a világpolitikailag is egyre fontosabbá váló területen.

Számításba kell venni azt is, hogy a frissen alakult államoknál egyre népszerűbbé kezdett válni a "nem kapitalista út", amely összeegyeztethetetlen a kapitalista alapon nyugvó "demokratikus szocializmus" eszméjével. Ezzel szintén számolnia kellett az Internacionálénak.

Az 1960-as évek elejétől napjainkig terjedő időszakot Balogh László - az SZI "harmadik világ" politikájáról írott általunk ismert egyetlen magyar tanulmány szerzője^{/1} - két korszakra osztja: 1960-tól az SZI Főtanácsának ülésétől az 1976-os genfi kongresszusig tartó időre, és az 1976-tól kezdődő korszakra.^{/2} Ezt a korszakolást lényegében elfogadhatjuk, hisz tényleg az Internacionálé "harmadik világ" politikájában új elemeket hozott.

Az 1960-as évek elején a legfontosabb dokumentumnak azt a programot tekintjük, amelyet az 1961. évi, Salzburgban tartott európai szociáldemokrata pártok megbízásából

az SZI Főtanácsa 1962-es oslói ülésén fogadott el a "Világ ma - a szocialista perspektíva" - címmel. Az Oslói Nyilatkozat az 1951. évi alapító Frankfurti Nyilatkozat születésétől eltelt egy évtized politikai, gazdasági változásait volt hivatott rögzíteni, így néhol az alapító dokumentumot módosítja, kiegészíti. A Nyilatkozat "Szocializmus és a fejlődő országok" című fejezete a fejlődő országok problémáival foglalkozik. A dokumentum nem elégszik meg a helyzet felvázolásával, igyekszik a fejlődés útjának kidolgozásához is hozzájárulni. "Kiegyensúlyozott fejlődésük attól függ - fogalmazza meg a program -, hogy milyen mértékben sikerül kibontakoztatni és koordinálni az egyéni erőket és a gazdasági kezdeményezést anélkül, hogy a magánvállalkozók lehetőséget hagynának a nyereség egy csekély kisebbség által való elsajátítására és annak meggazdagodására."³ Mindezek elérésében fontosnak tekinti a dokumentum a gyermek- és felnőttoktatást.

Az Oslói Nyilatkozat gondolatai meghatározó orientációként vonulnak végig az elkövetkezendő kongresszusok politikai célkitűzésein.

Az 1963 őszén Amszterdamban megrendezett VIII. kongresszuson az SZI határozataiban felszólítja tagpártjait, hogy "minden célravezető eszközzel" támogassák a gyarmatellenes mozgalmakat.⁴ Ezen a kongresszuson vezették be az új tagsági formát, a megfigyelői státuszt, amelynek komoly politikai, ideológiai indokai voltak. A "harmadik világ" országaiban - s ezt kénytelen volt az SZI is tudomá-

sul venni - a szociáldemokrata pártoknak csekély tömegbázisavolt, ugyanakkor az ún. populista pártok jelentősége nagy mértékben megnőtt, különösen a latin-amerikai szubkontinensen. Programjuk több haladó elemet is tartalmaz, így pl. elítélik az Egyesült Államok neokolonialista politikáját, támadják a katonai diktaturákat. Az SZI azért igyekezett ezekre a pártokra építeni, mert széles tömegbefolyással rendelkező reformista pártok voltak, melyektől nem idegen a "demokratikus szocializmus" eszméje. A kapcsolatrendszer fokozatos kiépítésére jó módszernek bizonyult a megfigyelői státusz.

A stockholmi X. kongresszust /1966. április 30./ előkészítő uppsalai értekezlet arra kereste a választ, milyen is a kapcsolat valójában az SZI és a fejlődő országok között. Az ülésen több neves "harmadik világ"-beli politikus is részt vett. Az SZI európai küldöttei csak a "demokratikus szocializmusról" beszéltek, amely szerintük képes felszámolni a gyarmati sorból nemrégiben felszabadult államok társadalmi-gazdasági elmaradottságát. A fejlődő országokat képviselő politikusok azonban a neokolonializmus elleni küzdelmet hangsúlyozták, valamint a fejlődő országoknak nyújtott nyugati segély elégtelenségével foglalkoztak. Bírálták továbbá azt is, hogy ezeket a segélyeket politikai feltételekhez kötik, amelyek gátolják a szocialista országokkal kialakítható kapcsolataikat.^{/5}

A X. kongresszuson a latin-amerikai szubkontinens társadalmi, politikai, gazdasági nehézségeinek legyőzésé-

VIII.

re is több javaslat született: a szervezet dolgozzon ki szankciókat a hatalmat bitorló fasiszta junták ellen, s támogatnia kell a populista pártok vezetésével a polgári demokratikus átalakulásért küzdő erőket, ugyanakkor meg kell akadályoznia, hogy a néptömegek elkeseredése forradalmi háborúban, népi felkelésekben csapódjon le.^{/6}

Az 1960-as évek másik - Latin-Amerika szempontjából is - jelentős kongresszusára az angliai Eastbourneban került sor 1969 nyarán. Ekkor választották Willy Brandt az SZI egyik alelnökévé. Ezen a kongresszuson Brandt a nemzetközi helyzet vitájában a leglényegesebbnek a keleti-nyugati kapcsolatok kérdését tekintette, s hangsúlyozta, hogy olyan "fejlődés jelei mutatkoznak, amelyet nem lenne szabad, mint pusztán taktikai jelenséget elvetni."^{/7} Brandt nemcsak saját pártjában, hanem a szociáldemokrácia nemzetközi szervezetében is jelentős súlyt fektetett az ún. keleti politikára.

Ezen a kongresszuson több latin-amerikai párt kapcsolódott az SZI-hez az 1963-ban létrehozott megfigyelői státusz értelmében, így a Costa Rica Nemzeti Felszabadító Pártja, a Venezuelai Demokratikus Akció, a Venezuelai Népi Választási Mozgalom, a Perui APRA, valamint a Paraguay Forradalmi Febrerista Párt.^{/8}

Az 1969-től kibontakozó enyhülési politika az SZI politikáját is meghatározta. Az SZI Főtanácsa 1971 májusában megtartott ülésén elfogadott határozatban hangsúlyozta, hogy "az SZI meg van győződve arról, hogy a II. világhá-

IX.

ború óta még sohasem kínálkozott jobb lehetőség, mint most, döntő lépések megtételére az enyhülés és együttműködés felé, és a világnak nem szabad elszalasztania ezt az alkalmat."/9

Az európai megegyezési lehetőségek, a békés egymás mellett élés politikájának mind erőteljesebb megvalósulásával párhuzamosan az SZI továbbra is igyekezett tevékenységét a "harmadik világban" folytatni.

1973-ban a chilei Népi Egység kormányának megdöntése az SZI-ben is jelentős hatást keltett: több találkozón foglalkoztak a chilei eseményekkel és jelentéseikben felszólították a szociáldemokrata kormányokat, hogy szüntessenek be mindenfajta támogatást és hitelakciót a chilei fasiszta juntának./10

Az 1970-es évek elején az SZI fokozódó "harmadik világ" iránti érdeklődését azok a körutak is bizonyítják, amelyeken ezidőtájt az Internacionálé vezetői részt vettek. 1974 márciusában körútra indult az SZI küldöttsége a Közel-Keletre /Egyiptom, Szíria, Jordánia, Izrael/. 1975 elején Bruno Kreisky vezetésével újabb küldöttség az arab országokba indult az SZI megbízásából.

Az 1976-ban Helsingörben tartott csúcsértekezletet, melyen a nyugat-európai szocialista pártok vezetői vettek részt, úgy értékelhetjük, mint az SZI genfi kongresszusának előkészítő értekezletét. Két fontos - egymással összefüggésben álló - kérdéskörrel foglalkoztak: a tőkés gazdasági válság kérdései, valamint Nyugat-Európa kapcsola-

tal a fejlődő világgal. Willy Brandt előadásában már, mint az egyik legfontosabb kérdéstről, az európai és Európán kívüli szociáldemokrata pártok közötti együttműködésről beszélt.^{/11}

"Kitörni az eurocentrizmusból és az SZI-t valóban internacionálisan szervezni."^{/12} Talán ez lehetne a mottója az SZI XIII. kongresszusának, melyre 1976 novemberében került sor Genfben.

A kongresszus eredményeihez, a hangsúlyosan meghirdetett "harmadik világ" politikához nagy mértékben hozzájárult az SZI ezen a kongresszusán megválasztott új elnök, mert Willy Brandt személyében nagy nemzetközi tekintélyű politikus vette át az Internacionálé vezetését. Willy Brandt egyrészt "hozta" saját - Európa legerősebb szociáldemokrata - pártjának tapasztalatait, valamint személyéhez is szorosan kapcsolódó, a Kelet-Nyugat viszonyban elért sikerek tapasztalatait.

Az "SZI jövőbeni feladatai" című beszédében Brandt az SZI és a "harmadik világ" kapcsolatainak eddigi alakulását tekintette át. Brandt az eddigi sikertelenséget elsősorban azzal indokolta, hogy a fejlődő országok állami és társadalmi berendezkedése más, mint a fejlett tőkésországoké, de eltér a szocialista országok társadalmi struktúrájától is. Ebből az következik, hogy ezeknek az országoknak az állami és társadalmi problémáira nincs olyan általános érvényű megoldás, amely kizárólag európai tapasztalatokon nyugszik.^{/13}

A genfi kongresszus egyik legvitatottabb témája az "Új Világgazdasági Rend" volt. Bár a határozatban egyértelműen megfogalmazták, hogy a "tervezés nélküli szabad piaci tőkés gazdasági rendszer, amely a világ legnagyobb részén urakodik, szánalmas módon nem tud harmonikus gazdasági megoldásokat biztosítani a nemzetek között, vagy megfelelő életszínvonalat az emberiség számára, legfeljebb az emberek egy csekély részének," és a határozat egy másik pontjában állást foglalnak amellett, hogy "új nemzetközi gazdasági rend jöjjön létre a szolidaritás elvei alapján, felölelve az egész emberiséget", mégis az egyes pártok között, vagy pártokon belül eltérő álláspontok alakultak ki a megvalósítást illetően.

Az SZI új alapszabályzata^{/14} is az új célokat volt hivatott szolgálni, mely szerint az "SZI arra fog törekedni, hogy kiszélesítse kapcsolatait más szocialista orientációjú pártokkal, amelyek nem tagjai a szervezetnek, és együtt akarnak vele működni."^{/15} Az új alapszabályzat értelmében több latin-amerikai párt helyzete is megváltozott az SZI-ben. Az 1963-ban bevezetett megfigyelői státusz megszűnt, így a szervezet teljes jogú tagja lett a Venezuelai Demokratikus Akció, a Costa Rica Nemzeti Felszabadító Pártja, a Venezuelai Népi Választási Mozgalom, új tagként a Dominikai Forradalmi Párt, és a Paraguay Forradalmi Febrerista Párt pedig tanácskozási jogot kapott.

Az SZI erőinek túlnyomó részét a genfi kongresszus óta a "harmadik világ" politikára összpontosítja, és a

meghirdetett offenzíva érdekében növeli a politikai - ideológiai eszközök szerepét. Minden eszközzel a hosszú - a munkásmozgalom gyökereihez visszanyúló - eurócentrizmusból igyekeznek kitörni. E cél érdekében Willy Brandt igyekszik felhasználni az SZI szervezeti lehetőségeit, az SPD tapasztalatait, tekintélyét, valamint a személyéhez kötődő lehetőségeket. 1977-ben Robert Mc Namara, a Világbank elnöke felkérésére Brandt egy új "független" nemzetközi bizottság létrehozására kapott megbízást, mely szerint feladata az "Észak-Dél" párbeszéd felújítása volt.

Újabb delegációk utazásaival személyes kapcsolataikat is igyekeztek erősíteni az egyes országok vezető politikusaival. Olof Palme svéd szociáldemokrata vezetésével Afrikába ment egy delegáció; Mario Soares, a Portugál Szocialista Párt főtitkára pedig, ugyancsak küldöttség élén, az SZI megbízásából Latin-Amerikába utazott. Ezidőtájt Willy Brandt is részt vett egy latin-amerikai körúton.

Az 1976-ban meghirdetett "nyitást" kívánta szolgálni az SZI vezetőinek 1977 decemberében tartott konferenciája is, mely először ülésezett Európán kívül. A Tokióban megtartott tanácskozás behatóan foglalkozott a nemzetközi gazdasági kapcsolatokkal. E téren a legnagyobb veszélynek a világkereskedelemben egyre inkább érződő protekcionizmust tartotta.

A Tokióban megtartott ülés után Willy Brandt is több ázsiai, afrikai országban tett látogatást: megfordult Indiában, Tanzániában, Namíbiában. Tapasztalatai között

egyrészt a "harmadik világban" végbement változásokról beszélt, valamint azt is látnia kellett, hogy az SZI "behatolási terve" nem könnyen megvalósítható elképzelés, mert útja során a helyi sajtóban nem egyszer bíráló cikkek is megjelentek. Újra a szociáldemokrata politika "kétarcúságára" derült fény. A szavakban elítélt politika mellett a gyakorlat mást mutatott. A fajüldöző dél-afrikai rendszer változatlanul egyik legfontosabb kereskedelmi partnerét látja az NSZK-ban.

"Demokratizálási folyamat az Ibériai-félszigeten és Latin-Amerikában" címmel 1978 szeptemberében háromnapos értekezlet kezdődött Lisszabonban az SZI és a Portugál Szocialista Párt szervezésében. Brandt az SZI afrikai, latin-amerikai és európai küldöttei előtt kijelentette: az értekezletnek "demonstrálnia kell a Carter-kormányzat felé", hogy Európa növekvő figyelemmel kíséri a latin-amerikai diktatúrák részéről megnyilvánuló kihívást. Mario Soares, a Portugál Szocialista Párt főtitkára beszédében elítélte a chilei, az uruguayi, nicaraguai és az argentin diktatórikus rezsimeket. Az értekezlet résztvevői Nicaraguával kapcsolatban nyilatkozatot tettek közzé, melyben támogatásukról biztosították a széles ellenzéki front kormányalakítási döntését.

Az SZI XIV. kongresszusát 1978-ban rendezték meg Vancouverben. A háromnapos kongresszuson a béke és fejlesztés, a világgazdaság kérdéseivel, valamint a latin-amerikai és dél-afrikai helyzettel foglalkoztak.

Willy Brandt beszédében a békepolitika két dimenziójáról beszélt: a Kelet-Nyugat kapcsolatairól, melyek - véleménye szerint - óriási hatást gyakorolnak a béke másik dimenziójára, az "Észak-Dél" problémára. Bár Brandt ezúttal az "Észak-Dél" konfliktust erőteljesen a "Kelet-Nyugat" függvényében elemezte, mégis a vita az "Észak-Dél" konfliktusra, az Európán kívüli szférára koncentrált. /16

Az SZI kongresszuson részt vettek a Zimbabwe Hazafront, a SWAPO, a nicaraguai sandinisták, a nyugat-szaharai Polisario Front képviselői is.

A kongresszuson több felszólaló foglalkozott a latin-amerikai kérdésekkel. Brandt is szólt a latin-amerikai és Karib-tengeri országokból jött szociáldemokrata, szocialista pártok küldötteihez, és igyekezett tudomásukra hozni: "érezzük, a kontinensnek abban a részében mélyreható változások mennek végbe. A katonai despotizmus és a szabadság elnyomása kétségkívül alkalmatlan eszköz országaik problémáinak megoldására. Szeretnénk hasznos társai lenni abban az erőfeszítésükben, hogy megnyissák népeik előtt a demokráciához és társadalmi stabilitáshoz vezető utat... Feladatunk a demokratikus szocializmus egész világra érvényes interpretációjának megalkotása." /17

Ezeknek az alapelveknek a hatékonyabb megvalósítása - amint határozati javaslataik is tükrözik - koordinált tervezést és új intézményrendszert tesz szükségessé. Az intézményi fejlődés központi kérdése, a határozati jav

lat értelmében, a multinacionális vállalatok ellenőrzése kell, hogy legyen. A még érvényben lévő tőkés világ-gazdasági rend domináló alkotórésze kétségtelenül a multinacionális konszernek. Ennek tudatában a vancouveri konferencia megállapította, hogy "sürgető szükséglet ezen vállalkozók aktivitásának ellenőrzése." Az SZI azt is felismerte, hogy ez csak jobb információk esetén lehetséges, ezért az "SZI teljes támogatását adja a szakszervezeteknek egy ellenhatalom kiépítésére a multinacionális hatalmak ellen."/18

A kongresszus bírálta a tőkés világ szerepét, politikáját Afrika déli részén, Latin-Amerikában, és a gazdasági kapcsolatokban. A Szocialista Internacionálé egyértelműen elkötelezte magát az új nemzetközi gazdasági rend gondolata mellett.

A vancouveri kongresszust követően az SZI Irodájának 1979 októberi ülésén Lisszabonban napirenden szerepelt a közel-keleti kérdés, a dél-afrikai helyzet mellett a legutóbbi közép-amerikai fejlemények problémája. A kétnapos értekezlet tevékenységét az "arccal a harmadik világ és a nemzeti felszabadító mozgalmak felé" jelszó jegyében folytatta. Az érdeklődést az is bizonyítja, hogy húsz latin-amerikai és afrikai párt, mozgalom küldött megfigyelőt az SZI Irodájának ülésére.

A lisszaboni ülést értékelve - Klaus Lindenberg a die Neue Gesellschaftban megjelent cikkében^{/19} - kifejti, hogy amióta Willy Brandt átvette az SZI elnöki tisztét,

Az SSI együttműködése a latin-amerikai és karibi barátokkal új és gyümölcsöző hangsúlyokat kapott. A régió tagpártjai egyre szorosabb együttműködést tudtak elérni a politikai munka keretén belül. Az ülés fontos eredményének tekinti a szerző, hogy létrehozták a régóta tervezett "A Szocialista Internacionálé latin-amerikai Komitéját". Ennek a feladata a jobb koordináció biztosítása, és egyáltalán a politikai együttműködés feltételeit is jobban biztosítja. A Komité elnöke a Partido Revolucionario Dominicana főtitkára, dr. Jose Francisco Pena Gomez lett, titkára pedig a salvadori dr. Hector Ogneli. A Komitéhoz tartozik még: Gonzalo Barrios /AD - Venezuela/, Daniel Oduber /PLN - Costa Rica/, Michael Manley /PHP - Jamaica/ és Anseleur Sule /PR - Chile/, valamint mind a három térség képviselteti magát: Carlos Andres Perez /Venezuela/ Dél-Amerika, Luis Alberto Monge /Costa Rica/ Közép-Amerika, O' Brien Protman /Barbados/ a Karib-térségben.

1980 áprilisában új politikai eszközt próbált ki a Szocialista Internacionálé. Először ült össze regionális konferencia Latin-Amerikában, Santo Domingóban. A konferencia fő témája a latin-amerikai és karib-térség jövője volt. Willy Brandt megnyitó előadásában kiemelte: ha a "blokkok nem találják meg az utat és az eszközt egy mélyértelmű dialógus, megegyezés biztosításához, mint ahogy azt a Kelet-Nyugat viszonylatában tették, óriási veszélyek fenyegeik a nyolcvanas, kilencvenes évekre az emberiséget..."^{/20}

Fentek eszköznek tekinti - a kudarcok elkerülése végett - a tárgyalások egyfajta szelektálását: a területi hovatartozás kritériumai szerinti, vagy a tárgyalási anyagok szerinti csoportosítást. Talán ehhez a javaslatához akartak jelenlegi regionális konferenciájukkal példát mutatni. A néhol hosszú vitákat eredményező ülés végén Willy Brandt a következőképpen foglalta össze az elhangzottakat: területi és kontinentális integrációk mind gazdaságilag, mind politikailag szükségesek, ezeket a "harmadik", és "negyedik" világban egyaránt támogatni kell /pl. Andok-paktum/. A konferencia résztvevői által üdvözölt javaslat: a "szelektív csúcsdiplomácia" abban segíthet, hogy így módon talán elkerülhetők a nemzetközi konferenciák kudarcai, és azok negatív következményei.^{/21} A záródokumentum véglegesítését és a további érdemi munka jó részét a latin-amerikai és karibi komitéra bízták.

1980 novemberében került sor Madridban az SZI XV. kongresszusára, melyen szintén a béke megvédéséért folytatott küzdelem élvezett prioritást.

HANGSÚLYELTOLÓDÁSOK

/A "harmadik világ" illetve Latin-Amerika politikai
jelentőségének növekedése. 1969-1980/

1. Történeti visszatekintés

1949-ben, a Német Szövetségi Köztársaság megalakulásának évében Afrikában, Ázsiában, Közép- és Dél-Amerikában 48 független állam létezett. Számuk 1960-ban 76 volt, majd 1971-ben 105-re növekedett. Ez persze csak egyik oka annak, hogy a számbeli növekedés súlyuk, erejük, a világpolitikára gyakorolt hatásuk fokozódásával járt.

Időrend szerint vizsgálva a címben megfogalmazott kérdést, két korszakra bontható az 1969-ig terjedő időszak. Az első szakasz véleményem szerint 1961-ig tart, a második szakaszhatár 1969-nél vonható meg. Mindkét periódusban a Német Szövetségi Köztársaság Latin-Amerikához fűződő kapcsolataiban főként a "harmadik világ"-hoz kapcsolódó általános célokat kell figyelembe vennünk.

Az első periódusban nem volt az államapparátusban külön - a "harmadik világ" problémáival, ezen országokhoz fűződő viszonyal foglalkozó - intézmény. Több minisztérium, reszort foglalkozott a fejlődő országokkal kapcsolatos feladatokkal. Ebben az időszakban, nyilvánvalóan, a Német Szövetségi Köztársaság számára a legfontosabb fela-

dat a háború utáni gazdasági, társadalmi stabilizáció biztosítása volt. A kapitalista restauráció talaján újjászervezett állam igyekezett kiépíteni gazdasági, katonai kapcsolatait nyugati szövetségeseivel, természetesen szövetségesei közül az Amerikai Egyesült Államok szerepe volt döntő.

A II. világháború utáni években, bár a fejlődő országokhoz fűződő kapcsolatok alárendelt jelentőségűek, a latin-amerikai kontinens szerepe több szempontból is - érthető módon - mégis jelentős volt.

Egyrészt a tradicionális kapcsolatokról van szó a Német Birodalom és Latin-Amerika közt, amelyek főleg a kereskedelem, a magánberuházások, a csekély mértékű tudományos és technikai, de különösen a kulturális területen valósultak meg. Talán ezzel magyarázható, hogy a történelmileg kialakult kapcsolatokat a Német Szövetségi Köztársaság újjította fel a II. világháború után, mert mind a Német Szövetségi Köztársaság, mind a latin-amerikai kontinens az Egyesült Államok domináns politikai, gazdasági befolyása alatt állt.

A másik tényező, amelyik mindjárt a II. világháború után fontos szerepet játszott a szubkontinens és a Német Szövetségi Köztársaság közötti kapcsolat kibontakozásánál, az a német származású kisebbség szerepe Latin-Amerika országaiban. Összehasonlítva az Olaszországból, Spanyolországból kivándoroltakkal, azt látjuk, hogy szám szerint kevesebben voltak, de sokkal több közöttük a magasabban

kvalifikált szakember, így hatásuk jobban érzékelhető. A Németországból kivándoroltak hamarosan a társadalom középső és felső rétegeiben találhatók. Az 1871 és 1939 közötti időszakban mintegy 260 000 ember vándorolt Latin-Amerikába, különösen Brazília, Chile és Argentina felé orientálódtak. A II. világháború után számuk körülbelül 40 000-rel növekedett. Érthető, hogy szerepük - különösen a II. világháborút követő időszakban - fontos volt a Német Szövetségi Köztársaság és a latin-amerikai országok közötti kontaktus felújításánál.^{/1}

Latin-Amerika egyes országaira nagy hatással volt az a gyors, dinamikus gazdasági fejlődés, amely ebben az időszakban jellemezte a Német Szövetségi Köztársaságot, ami a történeti irodalomba a "német gazdasági csoda"-ként vonult be. Ezt követhető és követendő modellként kezdték vizsgálni, értékelni számos országban.

Az 1961-el kezdődő szakaszt már úgy értékelhetjük, amikor egy koncepciózus fejlesztési politikáért való fáradozás jelei fedezhetők fel. A Szövetségi Köztársaság elhatározta, hogy kiépíti fejlesztési politikájának szisztémáját.^{/2}

1961. május elsején folyt az első nagy vita a fejlődő országokhoz fűződő viszonyról, a fejlesztési politikáról a szövetségi parlamentben. Már ennek az első parlamenti vitának a kibontakozásánál jelentékeny szerepet játszott az SPD - nevezetesen az SPD parlamenti frakciója. Az SPD frakció egy interpellációt olvasott fel, amelyre

a gazdasági ügyek szövetségi minisztere, Professzor Ludwig Erhard igyekezett a parlament előtt válaszolni.^{/3} A parlamenti ülésen foglalkoztak a "szabadság" kérdésével, ami még a világ egy jelentős részén semmilyen szinten sem biztosított. /A még nemzeti függetlenségüket el nem ért országokban./ Felmerült a fejlesztési segély problémája, amely az ötvenes évek közepe óta politikai gyakorlat volt a fejlődő országok és a Német Szövetségi Köztársaság közötti államközi kapcsolatok szintjén. Mivel e dolgot - a probléma különösen fontos és érdekes megnyilvánulásai miatt - külön részben kíván foglalkozni a fejlesztési segéllyel, ezért itt csak jelezzük a kérdést. "Azaz a fejlesztési segélyt nem mint a nemzeti népgazdaságok célkitűzéseit kell szemlélni - fogalmazódott meg a parlamentben -, hanem mint a világgazdasági együttműködés egyik feladatát kell tekinteni. A világgazdaság új formájának keresését kell szem előtt tartani a hagyományos ipari és nyersanyagszállító országok közötti felosztás átformálására." A gazdasági fejlődésnél hangsúlyozták a fokozatosság fontosságát, mert - véleményük szerint - "egy nép sem tud az egyszerű technikai fejlettségi szintről a legbonyolultabb fejlettségi szintre hirtelen átugrani. Erre sem társadalmilag, sem lelkileg nem képes."^{/4}

Jelentős szervezeti előrelépésként kell értékelnünk a Gazdasági Együttműködési Minisztérium létrehozását /Bundesministerium der Zusammenarbeit - a továbbiakban BML/. Az első minisztere Walter Scheel lett, aki 1966-ig

töltötte be ezt a tiszttet.

1962. január 6-án a miniszter a fejlesztéspolitikáról szóló elvi magyarázatában hangsúlyozta, hogy az elmúlt években a fejlesztéspolitika egyre erősebben érvényesült, mint politikai jelenség a külpolitika, a gazdaságpolitika, és társadalompolitika mellett. Ez tette indokolttá és szükségessé ennek a minisztériumnak a létrehozását is. A fejlődő és a fejlett ipari országok kapcsolatának szerepe egyre inkább növekszik, és a nyugati demokráciák helyzete sokban függ a fejlődő országokkal kialakított kapcsolatoktól, amely kapcsolatokat erősíteni igyekszenek, és a fejlődő országokat gazdasági, társadalmi és politikai nehézségeik legyőzésében támogatni, segíteni próbálják. Így, tulajdonképpen a fejlesztési politika, a fejlesztési segély a miniszter véleménye szerint a Német Szövetségi Köztársaság biztonságpolitikájának is fontos részévé kell, hogy váljon.¹⁵

Úgy gondoljuk, hogy az éppen 1961-62-től jelentkező fokozódó érdeklődés nem véletlen, és nemcsak a belső /NSZK/ szükségletek, igények járultak hozzá ehhez a növekvő aktivitáshoz, hanem az NSZK kormánya ily módon reagált arra az 1959-től kibontakozó "robbanásra", amely a gyarmattrendszer széttörésére irányult. Ezt annál is inkább tehetette, mert az NSZK nem volt gyarmattartó ország.

A szövetségi kancellár 1963-ban kormánynyilatkozatban a "harmadik világ"-hoz fűződő kapcsolataiknál nagy súlyt fektetett a következőkre: a szövetségi kormány re-

méli és bizik abban, hogy azok az országok, amelyek a népek önrendelkezési jogának megvalósításával nemzeti önállóságukat megszerezték, megértést tanúsítanak azon német követeléssel, amely a fejlődő országok igényeihez hasonlóan az önrendelkezési jog megszerzéséért küzd.^{/6}

Ez a kormánymagyarázat is világosan tükrözi a Német Szövetségi Köztársaság külpolitikai "ars poeticáját" a hatvanas években. Ez az eddigieknél is nyilvánvalóbbá válik, ha megnézzük, hogy milyen külpolitikai elvek érvényesültek a latin-amerikai országokkal szemben, természetesen változó prioritással:

- A Német Szövetségi Köztársaság az egyetlen törvényes állam, a Német Demokratikus Köztársaság állami elismerését meg kell akadályozni /a Hallstein doktrina, aminek súlya a hatvanas évek vége fele egyre csökken/.
- A Német Szövetségi Köztársaság-képet a "Harmadik Birodalom" képétől meg kell különböztetni.
- A gazdasági kapcsolatok további kiépítését kell mindenekelőtt szorgalmazni.
- A német származású kisebbségnek támogatásra kell találnia.
- A fejlődő országok gazdasági és társadalmi problémáit elismerik és a lehetőségek szerint igyekeznek figyelembe venni.^{/7}

Itt kell - ha röviden, utalásszerűen is - kitérnünk azokra az egész világpolitikára hatást gyakorló eseményekre, változásokra, amelyektől a nyugatnémet kormány sem te-

kinthetett el. Egyrészt: A kubai győztes forradalom, ami az első szocialista állam megjelenését jelentette az amerikai kontinensen. Másrészt: Az új amerikai fejlesztési koncepció, a Kennedy nevéhez fűződő "Szövetség a haladásért" meghirdetése. Ludwig Erhard politikájára nagy hatással volt az új amerikai doktrina és figyelmüket erőteljesebben a latin-amerikai kontinens felé irányította.^{/8}

A hatvanas évek derekára a Német Szövetségi Köztársaság a világ második legfontosabb kereskedő nemzete lett és a legtöbb latin-amerikai országnak a második vagy harmadik legfontosabb kereskedő partnere.

Általában a nyugatnémet külpolitika változásainak kezdetéről, új stílusjegyeinek kibontakozásáról 1969-től beszélünk, az SPD-FDP közös kormányzásának idejétől. Úgy gondoljuk azonban, hogy a "harmadik világ" országaihoz fűződő kapcsolataiban újabb útkeresésük jegyei-motívumai már 1966-tól felfedezhetők. Ennek egyik magyarázatát abban véljük felfedezni, hogy 1966-tól az úgynevezett "nagy koalíció" tevékenységétől kezdődően a BMZ élén a szociáldemokrata Hans Jürgen Wischnewski állt.

A koalíciós kormány is egyre intenzívebben foglalkozott a fejlődő országokhoz fűződő kapcsolatokkal, feladatokkal. Hans Jürgen Wischnewski egyik - a "Neue Gesellschaft"-ban megjelent - cikkében^{/9} hangsúlyozta, hogy újabban megvan a remény a szorosabb gazdasági együttműködésre, ami a saját országuk fejlődésével, gyors sikereivel is kecsegtethet. De mindjárt felteszi a kérdést, hogy

a pénzügyi és személyi feltételek biztosítottak-e ehhez, nem túl magasak-e a követelmények. Örömmel konstatálja, hogy a fejlődő világ szinte vakon hisz a német technikai berendezések minőségében. Hasonló a helyzet a német tanácsadókkal is, mind szakmai tudásuk, mind megbízhatóságuk, felelősségtudatuk alapján nagyra becsültek a fejlődő országokban. Röviden elemzi az afrikai kapcsolatokat, idézi Senghor elismerő gondolatait a német kultúráról, filozófiáról, művészetekről, elsősorban a romantikusokról. Hangsúlyozza, hogy az afrikai népek szimpátiája a Német Szövetségi Köztársaság felé két dologra vezethető vissza: Egyrészt a Német Szövetségi Köztársaság, mint ipari ország, már régóta nem rendelkezik gyarmattartó történelmi múlttal, másrészt a Német Szövetségi Köztársaság, hasonlóan az afrikai országokhoz, nemzeti problémákkal küzd. Bár a Német Szövetségi Köztársaság reálpolitikusai előtt egyre világosabbá kezdett válni a német újraegyesítés irrealitása, mégis szívesen használták fel afrikai kapcsolataik elmélyítésében, mint sorsközösségi elemet.

A latin-amerikai kontinens sokféleségét szemlélve, Wischnewski rámutat arra, hogy az európai országok közül a Német Szövetségi Köztársaság a legnépszerűbb, legszimpatikusabb a szubkontinens lakói számára. Afrikához, Ázsiához hasonlóan a német tudósok érdemeit nem felejtették el, ennek bizonyítására már az is elég, ahogy Alexander Humboldt tevékenységére emlékeztek. Wischnewski sem feledkezik meg a 19. században gyökerező tradíciókról beszélni. Ma pedig a

már korábban említett gyors gazdasági fejlődéssel párosuló nyugatnémet polgári demokrácia, mint példakép jelenik meg számos latin-amerikai országban.

Cikke utolsó részében a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy mind szélesebb körben kell megismerni, megismertetni a fejlődő országokat.

Az a folyamat, amely kormányprogram, pártprogram szintjén 1969-től fogalmazódik meg egyértelműen, jelzés-szerűen már 1967-1968 körül kezd egyre világosabban kitapinthatóvá válni.

Az az elszigetelődési veszély, amely a Német Szövetségi Köztársaságot "Kelet" felől fenyegeti, már nyugati szövetségeseinél is egyre nyomasztóbbá válik. Ezért Willy Brandt külpolitikája - ezeket a veszélyeket megakadályozandó - már új elemeket kezd tartalmazni. "Ez a külpolitika már más, mint Brentanóé volt - fogalmazódik meg egy Neue Gesellschaft cikkben - de nem ugyanaz, mint Kiesingeré vagy Adenaueré." /¹⁰ Természetesen vannak olyan külpolitikai aspektusok, amelyek változatlanok. Változatlan: az újraegyesítés gondolata, szilárd eleme, tartóoszlopa külpolitikájuknak a nyugati szövetség, a nyugati szövetségi rendszerrel való komplex együttműködés. De egyre inkább találkozunk olyan, a hidegháború idejére nem jellemző, új elemekkel, mint a Szovjetunióval való barátságos viszony hangsúlyozása.

A fejlődő országokkal kialakított kapcsolatokat illetően egyre inkább egy konstruktív politikát kérnek számon

a kormánytól, ezt a külgazdasági kapcsolatok nagyon fontos elemének tekintik. Ez a Német Szövetségi Köztársaság szempontjából azért is nagyon fontos, mert a külpolitika és a külgazdaság - talán a történelemben elválaszthatatlan fogalmak - rettentően szoros összefüggésben van a nyugatnémet export-orientált gazdaságban.

A kultúrpolitika, amely sokszor jelentős eleme volt a német külpolitikának, a hatvanas években is egyre nagyobb hangsúlyt kap a fejlődő országokkal való kapcsolatban. Ezek a kapcsolatok különféle formákban realizálódhatnak. A legfontosabbnak a külföldön fenntartott, működtetett iskolákat tekintik, bár jelentős a szerepe az egyetemi vendégoktatóknak, a külföldi hallgatók NSZK-ban történő képzésének is. Ugyanezeket a célokat szolgálják azok az intézmények is, amelyeknek az a feladatuk, hogy a német kultúra, nyelv, irodalom külföldi terjesztésével foglalkozzanak. Ezek közül az intézmények közül csak néhányat szeretnénk említeni:

- "Goethe Häuser" - ezek fő feladata a nyelvoktatás külföldi megszervezése.
- "Inter Nationes" - a német irodalom külföldi terjesztése a fő profilja.
- "Deutsche Stiftung für die Entwicklungsländer" - főleg a "harmadik világ" felé közvetít ez az 1959-ben Nyugat-Berlinben létrehozott alapítvány.

Willy Brandt "Partneri kapcsolat Latin-Amerikával" címmel/11 1967-ben az "Ibero-Amerika Egyesület" előtt tar-

tott előadásában hangsúlyozta, hogy kereskedelmi kapcsolataik jól működnek. Kiemeli, hogy a kereskedelmi forgalom alatt nemcsak az árucserét érti, hanem pénzügyi kapcsolatokat, szolgáltatásokat, beruházásokat is. Igaz, hogy az árucsereforgalom Latin-Amerika és a Német Szövetségi Köztársaság között az elmúlt években valamelyest visszaesett. Ennek egyik okát Brandt abban látja, hogy kivitelük átstrukturálódott, a fogyasztási javakat egyre inkább a beruházási javak váltják fel. Fontosnak tartja, és részletesen beszél a latin-amerikai kapcsolatokról, amelyek erősítése a továbbiakban is jelentős feladata a Nyugatnémet Államnak, de ez önmagától nem megoldódó probléma, hanem új erőfeszítéseket követel. Brandt őszinte ígéretet tesz, hogy lehetőségei keretein belül igyekeznek a latin-amerikai országok érdekeit a Közös Piacon belül is képviselni. "Politikánk irányvonalához tartozik, hogy a latin-amerikai országokat segítjük társadalmi, gazdasági problémáik megoldásában. De természetesen azt a kiegészítést is meg kell tennünk, hogy mindezt csak lehetőségeink keretein belül valósíthatjuk meg, mert eszközeink korlátozottak..."¹²

A kapcsolatok egyes elemeit áttekintve, fontosnak tartotta Brandt a privát beruházásokat, amelyekre Latin-Amerikának különösen szüksége van, de véleménye szerint a partneri együttműködés egyik súlypontja a technikai segély kell hogy legyen. Ez egy olyan együttműködési forma, amely szerinte ember-ember közötti közvetlen kontaktust igényel.

A német technikai segély kezdete óta a latin-amerikai

társágban 550 tervet valósítottak meg, 1966 végéig 300 millió DM-et bocsátottak ezek rendelkezésére. Mezőgazdasági szövetkezeteket terveztek, német mérnökök, hídépítők és mások, mint tanácsadók tevékenykednek "a népi együttműködési" /"Volkzusammenarbeit"/ program keretein belül például Peruban. Chilében a franciákkal közösen működtettek iskolákat. Braziliában geológusok, hidrológusok, település-szakértők, kartográfusok tevékenykedtek. "Jelenleg - emeli ki Brandt - több mint 300 ember dolgozik a falufejlesztés érdekében, a társadalmi szektorban, mint betegápolónővér vagy mint kézműves mesterember a szakiskolákban és tanműhelyekben."/13

Növekedett az elmúlt években a Dél- és Közép-Amerikából érkező fiatalemberek szakmai továbbképzése a Német Szövetségi Köztársaságban. 1961 óta körülbelül 2500 pályázót képeztek üzemekben vagy iskolákban.

A "Német Alapítvány a fejlődő országokért" szintén / kivette a részét az ismeretek cseréjében. Több mint 550 vendég vett részt a szubkontinensről különböző témákról szervezett szemináriumi foglalkozásokon. A témák változatosak voltak, a fiatalok problémáiról, a várostervezésről, rádióról, televízióról, agrárproblémákról stb.-ről folyt az eszmecsere. "Eddigi ismereteink is megerősítenek bennünket, hogy a technikai segély útján tovább haladjunk, és korábbi kulturális cserénket ápoljuk, támogassuk." - hangsúlyozta Willy Brandt./14

1966-ban 28 millió DM-et fordítottak a latin-amerikai

iskolákra. A legnagyobb iskoláik Mexikóvárosban, Santiago de Chilében és Bogotában működnek. Fontos feladatként jelezte Brandt az egyetemek közötti kapcsolatok fokozását, amelyeket ösztöndíjakkal, professzorcsere-kkel lehetne realizálni. Közel 1300 hallgató tanult Latin-Amerikából német egyetemeken, főiskolákon, közel 200 vendégprofesszor tanított latin-amerikai egyetemeken, főiskolákon. 18 kulturális intézmény igyekezett a kulturális kapcsolatok ápolásában tevékenyen részt venni. Megemlítette még az egyházak és alapítványok szerepét, amelyek - mint majd látni fogjuk - a továbbiakban is fontos szerepet játszottak a kapcsolatok szorosabbra fűzése érdekében.

Willy Brandt beszéde utolsó részében - e rövid kapcsolattörténeti áttekintés után - Európa jövőjéről beszélt, és az elkövetkezendő évek legfontosabb feladatát vázolta, a Kelet-Nyugati kapcsolatok rendezését, ami a tartós béke biztosításának elengedhetetlen feltétele, ami Európához, a Német Szövetségi Köztársasághoz hasonlóan Latin-Amerika érdeke is, és nem lényegtelen az elkövetkezendő még szorosabb nyugatnémet-latin-amerikai kapcsolatok szempontjából sem.

Az az igyekezet, amely a kapcsolatok szorosabbra fűzésére irányult, nem maradt az elmélet szintjén. 1968. október 13-16-a között Vina del Mar chilei fürdőhelyen Brandt külügyminiszter elnökletével folyt a latin-amerikai országokba akkreditált nyugatnémet nagykövetek értekezlete. A 21 ország nyugatnémet diplomáciai misszió vezetői tájékoz-

tatták kollégáikat a Német Szövetségi Köztársaság és az érdekelt országok kapcsolatairól.^{/15}

Egyrészt a nagyköveti értekezletnek is az volt a célja - mint ahogy Jürgen Rühfus a nyugatnémet külügyminisztérium szóvivője közölte -, hogy a Német Szövetségi Köztársaság és a latin-amerikai országok közötti kapcsolatot elmélyítse. Másrészt, Willy Brandt a latin-amerikai kontinensen tett látogatását több hivatalos tanácskozássra használta fel. Rövid látogatáson vett részt Argentínában, Uruguayban, Brazíliában. A bonni külügyminisztérium államtitkára Lehn már régebb óta Latin-Amerikában tartózkodott, és Guatemala-i, Salvador-i, Honduras-i, Nicaragua-i, Costa Rica-i és Panama-i vezető körökkel folytatott tárgyalásokat. Novemberben pedig a másik külügyi államtitkár kereste fel azokat a dél-amerikai országokat, amelyek nem szerepeltek az eddigi programban. A látogatásokkal kapcsolatban a TASSZ tudósítója, Boriszov megjegyezte, hogy a Német Szövetségi Köztársaság latin-amerikai befolyása, különösen gazdasági téren erős, az itteni nyugatnémet tőkebefektetések az elmúlt három év alatt 25 %-kal növekedtek.^{/16}

Azt hisszük, nem hiábavaló idéznünk Polgár Dénes MTI tudósítói jelentését, amely szintén az NSZK-Latin-Amerika közötti diplomáciai élet felgyorsulásakor íródott. "Külpolitikai kérdésekkel foglalkozó bonni politikusok a Német Szövetségi Köztársaság külpolitikájának "új szakaszáról" beszélnek, ennek lényege az, hogy a nyugatnémet kormány erősíteni akarja politikai kapcsolatait számos nem

nukleáris hatalommal, tekintet nélkül arra, hogy azok tagjai-e valamilyen szövetségi rendszernek. Elsősorban Japánról, Indiáról, Svédországról, és a latin-amerikai államok egy csoportjáról van szó. Jólértésült bonni körök szerint Brandt külügyminiszter latin-amerikai körútja során nagy lehetőségeket fedezett fel a politikai együttműködésre..."/17

A latin-amerikai lehetőségeket minél előbb igyekeztek realizálni, és kapcsolataikat mind gazdasági, mind tudományos-technikai szinten erősíteni. Erhard Eppler - aki elődjéhez hasonlóan nagy szakértelemmel vezette a BMZ-et 1968 óta - 1969 tavaszán latin-amerikai körútra indult. Látogatást tett Peruban, ahol a kormány tagjaival folytatott tárgyalásokat a két ország gazdasági együttműködéséről. Latin-amerikai útja során megbeszéléseket folytatott Bolíviában, Ecuadorban, Panamában és Mexikóban./18

Erhard Eppler nem sokkal hivatalba lépése után - kötődve a Hans Jürgen Wischnewski megkezdte úthoz - a szociáldemokrata fejlesztéspolitika legfontosabb feladataira, gondjaira kereste a választ. Az általuk megkezdett út legfontosabb erényének azt tekintette, hogy a korábbi improvizált fejlesztési segítséget, fejlesztési politikát diszponált fejlesztési politikává alakította. A szociáldemokrata tradíciókat és az SPD alapprogramját figyelembe véve a szociális kiegyenlítődés és szociális igazságosság alap-elemeit hangsúlyozta. "Munkatársaimmal kidolgoztunk egy formulát, ami ezeket a szociáldemokrata alapkövetelményeket számításba veszi, és egyidejűleg kifejezi, hogy a mo-

dern fejlesztési politika mit akar. A formula a következő: az ipari zónák és fejlődő területek között kialakult gazdasági és társadalmi olló a Földön függőségeket konzervál, és konfliktusokat teremt. A fejlesztési politika keretein belül maguknak a fejlődő világ népeinek kell segíteni, hogy társadalmi, gazdasági elmaradásukat behozzák... A fejlesztési politika megköveteli a tanulóképességüket, és azon készségüket, hogy példát vegyenek a mi társadalmunkról, hogy gondjaikat osszák meg velünk."/19

Azoknak a közös, és saját hazájukban sem túl sok tartalommal rendelkező általános szociáldemokrata elveknek, mint szociális kiegyenlítődés és szociális igazságosság, a valós tartalmát, lényegét maga Eppler fogalmazza meg cikkében. Céljuk, melyekhez egyre árnyaltabb, koncepciózusabb eszközöket igyekeznek felhasználni, a gazdasági, társadalmi fejlődésnél, minél jelentékenyebb befolyásra szert tenni, "tanácsaikat" minél jobban viszontlátni a konkrét társadalmi döntéseknél. Ezzel az "esetleges" - a társadalmi ellentétekből, gazdasági nehézségekből adódó - forradalmi mozgalmakat igyekeznek megakadályozni, és a szociáldemokrata reformpolitikát érvényesíteni.

Eppler, cikkében hangsúlyozza, hogy az 1966-tal megkezdődött út valószínűleg egy hosszú, évekre szóló, a német fejlesztéspolitikára irányadó szakaszként kell értelmeznünk./20

Erhard Eppler a BMZ ülésén még 1969 elején /április 4-én/, ahol a fejlesztéspolitika alapproblémáival foglal-

koztak, igyekezett minél pontosabban, árnyaltabban megragadni a leglényegesebb feladatokat. 13 pontban foglalta össze gondolatait.

1. A kiindulópontnak az "Észak-Dél" ellentétnek kell lennie, amelyek közül a gazdasági szintkülönbségeket hangsúlyozta /az USA, NSZK egy főre jutó nemzeti jövedelmét hasonlította össze Indiával.

USA 13160 DM, NSZK 6040 DM, India 257 DM./

Ezen kívül még egy adatot kiemelt, ami a növekedési ráta %-os emelkedésére vonatkozik. Eszerint az ipari országok 5,1 %-os évi növekedése mellett a Közel-Kéleten például 7,2 %-os az évi növekedés, Kelet-Ázsiában 4,9 %, Latin-Amerikában 4,7 %. Ezek az adatok azonnal megkérdőjelezzik a fejlődő országok fejlődő voltát.

2. A társadalmi "olló" /Gefälle/.

Ez egyrészt jelentkezik a fejlődő országok társadalmán belül, másrészt az "ÉSZAK" és "DÉL" közötti relációban.

3. A függőségek szerepe.

Ennél a pontnál a gazdasági függőség súlyát emeli ki, ami a politikai függetlenséggel nem oldódott meg.

4. Konfliktusok.

5. Önerőre támaszkodás.

Beruházásaik 80 %-át belülről kell megoldaniuk, és csak 20 %-a érkezhetsz kívülről. Itt a belső erők összpontosításának szükségességére hívja fel a figyelmet.

6. Meghatározott célok szerint modernizálni.

Hangsúlyozza, hogy semmi joguk sincs ahhoz, hogy társadalmi modelleket ráerőszakoljanak a "harmadik világ" országaira, vagy esetleg más országok számára "forradalmat" csináljanak, de tanácsokat adhatnak.

7. Kölcsönös függőség.

Az általános interdependencia szisztémájában különösen ügyelni kell arra, hogy, mint Eppler mondja, ne "jóakaratusoknak tárgyai legyenek, hanem egy partneri viszony szubjektumai".

8. Motivációk, érdekek.

"Mi ezt a következőképpen fogalmazzuk meg - mondja Eppler: A fejlesztéspolitika a társadalmi és politikai kiegyenlítődés szolgálatába állítja a politikai erőket, tudományos érdekeket és a szolidáris segítő-készséget, és azokat igyekeznek optimálisan hatékonyá tenni."

10. Tanulási folyamat.

11. "Világbelipolitika".

12. Mindez egy forradalmi világhelyzetben történik.

"Az, hogy mi egy forradalmi világban élünk - írja - már majdnem közhely. A fejlesztéspolitika nem a világ jobbá tételének ideológiai kérdése, a helyzet javításához általános receptet nem lehet adni. A fejlesztéspolitika feladata, célja a világot megváltoztatni, de állhatatosan, lépésről-lépésre."

13. A fejlesztéspolitika és a béke kapcsolata.^{/21}

Mint láttuk, meglehetősen reálisan igyekezett a BMZ minisztere megítélni a fejlődő országokhoz fűződő kapcsolatokat, feladatokat, mind a világpolitikában játszott szerepük, mind a világpolitikai folyamatok hatása és a szociáldemokrácia érdeke szerint. A forradalmi folyamatok elkerülésére alternatívaként - a társadalmi ellentéteket feloldandó, vagy legalábbis valamelyest mérséklendő - a mértéktartó reformpolitikát javasolja.

Két jelentős szerződés megkötésére is sor került még 1969 tavaszán. A Német Szövetségi Köztársaság és Argentína 5 évre szóló tudományos együttműködési és műszaki fejlesztési egyezményt kötött. A másik szerződés aláírására Rio de Janeiró-ban került sor, ami Brazília és a Német Szövetségi Köztársaság gazdasági együttműködéséről szól.^{/22}

A fejlődő országok jobb megismerését szolgáló úgynevezett "A fejlődő országok megsegítésére alakult nyugatnémet szolgálat" növelte küldöttei, képviselői számát Ázsia, Afrika, Latin-Amerika országaiban. A szervezet hivatalos célja a "nyugati életforma propagálása". Valójában, a főleg a latin-amerikai kontinensre küldött képviselők, akik különösen Braziliában, Peruban, Ecuadorban, Bolíviában, Jamaiában tevékenykednek, információgyűjtéssel foglalkoztak.^{/23}

A "harmadik világ", különös tekintettel a latin-amerikai kontinens iránti érdeklődés növekedése 1966-tól új lendületet vett, melyben a szociáldemokrata minisztereken és Brandt személyes külpolitikai inspirációin túl természetesen fontos, sok esetben döntő tényező volt a nyugatné-

met gazdaság, amely 1966 körül nem jelentéktelen gondokkal küzdött.

Erhard Eppler egy 1969-es sajtóértekezletén, melyen nem kis büszkeséggel számolt be a fejlődő országoknak nyújtott segélyek növekedéséről, /1968-ban 6,5 milliárd márka, 40 %-kal több mint 1967-ben/ többek közt a következőket is mondta: "Így fizetjük meg azokat a megrendeléseket, amelyeket ezek az országok tesznek a nyugatnémet cégeknél."²⁴

Ebben az időben a nyugatnémet export 20 %-a irányult a fejlődő világba.

Bár Willy Brandt 1969. június 26-án a Friedrich Ebert Alapítvány ülésén Bad Godesbergben tartott előadásán²⁵ nagy nyomatékkal beszélt a küszöbön álló Kelet-Nyugati kapcsolatok rendezésének szükségességéről, amelyek az úgynevezett Észak-Dél kapcsolatokat így módon háttérbe szorítják, de a fejlesztési politikát sem hagyhatja a nyugatnémet vezetés figyelmen kívül.

A fejlesztéspolitikának is hozzá kell járulnia a feszültségek csökkentéséhez - hangsúlyozza Brandt. Ezen túl, természetesen, a fejlesztéspolitika jelentékenyen befolyásolja a Németországról /értsd NSZK/ kialakult világképet. Brandt ismét nyomatékot adott annak a nyugatnémet fejlesztéspolitikai koncepciónak, mely szerint a fejlődő országok gazdasági, társadalmi struktúrájának fejlődésénél jelentősen figyelembe kell venni a belső adottságokat, de igyekezni kell kapcsolódási-kötődési felületet keresni az ipa-

ri nemzetekkel /értsd nyugati tőkésországok/. Mindezeknek hozzá kell járulniuk ahhoz, hogy a Német Szövetségi Köztársaság új kereskedelmi partnereket nyerjen. "A harmadik világ országai a holnap partnerei számunkra." - jelentette ki Brandt.^{/26}

2. "Folyamatosság és megújulás"

/1969-1975/

1969-ben - még a szociáldemokrata győzelmet hozó szeptemberi választások előtt - került sor Bad Godesbergben az SPD kongresszusára. A kongresszuson megfogalmazott feladatok, célok az elkövetkezendő évek irányát igyekeztek meghatározni.

Willy Brandt az SPD elnökeként záróbeszédében a külpolitikai feladatoknál egyrészt a folyamatosságot hangsúlyozta: "A külpolitikai feladatainkat, amelyeket Godesbergben /1959. B.Zs./ meghatároztunk, majd Hannoverben 1960-ban és Dortmundban 1966-ban követeltünk, ma is érvényesek, melyekkel Németország helyzetét és a Szövetségi Köztársaság világban betöltött feladatát határoztuk meg... Németországnak küldetése van a világban, a nemzetek a mi együttműködésünket várják."^{/1}

Willy Brandt előadói beszédének is és külpolitikai feladatainak is talán a legfontosabb eleme az elszigetelő és veszélye elleni küzdelem volt. Ezen a kongresszuson az európai helyzet, az európai feszültségmentes övezet meg-

teremtése, a konfrontáció leépítése, a viszonyok normalizálása élvezett prioritást. Az úgynevezett Kelet-Nyugati kapcsolatok rendezése, mint a békés egymás mellett éléspolitikára megvalósításának legfontosabb eleme játszotta a főszerepet.

A "harmadik világ"-gal kapcsolatos gondolataikat is igyekeztek a nyugatnémet külpolitikai koncepcióba beágyazni, és a nyugatnémet "világnyitott" külpolitika egyik elemének tekinteni.

Brandt utalt arra a beadványra is, amelyet 10 000 polgár - főképpen evangélikus ideológusok és hitközségi tagok - juttattak el hozzá, s ebben azt kérték a kongresszustól, hogy a fejlesztési politika rangját adják meg mind kifelé, mind befelé. A pártelnök üdvözölte ezt a segítőkész akciót, és ígéretet tett arra, hogy remélhetőleg a kérésnek eleget tudnak tenni. Hangsúlyozta, hogy a fejlesztési politika legfontosabb eleme a partneri együttműködés kell, hogy legyen, mert itt nem kisebb dologról van szó, mint a jövőről. A "harmadik világ"-politikát a békepolitika fontos részeként taglalta Brandt.^{/2}

1969. október 28-án Willy Brandt mint új kancellár mondott programbeszédet a parlamentben. A programbeszéd nem tartalmazott új elemeket a pártprogramhoz képest, még a súlypontok, hangsúlyok tekintetében sem volt figyelemre méltó különbség.^{/3}

1969 és 1972 között a konstans nyugati szövetség mellett a legtöbb energiát az úgynevezett új keleti politiká-

ra fordították az NSZK-ban. A tárgyalások eredményeként megszületett szerződések után diplomáciai kapcsolat jött létre az európai szocialista országok és a Német Szövetségi Köztársaság között.^{/4}

Ez a külpolitikai fontossági sorrend figyelhető meg Willy Brandt 1970-es, SPD-kongresszuson elhangzott beszédében is. A legrészletesebben az európai együttműködés perspektíváiról és az európai /természetesen nyugat-európai/ egyesülésről beszélt. Ennek a feladata, Brandt szavait idézve, az lenne, hogy "ebben a közösségben egy teljesítőképes, demokratikus gazdasági és társadalmi rendet alkossunk, amelynek a Közösségen kívülre irányuló felelősségét illetően igazságosnak kell lennie... Célkitűzéseit illetően az Európai Közösség még ebben az évtizedben a világ társadalmilag haladó nagy tere kell, hogy legyen."^{/5}

Az 1970-es évek elején a szociáldemokrácia pozíciója egész Európában meglehetősen erős volt. Több országban kormányon volt, egyedül vagy koalícióban. Súlyának egész Európára vonatkozó növekedése még nagyobb nyomatékot adott Brandt szavainak, aki a szociáldemokrácia ideológiáját mind Európában, mind Európán kívül egyre inkább alkalmazni, erősíteni szeretne volna.

A szociáldemokráciának - a "harmadik világ" számára is példának szánt - szocializmus-koncepcióját 1959-ben, az SPD Bad Godesberg-i kongresszusán fogalmazták meg. A "demokratikus szocializmus" olyan társadalom, amelyben minden ember szabadon teljesítheti ki személyiségét, s a kö-

zösség hasznos tagjaként felelősen veheti ki részét az emberiség gazdasági és kulturális életének formálásában, írta a program. Hasonlóan a Bad Godesberg-i programhoz, a későbbi pártdokumentumok is előirányozzák a társadalomnak a "demokratikus szocializmus" szellemében történő átformálását.^{/6}

Ezekből a meghatározásokból az derül ki, hogy a "demokratikus szocializmus" a valóságban nem más, mint a szociáldemokraták által kormányzott, polgári demokratikus intézményekre támaszkodó tőkés rendszer, amelyben szerintük a legfejlettebb demokrácia uralkodik, maradéktalanul érvényesülnek az egyéni és kollektív szabadságjogok. Ebből is nyilvánvaló, hogy a "demokratikus szocialista" társadalom megteremtéséhez nem kell megváltoztatni a hatalmi és tulajdonviszonyokat, csupán szociális intézkedésekre van szükség, és biztosítani kell az osztályok felett állónak tekintett államhatalom demokratikus működését. Ennek a felfogásnak megfelelően a kormányon lévő szociáldemokrata pártok a polgári demokratikus vívmányok és intézmények megerősítésére törekedtek, felleptek a fasiszta, szélsőjobboldali irányzatokkal szemben, ugyanakkor a kommunisták visszaszorítására irányuló konkrét intézkedéseket hoztak.^{/7}

Brandt beszédében a "harmadik világ" problémája az 1970-es kongresszuson csak a Szocialista Internacionálé kapcsán merült fel, vagyis a Szocialista Internacionálén belül a pártok együttműködésének fokozását hangsúlyozta, amely szerint további követelmény a pártoktól: a "harmadik

világ" elvárásainak megfelelően segíteni a fejlődő világ társadalmi változásait.^{/8}

Ezen a kongresszuson a külpolitikai témák fontossági sorrendjének megfelelően az európai szociáldemokrata küldöttek mellett a "harmadik világnak" csupán egy képviselője volt jelen. /Tunéziából Habib Bourguiba/

A nyugatnémet kormány és különösen a BMZ fejlesztési politikája természetesen 1961-től, a BMZ megalakulásától állandóan fejlődött, és egyre árnyaltabban igyekezett kialakítani terveit a fejlődő országokkal kapcsolatos együttműködés érdekében. Az állami fejlesztési politika céljait, feladatait 1971. február 11-én kormányhatározatban rögzítették. A szövetségi kormány fejlesztési politikáját a Bundestagban, április 28-án bocsátották vitára.

Erhard Eppler a BMZ minisztere örömmel számolt be arról egy interjúban^{/9}, hogy a kormányhatározatot egy ponton sem kérdőjelezték meg a szövetségi parlamentben. Mindenki elfogadta azokat a javaslataikat, amelyek a kamatcsökkentésre vonatkoztak. Lényegesnek tekintette Erhard Eppler, hogy már senki sem vitatta azt a nézetüket, mely szerint sokkal hatékonyabbak az egy-egy régióra kidolgozott tervek, mint a korábban funkcionáló egyes tervek.

Fontos elemnek tekintette Eppler, hogy a fejlesztési segílyt nemzetközileg is koordinálni kell. Tehát Epplerék javaslata értelmében a fejlesztési segílyt egyrészt regionként, másrészt nemzetközi méretekben kell összehangolni. A tervezésnek ez a többlépcsős egyeztetése fontos felté-

tele a fejlesztési segély hatásfokának. Továbbá hangsúlyozta; az sem vitatott már, hogy a fejlesztési segély eredményessége már nemcsak a gazdaságban jelentkezik, tehát nemcsak a növekedési rátákban, hanem legalább annyira kell éreztetnie hatását társadalompolitikai kérdésekben is, például a képzés, foglalkoztatás, jövedelemelosztás területén.^{/10}

Ez a megállapítás azért jelentős, mert ekkorra jutottak arra a felismerésre, hogy a gazdasági növekedés nem jelenti egyuttal automatikusan a társadalmi haladást, igazságosabb elosztást, a marginális rétegek csökkenését. Ez a felismerés az átfogó programok kidolgozásának legfontosabb indoka. Eppler egy érzékletes példán keresztül igyekezett megvilágítani az átfogó program jelentőségét. Egy területen - írja - a rizstermelés kifejlesztése mindjárt összekapcsolódik a mezőgazdasági fejlődéssel, a termék piacának biztosításával, és azonnal jelentkezik a társadalomra gyakorolt hatása: az emberek nevelése, képzése és ezzel összefüggésben a feldolgozóipar kialakítása, az attól elválaszthatatlan közlekedési infrastruktúra kiépítése. A fejlesztési kör még tovább tágítható a felnőttképzés, a családtervezés stb. kérdéseivel. Egy ilyen program - mondja Eppler - a legkülönbözőbb eszközökkel sokkal jobban tudja egy-egy terület társadalmi struktúráját dinamizálni, mint az egyes különálló tervek.

A terveknel figyelembe kell venni - a korábbi koncepciókkal ellentétben - a fejlődő országok érdekeit,

azok gazdasági, társadalmi, politikai viszonyait. "Igyekszünk olyan tervet választani - füzi hozzá Eppler -, ami lehetőleg sok embernek a javát szolgálja, mindenekelőtt az úgynevezett marginális csoportok érdekét képviseli. Ezek a kapcsolatok csak akkor tekinthetők igazán gyümölcsözőnek, ha nem a napi érdekekre épülnek, hanem hosszú távú célok szolgálatában állnak. Eredményük lehet gazdasági, talán néhány esetben szellemi, tudományos és lehetőség szerint politikai partneri kapcsolat is, de erre a politikai partneri kapcsolatra csak akkor lehet számítani, ha a fejlesztési segély nem mint mézesmadzag van jelen, itt hosszútávú, legalább 5-8 éves tőkesegély-tervekkel kell számolni. Ebben a kérdésben 1970 óta megváltozott az NSZK szemlélete, már nem olyan passzív, mint volt korábban az Egyesült Államokkal együtt." /¹¹ Úgy látszik, igyekeztek az Egyesült Államok kudarcaiból, befulladás doktrínáiból is tanulni.

Erhard Eppler a fejlesztési politikát már ekkor a világpolitika egyik legfontosabb faktorának tekinti, ami szerinte, a békepolitika egyik lényegi eleme. /¹²

Mint a BMZ miniszterének szavaiból is kiderül, a fejlesztési segély szilárd alkotóeleme annak a kapcsolatrendszernek, amely a Német Szövetségi Köztársaságot Afrika, Ázsia, Latin-Amerika országaihoz köti. Általános céljainak megfelelően - ahogy ezt a szociáldemokraták is hangsúlyozzák - a "harmadik világ" társadalmi, gazdasági fejlődéséhez kíván hozzájárulni. Természetesen a fejlesztési segély

szorosan összefügg a Német Szövetségi Köztársaság belső fejlesztési programjával és külpolitikai irányelveivel is /a piacgazdaság, hosszú időn át az egyedüli képviselő elve stb./.

2.1. "Meditációk a fejlesztési stratégiáról"

Latin-Amerika példája is mutatja, hogy a fejlesztési segély hatékonysága, a társadalom és a gazdaság mobilitására gyakorolt hatása csekély. Nem sikerült hozzájárulniuk ahhoz, hogy ezek az országok a fejlődés megfelelő útjára lépjenek. Latin-Amerika országai persze fejlettségüket tekintve nagyon is heterogének. A "küszöbországok" problémája sok tekintetben hasonló, mint a fejlett tőkésországoké, másutt az iparosítás, az urbanizáció gondjai a legégetőbbek. A nyugati világot erős gazdasági szálak kötik Latin-Amerikához, külföldi beruházásaik jelentős része is erre a kontinensre irányul, amely fontos nyersanyagok kontinense, és növekvő piacai is számottevő nyereséggel kecsegtetik a fejlett tőkésországokat.

German Kratochwil - a Hamburgban működő Ibero-Amerika Intézet kutatója - egyik, e témával foglalkozó tanulmányában¹³ a fejlesztési segélyt döntően olyan külpolitikai eszköznek tekinti, aminek a súlya, szerinte, megnövekedett a kubai forradalom győzelme után. A korábbi tradicionális kapcsolatokban szakadék következett be, továbbá a győztes szocialista forradalom jelentősen hozzájárult a tőkésor-

szághoz fűződő viszony kritikai elemzésének felgyorsulásához is.

Kratochwil a fejlesztési segély megjelenésétől a hetvenes évek végéig tartó időszakot a segély politikai, gazdasági súlyának megfelelően két korszakra osztja:

a/ 1955-1970 közötti időszeakra

b/ az 1970-es évtizedre.

A latin-amerikai társadalomtudósok elemzéseikben modelleket próbáltak meg felállítani, és gondolataikat e modellek köré csoportosítani. Így kristályosodott ki a "harmónia modell" és a "konfliktus modell", amelyek a korábban jelzett két korszakhoz illeszthetők.

A harmónia modell értelmében a nemzeti és nemzetközi viszonyok fejlődése lehetővé teszi, hogy a fejlődő országok döntő céljaikat elérhessék. Az ezzel szemben megteremtett konfliktus modell szerint, a kapcsolatok többsége konfliktusteremtő tendenciákat hordoz, és a fejlesztési segély képtelen ezeket a konfliktusokat feloldani.

A harmónia modell képviselőinek elmélete Latin-Amerikában "desarrollismo" elnevezéssel vált ismertté. A "desarrollismo" lényege abban áll, hogy társadalmukat az érett kapitalista társadalomhoz kell mérniük, és az alulfejlettséget úgy tekintik, mint egy szükséges leküzdendő szakaszt az e célhoz vezető úton.

A fejlesztési stratégiában a külső faktoroknak nagy jelentőséget tulajdonítanak. Miután hosszú ideig a külföldi centrumok orientálása révén próbálták a fejlődést

biztosítani, a függőség jelei egyre világosabban kimutathatók, ami egyre inkább a fejlődés "befelé" fordulását szorgalmazta. Ettől a befelé fordulástól várták a külkereskedelmi függőségtől való megszabadulásukat, nemzeti fejlődésük biztosításának lehetőségét az elmaradott országok. A társadalom mobilizálódását, a tradicionális oligarchiák súlyának csökkenését az iparosítástól várták. Az ipari fejlődés lett volna hivatott a technológiai és tudományos hátrányok legyőzésére is. A növekvő társadalmi mobilizálódás elképzelésével egyetemben szerepelt a szélesen irányított jövedelemelosztás gondolata is, a tömegfogyasztás biztosítása a fejlett tőkésországokéhoz hasonlóan. Tehát a "desarrollista" államnak a lehetőségek szerint független nemzetállammá kell válnia saját gazdasági döntésközponttal és politikai demokráciával, amely támogatja a gazdasági magánkezdemenyezéseket.

Ezek az elképzelések a hetvenes évek elejéig uralkodó befolyással rendelkeztek Latin-Amerikában. Bár a remélt sikerek elmaradtak az új munkahelyek megteremtésében, az új politikai rend megvalósításában, és a nyugati államokhoz való közelítésben, alapelveiben a harmónia modell mégsem változott.

Politikusok, társadalomtudósok egyre nagyobb számban igyekeznek gyökeresen kritikai elemzés alá venni a harmónia modellt, és a várt eredmények hiányában újfajta értékelését adják a centrum-periféria viszonyának, és újfajta elmélet váltja fel a "desarrollismo"-t - a "dependencia" -

függőség-elmélete. Az elmélet érdeme abban áll, hogy a nyugati államok és Latin-Amerika közötti érdekellentéteket igyekezett felfedni.

A "dependencia"-elméletek két lényeges elemre koncentráltak:

1. A nemzetközi kapitalista rend perifériájának elemzésére, kialakulásának körülményeire, a nemzeteken belüli társadalmi csoportok közötti ellentétek történeti kialakulására.
2. A meghatározó külső faktorok /a nemzetközi kapitalista termelési formák, az imperializmus, a külső piac stb./ szerepére, a centrum és a periféria meghatározott csoportjainak kapcsolatára.

Ezen a kapcsolatrendszeren akar változtatni Latin-Amerikában a társadalmi erők nagy része. Természetesen szembeállnak ezzel a törekvéssel azok a régi és új csoportok, akik ebből lényeges előnyre tesznek szert. Itt jelentkezik a fegyveres erők döntő szerepe, abban, hogy mely párthoz kapcsolódik, illetve melyik erőt támogatja.

A "dependencia"-elmélet három függőségi fázist különböztet meg Latin-Amerika történelmében.

1. Spanyol, portugál gyarmatok korát.
2. Azt a szakaszt, amikor az európai államok, főleg Anglia nyersanyagszállítója.
3. Amikor az USA gazdasági háterszága.

A "desarrollismo" elméletével szemben ez az elmélet az alulfejlettséget másként határozza meg: "Az alulfej-

lettség nem a kapitalizmus előfázisa, hanem annak következménye és egy különleges megjelenési formája, nevezetesen mint függő kapitalizmus."/14

A kizsákmányolásnak a centrum és a periféria intézményei között két uralkodó formája van: egyik osztálynak a másik általi, illetve az egyik régiónak a másik általi kizsákmányolása. E két formának különböző megnyilvánulásai vannak:

a/ osztálykizsákmányolás a centrumban

b/ a periféria kizsákmányolása a centrum által

c/ osztálykizsákmányolás a periférián.

Bár ez a modell a tőkésországok és fejlődő országok közötti alapvető érdekellentétekből indul ki, célja mégis a nyugati tőkésországokhoz hasonló ipari államok megteremtése kapitalista gazdasági szisztémával, szigorú állami vezetéssel.

German Kratochwil a fejlesztési segílyt a strukturális függőség szempontjából is vizsgálja. Legelőször is a fogalom meghatározását szeretné adni, de a latin-amerikai és a Német Szövetségi Köztársaságban jelentkező fogalomzavar bírálatán lényegileg nem jut túl. Úgy látja, hogy a fejlesztési segíly döntő jellemzőit nem hangsúlyozzák, nem emelik ki, hogy az állami, vagy magán, multilaterális vagy bilaterális, tőke vagy technikai segílyként jelentkezik.

Ha egzakt meghatározást nem is ad, azért a fejlesztési segíly néhány lényeges jellemzőjét, úgy gondoljuk,

sikerül megfogalmaznia. Latin-amerikai szerzőket idéz, akik a "segély" valódi értékében kételkednek. "A fejlesztési segély - hangsúlyozza Kratochwil - politikai probléma."/¹⁵ A segély segítségével a kitűzött változásokat szeretnék elérni mind a gazdasági fejlődésben, mind a politikai szférában, a politika ellenőrzésében szeretnének részt venni. Több szerzőre hivatkozva állapítja meg, hogy a fejlesztési segéllynél azonnal nem lehet eredményre számítani és tevékenységét nem lehet egy politikai fejlődés fázisaként értékelni, hanem a változásokat inkább egyes területeken lehet várni /gazdaság, nevelés/. Nagyon fontosnak tekinti még, hogy a segély fokozódó mértékben a kereskedelemmel egészüljön ki. Sőt néhány szerző - köztük Herman Echeverria Olózaga valamikori kolumbiai miniszter, nagykövét Washingtonban - végülis arra a megállapításra jut, hogy "... jobb lenne, ha ez a segélyprogram egyáltalán nem lenne és az Egyesült Államok Latin-Amerikához fűződő kereskedelmi kapcsolatai szorosabbak lennének."/¹⁶ Tehát a "segély" helyett a "gazdasági kooperáció" kap sokkal nagyobb hangsúlyt.

Cikke utolsó részében Kratochwil a Német Szövetségi Köztársaság Latin-Amerikához fűződő kapcsolataival foglalkozik. A történelmi áttekintés után a kapcsolatok sokféleségét elemezgetve hangsúlyozza, hogy e kapcsolatok centrumát a gazdasági jellegű érdek képezi. Igaz, hogy súlyát tekintve nagy különbséggel áll az USA mögött, de Latin-Amerika számára a második legfontosabb ipari állam

exportőrként és importőrként egyaránt. A munkamegosztás egyértelmű: Latin-Amerika nyersanyagot, a Német Szövetségi Köztársaság ipari termékeket szállít. Kiemeli a német magánberuházásokat, amelyek összvolumenükben 1971-ben a 3,5 milliárd DM-et érték el. Ez azt jelenti, hogy a nyugatnémetek beruházása Latin-Amerikában volt a legmagasabb /itt is Brazília emelkedik ki/. Ez a cikk is különösen hangsúlyozza a Német Szövetségi Köztársaság szerepét, súlyát a latin-amerikai oktatásban, képzésben. Egy 1970-es felmérésre hivatkozva, kiderül, hogy a fejlődő országokban működő nyugatnémet főiskolák csaknem fele Latin-Amerikára koncentrálódik. Ez főleg a tanerők kicserélésében és a tanítási és kutatási anyag elkészítésének formájában realizálódik.

Tény, hogy az Egyesült Államok szerepe döntő a latin-amerikai kontinensen, de a Német Szövetségi Köztársaság relatív nagysága sem elenyésző. A DAC¹⁷ országok fejlesztési segélyprogramját vizsgálva kiderül, hogy az Egyesült Államok részvétele az összbilaterális segélyben relatív és abszolút értékben csökken, a Német Szövetségi Köztársaság, Franciaország, Hollandia részvétele növekszik.

A Német Szövetségi Köztársaság segélyprogramjában 50 %-ot az állami hitel teszi ki, másik fele technikai segély, mezőgazdasági termelőeszközök, élelmiszerek stb. Az összes nyugatnémet fejlesztési segély 13 %-a irányul Latin-Amerikába, ami azt jelenti, hogy a fejlődő területek között az utolsó a latin-amerikai kontinens. A képzé-

si segély pedig az összes régió közül itt a legmagasabb /37 %-a esik erre a területre/ /1970-es adatok/. Jelentős még Latin-Amerikában a nyugatnémet katolikus és evangélikus egyház tevékenysége, és az egyes alapítványok is hatékony tevékenységet fejtenek ki.

Ha röviden, országoként megnézzük a tőkesegély elhelyezését, látjuk, hogy Brazília áll az első helyen 31,6 %-kal, Chile 22,9 %-kal követi, és Argentína 12,2 %-kal a harmadik /ezek általában 1970-es adatok/.

A technikai segély megoszlása is hasonló. Fő fogadó országok voltak 1970-ben: Brazília /23,4 %/, Chile /18,4 %/, Peru /9 %/, Argentína /8,7 %/, Kolumbia /5,5 %/, Bolívia /5,3 %/.

Az állami tőkesegély tervei fejlesztési bankok, hitelintézmények, kis és közepüzemek létesítésére, energia-termelés fokozására irányul.

A technikai segély súlypontja a képzési segély, mely tágabb értelemben ennek része. A tanítás, oktatás kiemelkedő helyet foglal el mind az egyházak, politikai alapítványok és más, ezeken a területeken tevékenykedő intézmények munkájában. A "képzési segély"-en belül nagy súlyt fektetnek a szakmunkásképzésre, a mezőgazdasági szakmunkások képzésére és az egészségügyre.

A fejlesztési segély céljait boncolgatva, Kratochvíl is olyan általános elemeket hangsúlyoz, amelyekkel a szociáldemokrata politikusoknál is többször találkozunk, s amelyek valóban részét képezik e célrendszernek, de közel

sem jelentik azok teljességét. Általános politikai céloknál a döntő elem a béke biztosítása, a Német Szövetségi Köztársaság nemzetközi helyzetének erősítése. A gazdasági céloknál a produktivitás növelését, exportnövekedést, a munkaintenzív és tőketakarékos kis- és középipar támogatását emeli ki a szerző. A társadalmi céloknál a társadalmi feszültségek csökkentése élvez prioritást. Hangsúlyozza továbbá a tervezési, szervezési képesség támogatását és a következő speciális területeket emeli ki: nevelés, egészségügy, családtervezés, környezetvédelem, társadalmi összefogással lakásépítés és a "brain drain" csökkenése.

Mint látjuk, a közeli kapcsolatteremtésre igazi lehetőséget adó olyan területeket hangsúlyozzák, mint az egészségügy, a családtervezés, a nevelés, amelyeknek a megfelelő irányítása az ideológiailag is kellően felkészült szakemberek feladata. Úgy gondoljuk: ezeken a csatornákon keresztül sikerül a legközvetlenebb és leghatékonyabb kontaktust kialakítaniuk. Ebben jelentős feladatot szán mind az SPD, mind a kormány az egyes alapítványoknak. Dolgozatunkban még visszatérünk az alapítványok tevékenységére, hatékony működésére, különösen a nagy hagyományokkal rendelkező Friedrich Ebert Alapítvány munkájára. Ezek nemcsak a fejlődő országokban igyekeznek a társadalmi folyamatok elemzésével, alapos ismeretszerzéssel hatékonyan tevékenykedni, hanem a Német Szövetségi Köztársaságban is igyekeznek elmélyíteni ezeket az ismereteket, a nyilvánosságot érdekeltté tenni, és különösen a fiatalságra koncentrálni.

A szövetségi fejlesztési segély különösen Latin-Amerikára érvényes centrális céljait a következőkben foglalja össze Kratochwil:

- a/ A társadalmi, gazdasági, politikai elképzeléseket nem szabad ráerőszakolni ezekre az országokra. Bár ez korábban pontosan fordítva volt, a kereszténydemokraták igyekeztek antikommunista partnerként erőszakosan megnyerni ezeket az országokat. Nemcsak ezek a célok differenciálódtak erősebben tartalmilag, hanem a kudarcok és a nehézségek is befolyásolták ezt a folyamatot. A fejlesztési segély körül kialakult kudarcok és nehézségek ugyanis arra inspirálták az SPD-t is és a kormányt is, hogy módszereiket árnyaltabbá tegyék. A Német Szövetségi Köztársaságban vették a fáradságot, hogy a gazdasági, társadalmi folyamatok pontosabb ismeretére szert tegyenek, és lehetőleg konfliktusmentes megoldásokat találjanak a fejlődésre. Ebben az értelemben is jelentős a pártok által támogatott politikai alapítványok tevékenysége.
- b/ Azoknak a struktúraváltozásoknak a támogatása, amelyek a fejlődés érdekében szükségesek a fejlődő országokban.
- c/ A magán közvetlen beruházások támogatása.
- d/ A társadalmi feszültségek csökkentése./18

A Kratochwil felsorolta célok valóban megfelelnek a szociáldemokrácia érdekeinek, gyakorlati-politikai tevékenységének, jóllehet a fejlődő országokkal folytatott po-

litikájuknak megfelelően e célok finomodnak, módosulnak, esetenként átminősülnek. Kratochwil, e tanulmányában a fejlesztési segély szerepének, funkciójának részletes elemzésével, szociáldemokrata alapon megfogalmazott bírálatával - amint azt tanulmánya előszavában is megfogalmazza - a politikai gyakorlat számára kíván adalékokkal szolgálni. A felvázolt célok közül fontosnak véljük a társadalmi feszültségek csökkentésének igényét, valamint a konfrontációk békés megoldásának hangsúlyozását, annál is inkább, mert ezek megvalósításában a szociáldemokraták nagy szerepet szánnak a javak igazságosabb elosztásának. Ebben saját érdekük is visszatükröződik, de ezzel együtt a "harmadik világ" országainak gazdasági, társadalmi viszonyát is fejleszteni vélik. Azonban a javak igazságosabb elosztásának elve, bármily hasznosnak tűnhet akár mindkét fél számára is, csak elv marad mindaddig, amíg a Német Szövetségi Köztársaság szociáldemokrata pártja saját hazájában sem tudja realizálni.

2.2. "Kapcsolatok Latin-Amerikával a 70-es évek első felében"

Az 1971. október 24-én megkezdődött második fejlesztési évtized célkitűzése az ENSZ "Präambel"-je szerint az, hogy "a fejlődés végcélja az individuum létének maradandó javulása kell, hogy legyen, és mindennek a haladást kell szolgálnia... ha a megengedhetetlen privilégiumok, ha-

talmas gazdagság és társadalmi egyenlőtlenség megmarad továbbra is, a fejlesztési stratégia fontos célját nem éri el." /19

A nyugatnémet szociáldemokrácia számára is ezek a gondolatok szolgálnak kiindulópontul. Ha meglehetősen általános is ez a megközelítés, azért a hetvenes évekre az egyik lényegi elemet tartalmazza, mégpedig a társadalmi egyenlőtlenség elleni küzdelem elemét. Az első fejlesztési évtized /1960-1970/ alatt sokat vitatkoztak az iparosításról, amely a hozzá fűzött reményeket nem váltotta be, sem a munkanélküliség nem csökkent, sem a társadalmi egyenlőtlenségen nem sikerült változtatni. Az új ENSZ-programban döntő szerepet kap a munkaintenzív metódusok szorgalmazása.

Latin-Amerika országaiban a hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején egyre inkább a világpiachoz való intenzívebb kapcsolódás politikája váltja fel a korábbi, ötvenes, hatvanas évekre jellemző protekcionista gazdaságpolitikát.

Az exportorientáció növekedésében - hangsúlyozza egyik e témával foglalkozó cikkében Kádár Béla^{/20} - közrejátszott a fejlett tőkésországokban fokozódó munkaerőhiány, a munkaintenzív és egyszerűbb technikai feltételekkel működő iparágak kiszorulása és a nemzetközi munkamegosztás erősödő szerepe. Latin-Amerika külgazdasági orientációjának legjellegzetesebb vonása az USA-tól való nagyarányú külkereskedelmi függőség fokozatos csökkenése,

egyszersmind az USA-val szembeni külgazdasági alternatívát jelentő országokkal folytatott kapcsolatok bővülése.

Latin-Amerika exportjának viszonylati megoszlása^{/21}

/Kubával együtt/

/A forgalom %-ban/

	1955	1965	1970	1973
USA	44	36	34	34
Közös Piac	15	20	21	24
NSZK	4	7	8	10
Anglia	9	6	6	6
Japán	3	4	6	8
ECST országok	2	6	6	5
Fejlődő országok	20	19	19	19
Latin-Amerika	10	11	16	16

Az USA külkereskedelmi térvesztése jelentős mértékben összefügg a Közös Piac - különösen a Német Szövetségi Köztársaság előretörésével. A kapcsolatok gyors felfutásában nyilvánvalóan nagy szerepet játszott, hogy a Közös Piac országai, elsősorban a Német Szövetségi Köztársaság alkalmazkodott a legrugalmasabban a külkereskedelmi kapcsolaton túlnövő újszerű gazdasági együttműködési formához, az ipari együttműködés korszerűbb változásaihoz.

A szövetségi kormány 1973. évi jelentésében már több helyütt érezhető, kimutatható, hogy 1973-mal, az energia-

krízis kirobbanásával a nemzetközi gazdasági fejlődés körülményei gyökeresen megváltoztak.

A külpolitikai célokat a külügyminiszter Walter Scheel három pontban fogalmazta meg:

- "1. Az európai egyesülést támogatjuk. Ettől függ politikai és gazdasági jövőnk.
2. Az Atlanti Szövetséghez tartozunk, ami a globális egyensúlyt biztosítja, ami nélkül nincs biztonságunk.
3. Megpróbálunk Nyugat-Európa és a Varsói Szerződés államai közt ott, ahol lehetséges, és ahol értelmes szempontok kínálkoznak, hogy minél nagyobb mértékben együttműködhessünk. Ezzel Európában a feszültség csökkentéséhez és a béke biztosításához akarunk hozzájárulni."/22

Ezek a célok 1969-től változatlanok, de a külügyminiszter a külpolitika részletesebb elemzésénél már erőteljesen kitér a nemzetközi helyzet változásaira is. "A kilencek Európája a nemzetközi viszonyok alapvető változásait látja: Strukturaváltozásokat az Egyesült Államokhoz fűződő kapcsolatokban, a Szovjetunió-Kína kapcsolatában, a Kelet-Nyugati biztonsági helyzetben, Nyugat-Európa az Egyesült Államokkal és Kelet-Európával kialakult kapcsolatában, az ipari világ és a fejlődő és nyersanyagszállító államok kapcsolatában, a Földközi tenger és a Közel-Kelet térségben. ... Ebben a helyzetben a szövetségi kormány fő célkitűzései a következők voltak:

- Minden fontos területen a Kilencek álláspontját har-

monizálni és közös akciókat megvalósítani.

- A konstruktív párbeszédet támogatni a Kilencek és az Egyesült Államok között, ez a béke és Európa jövője szempontjából fontos elem. Az USA fontos szövetséges és gazdasági partner."/23

A Közös Piac külkapcsolatainak elemzésénél szól arról, hogy a szövetségi kormány 1973-ban is képviselte a Közös Piac és Latin-Amerika közötti kapcsolatok intenzívebbé tételét. Az 1970-ben felvett párbeszéd a Közös Piac és Latin-Amerika között tovább folytatódott a negyedik nagyköveti találkozón. A Közös Piac és Uruguay április 2-án egy nem preferenciális kereskedelmi szerződést kötött. Mexikó és Paraguay hasonló szerződést szeretne kötni.

A beszámoló a Szövetségi Köztársaság "harmadik világ"-hoz fűződő kapcsolatait elemezve, latin-amerikai kapcsolatainál hangsúlyozta, hogy a kormány 1973-ban is azon fáradozott, hogy viszonyát Latin-Amerikához tovább mélyítse, és a szubkontinens államainak kívánsága szerint politikai és gazdasági együttműködésük diverzifikálásának mindinkább eleget tegyen. Hogy az államcsoportokkal a párbeszéd intenzívebb legyen - amit már a CECLA és az Európai Közösség közötti nagyköveti beszélgetések is ösztönözték - állandó német megfigyelőt akreditáltak az "Amerikai Államok" szervezetébe.

A politikai együttműködés legfontosabb formáinak a véleménycserét, a kétoldalú tárgyalásokat, a latin-amerikai politikusokkal történő személyes kontaktust tekintik.

A chilei eseményeket és következményeit is figyelemmel kísérte a szövetségi kormány, de a juntával kapcsolatos intézkedések meghozatalánál nagyon is óvatosan fogalmazott a kormány. "A Szövetségi Köztársaság támogatja a latin-amerikai népek erőfeszítéseit, a gazdasági haladásért, társadalmi igazságosságért folytatott küzdelmet. Ennek érdekében 1973-ban is pénzügyi és technikai együttműködést folytatott, és 300 millió DM állami támogatást bocsátott rendelkezésükre." - hangzik a beszámolóban.^{/24}

A kormányjelentés a kulturális partneri viszonyt, kapcsolataiknak a gazdasági együttműködés melletti egyik lényeges elemeként emeli ki.

A jelentés talán egyik, a világ megváltozott gazdasági viszonyait legjobban tükröző megállapítása az, hogy "A fejlesztéspolitikai együttműködés a harmadik világ országaival egyre erősebb súlyt kap a külügyminisztérium keretein belül." Továbbá hangsúlyozzák, hogy az együttműködésnél a "speciális igényeket" is figyelembe kell venni.^{/25}

A latin-amerikai kapcsolatban, mint a jelentés is sokszor kiemeli, döntő a kulturális együttműködés további ápolása, elmélyítése. /Ld. I, II. melléklet/ Mindezzel - információcsere, véleménycsere, ismeretcsere - a belső fejlődést igyekeznek befolyásolni. A Goethe Intézet például 114 helyen működik a szubkontinens területén. 1973-ban Argentínával kötött kulturális szerződést a Német Szövetségi Köztársaság.

A BMZ jelentése egy nagyon is hatásos és kifejező

mondattal kezdődik: "Az interdependencia idáig csak az ünnepi beszédek szava volt. 1973 ősze óta tudjuk, hogy a kölcsönös függőség kellemetlen realitás."/26

A BMZ minisztere örömmel nyugtázta, hogy az 1971. februárban meghatározott fejlesztéspolitikai koncepció, amelyet a 2. fejlesztési évtizedre dolgoztak ki, idáig beigazolódott. A Szövetségi Kormány támogatja az UNCTAD és a GATT azon fáradozásait, amelyek a kereskedelmi korlátozások leépítéséért szállnak síkra, a piacok stabilizálását támogatják, és a fejlődő országok exporteladási árainak javításáért küzdenek. A BMZ is fontosnak tekinti az együttműködést a nem-állami szervezetekkel, különösen a fiatalok képzésében és a felnőttképzésben. "A társadalompolitikai fejlődési támogatás útján a fejlődő országok embereit arra kívánják ösztönözni, hogy a társadalmi változásokat aktívan támogassák. Ez mindenekelőtt a pártok, valamint a szakszervezetek, szövetkezetek, női egyesületek és más állampolgári csoportok képzését jelenti. Ezeket a képzési intézkedéseket, amelyek orientációs és döntési segítséggel egészülnek ki, a nem-állami szervezetek és csoportok bonyolítják le, akik együttműködnek a fejlődő országokban a megfelelő partnerekkel."/26

Ám itt feltétlenül meg kell jegyeznünk, hogy a "társadalmi átalakulás" támogatása semmiképpen sem jelenti a szociáldemokrata - szabaddemokrata kormány számára a tőkés keretek megbontását, csak híven a szociáldemokrata eszmékhez, azok gazdasági, társadalmi reformok általi

fejlesztését jelenti. Mind a pártok közötti kapcsolatokban, mind a kormányok szintjén és más csatornákon erre törekszenek, és mindig erőteljesen elhatárolják politikájukat a kommunista és marxista-leninista munkáspártok ideológiájától.

Fontos eszköznek tekintik a rádió, televízió, film, sajtó adta lehetőségeket, amelyek lényegesen hozzájárulhatnak a széles néptömegek képzéséhez, formálásához. A Szövetségi Kormány támogatja az ezekre a területekre irányuló segélyintézkedéseket, amelyek, mint a kormánynyilatkozatból is kiderül, a nem-állami szervezeteken keresztül jutnak el a megfelelő helyekre. A technikai eszközökön túl technikusok, újságírók tevékeny részt vállalnak "egy független információs rendszer" kiépítésében.

Az 1973. évi jelentés szerint a magasan kvalifikált szakemberképzés /mérnök, mezőgazdasági és erdészeti szakember, állatorvos/ területi súlypontjai szintén latin-amerikai országok, mégpedig Kolumbia és Peru. Ebben az időszakban főleg az Andok-térség kapott nagyobb támogatást, a tervezési prioritásoknak megfelelően a bányászat. A technikai segély az élelmiszertermelésre, a mezőgazdasági struktúra javítására, a nevelési-képzési feladatok ellátására irányult, valamint az infrastruktúra kiépítésére szolgált /pl. Brazília, Paraguay/.^{/27}

Talán már az 1973-as kormánynyilatkozat is elég sok bizonyítékkal szolgál ahhoz, hogy egyre inkább megfogalmazódjék bennünk az a feltételezés, hogy a Német Szövet-

ségi Köztársaság és az SPD politikájában egyre inkább előtérbe kerül a "harmadik világ". E heterogén "világ"-on belül pedig Latin-Amerika az a kontinens, ahol az oly sokszor európainak nevezett szociáldemokrata eszmékkel partnerekre kívántak szert tenni.

Ha egy szempillantást vetünk a latin-amerikai kontinensre, és feltesszük a kérdést, hogy milyenek a társadalmi és osztályfeltételek a szociáldemokrata eszmék "befogadására", akkor a történelmi fejlődésük azt mutatja, hogy nem a legalkalmasabbnak tűnő terület. Természetesen, nem Afrikához és Ázsiához hasonlítva kedvezőtlen "terep" Latin-Amerika a szociáldemokrácia számára. Ebben az összehasonlításban éppen Latin-Amerikában a legjobbak a feltételek a szociáldemokrácia eszméinek befogadására. A latin-amerikai kontinensen igazi polgári demokratikus forradalom sehol sem zajlott le, így a megfelelő feltételek nem alakultak ki a szociáldemokrácia funkcionálására. Sokkal korábban jelentek meg Latin-Amerikában a kommunista pártok, tehát a szociáldemokrata - kommunista pártok egymáshoz való viszonya Európáéhoz képest fordított. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom és a mexikói forradalom hatására 1920 körül alakultak az első kommunista pártok. A szociáldemokrácia - európai hatásra - több évtizeddel később mutatja létezési jegyeit. A latin-amerikai kontinens az európai szociáldemokrácia számára egyre fontosabbá kezd válni, melyhez talán a történelmi múltban gyökerező hagyományok is hozzájárultak: egyik oldalon a demokrácia

hiánya, másik oldalon a tradíciókkal rendelkező kommunis-
ta mozgalom. Ezek az adottságok egyfajta új orientációs
igényhez szolgálnak kedvező lehetőségként. Továbbá talán
még két fontos tényező inspirálta a nyugateurópai szoci-
áldemokráciát:

1. A "harmadik világ" országai a neokolonializmustól
igyekeznek megszabadulni és ennek érdekében vagy
azokhoz a fejlett kapitalista országokhoz fordulnak,
amelyek számukra a neokolonialista uralkodásnak nem
közvetlen hordozói, vagy a szocialista országokhoz;
ez utóbbi folyamatot az európai szociáldemokrácia
szeretné megakadályozni.
2. A gazdasági kapcsolatok erősítése érdekében a piacot
előbb ki kell munkálni, ami nem képzelhető el a
"harmadik világ"-nak adott segélyek nélkül.

A szociáldemokrácia mint semleges erő igyekszik fel-
lépni, és saját társadalmi szisztémáját követendő példa-
ként ajánlja fel. Ezt fogalmazta meg Brandt is egyik be-
szédében: "Nekünk, mint a legnagyobb szociáldemokrata
pártnak, nemcsak a jobboldal reakcióját kell elhárítanunk,
hanem a kommunistákkal szemben az alternatívát erősíteni.
Hozzájárultunk például, hogy Portugáliában a fasizmus fe-
letti győzelem nem a kommunizmushoz, hanem egy szabad de-
mokráciához vezetett... Európán kívül is igyekszünk a pár-
tokkal és kormányokkal a kontaktust intenzívebbé tenni,
ebben az SPD nagy szerepet vállalt."/28

Az 1973 és 1975 közötti időszakban - bár a kormány-

nyilatkozatokban Schmidt-nél a belpolitika dominált^{/29} - úgy gondoljuk, hogy a külpolitika súlya sem csökkent, sőt a világgazdasági krízis nyomasztó nehézségein a Német Szövetségi Köztársaság viszonylag könnyen túltette magát, nem kis büszkeséggel idézte Brandt azt az amerikai újságíró, aki egy nagy amerikai újságban azt írta a Német Szövetségi Köztársaságról, hogy az a "legsikeresebb társadalma Nyugat-Európának".^{/30}

Növekvő gazdasági pozícióit igyekszik politikailag is kamatoztatni, ugyanakkor kulcsfontosságú tényező marad a nyugatnémet gazdaság számára, hogy nyersanyagforrásai biztosítva legyenek. Itt szeretnék utalni Inotai András egyik cikkében elhangzott érdekes megállapítására, amely a Német Szövetségi Köztársaság nyersanyagpolitikájában bekövetkezett változásokra vonatkozik.^{/31} A Német Szövetségi Köztársaság nyersanyag-behozatalában fokozottan igyekszik a fejlett tőkésországokra és a nyersanyagban gazdag szocialista országokra támaszkodni. Az 1970-1975 közötti időszakban a fejlődő országok szerepe valamelyest csökkent és a fejlett tőkésországoké növekedett /Ausztrália, Kanada/. "A fejlett tőkésországokra való átállítás egyedülálló jelenség a tőkés világgazdaságban - állapítja meg Inotai cikkében. A változásban azonban - úgy látja - nemcsak a fejlődő országok államosítási intézkedései, hanem a nemzetközi vállalatokon keresztül történő beszerzés fokozódó bizonytalanságai is megjelennek, hiszen az utóbbiak egyre inkább kénytelenek figyelembe venni a fejlődő or-

szágok gazdaságpolitikai döntéseit."/32

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a Német Szövetségi Köztársaság gazdasági életében csökkenne a "harmadik világ" szerepe. Az 1970 és 1975 közötti években a Német Szövetségi Köztársaság gazdasági ereje növekedett, erre az időszakra a világ vezető gépelexportőre lett. Gazdaságának másik döntő erőssége a valutatartalékok szintje, ami a "tőkeexport egyik fő ösztönzője, olyan eszköz, amely messzemenően alkalmas lehet bizonyos külgazdasági, külpolitikai célok elérésére."/33

Exportjában és tőke kivitelében is lényeges szerepe van a "harmadik világ"-nak, és az erőteljes nemzetközi munkamegosztásra berendezkedett Német Szövetségi Köztársaság munkahelyeinek nem kis száma /kb. 1 millió ember/ a "harmadik világ"-gal folytatott gazdasági kontaktus függvénye. Talán a megváltozott világ gazdasági környezet, a fejlődő országokban megfigyelhető radikalizálódási tendenciák megállítása a gazdasági és politikai tényezők minden eddiginél szorosabb összefonódását eredményezte.

"A nyersanyagellátás, a fizetési mérleg problémák, a konvertibilitás és a nemzetközi kereskedelem protekcionista veszélyei elsőrendű politikai problémákká nőttek az egyre inkább interdependens világban. A gazdasági kapcsolatok felértékelődése elsősorban a gazdaságilag erős országok nemzetközi súlyának növekedéséhez vezetett. Így a Német Szövetségi Köztársaság gazdasági ereje is fokozottabban éreztette hatását politikai vonatkozásokban."/34 - ál-

lapítja meg Inotai a már korábban idézett cikkében.

A fejlődő országok részaránya régióként más és más. Bár Latin-Amerikának valamelyest csökkent a szerepe, az USA-éhoz képest javultak a pozíciói, és a kontinens legnagyobb partnerénél kapcsolatainak mértéke nem változott, Brazília továbbra is jelentős gazdasági partnere a nyugatnémet gazdaságnak.

Inotai a külkereskedelem érdekeltségeinek mozgató rugóit vizsgálva, többek közt rámutat arra, hogy a Német Szövetségi Köztársaság exportérdekeltsége 1970 után vált globálissá, a jövőben kevésbé lesz alkalmas a Közös Piac a korábbi szerep betöltésére. A Német Szövetségi Köztársaság nem képes minden szintéren növelni kereskedelmi befolyását, ezért bizonyos relációs súlypontképzésre törekszik, melynek során a politikai koncepció és a gazdasági érdekek szorosabb egységben jelennek meg, mint a többi tő- /
késországban. Döntő szerepet szán azoknak az országoknak, melyek leginkább képesek bekapcsolódni a Német Szövetségi Köztársaság iparszerkezeti átalakulásának folyamatába; ezek abból a viszonylag szűk körből kerülhetnek ki, ahol a feldolgozóipar már elért bizonyos fejlettségi szintet, és exportorientált jellegű, a technikai-infrastrukturális és szakmai háttér viszonylag fejlett, hozzáigazítható az előrehaladottabb nyugatnémet piaci igényekhez és a munkamegosztás újszerű jellegéből fakadó biztonsági kritériumoknak is eleget tesz.^{/35}

Úgy gondoljuk, hogy ezek a gazdasági tényezők is a

politikai kapcsolatok erősödését kívánják meg, és a korábban felsorolt kritériumok nagy része a fejlettebb latin-amerikai országokra jellemzőek, így egyre világosabbá válik, miért is igyekszik a nyugatnémet szociáldemokrácia politikai hatását illetően egyre jobban megvetni lábát a latin-amerikai szubkontinensen.

2.3. "Uj stratégia keresése"

Külpolitikai orientáció-váltásának tételes megfogalmazására az SPD Mannheimben rendezett kongresszusán kerül sor 1975-ben. A kongresszuson a külpolitika prioritásának sorrendjében következett be változás. A nyugati szövetséghez való szoros kötődés mögött második helyre került a "harmadik világ"-politika, amely ezen a kongresszuson nagy hangsúlyt kapott, és az eddig második helyen szereplő Nyugat-Kelet viszony szorult a harmadik helyre.

Tehát az a folyamat, amely 1966-ban a szociáldemokrácia hatására nagyobb lendületet vett, 1972-től az ugynevezett "uj keleti politika" nyugvópontra kerülésétől ismét fokozatosan a külpolitikai érdekek előterébe került a "harmadik világ", és végül 1975-re az SPD külpolitikájában konkrétan megfogalmazódik az értékrend megváltozása. Nyilvánvaló, hogy az SPD külpolitikai értékváltozásaiban nagy szerepet játszik a Német Szövetségi Köztársaság gazdasági sulya, ereje, amit egyre inkább igyekeznek politikailag is kamatoztatni. Egyre kevésbé fejezi ki a Német Szö-

vetségi Köztársaság aspirációit Strauss-nak az a régebbi mondása, mely szerint a "Német Szövetségi Köztársaság gazdasági óriás, de politikai törpe".

Az európai helyzet az ugynevezett "új keleti politika" eredményeként meglehetősen stabil ezidőtájt, ezen a területen a lényeg az elért eredmények szinten tartása volt.

Mindezek abban a véleményünkben látszanak megerősíteni bennünket, hogy erre az időszakra kezdi a Német Szövetségi Köztársaság külpolitikája meghaladni a regionális kereteket és levetkőzni a multbeli komplexusokat. Ezt tükrözi vissza véleményünk szerint a mannheimi kongresszus is, itt történnek először kísérletek egy globális hatalmi politikára való áttérésre, amivel a II. világháboru utáni nyugatnémet külpolitika talán egy újabb szakaszába lépett.

A kongresszuson nem kevesebb, mint 38 szocialista, szociáldemokrata párt küldöttsége vett részt, köztük igen nagy számban a latin-amerikai és afrikai országokból érkezett küldöttek. Ilyen nagy számban még SPD kongresszuson nem vettek részt a fejlődő országok pártjainak küldöttei.

Brandt rámutatott, nemcsak olyan pártokat hívtak meg, amelyek tagjai a Szocialista Internacionálénak, hanem "más baráti pártokat is." Brandt jelentősnek ítélte a külföldi küldöttekkel való találkozót, aminek célját abban jelölte meg, hogy időnként hasznos a szociáldemokrata pártok véleménycseréje, anélkül, hogy annak intézményes jelleget adnának. Mint az MTI tudósítója írja, "az SPD elnökének a szavait megfigyelők körében úgy értékelik, hogy Brandt az

SZI-t alkalmatlannak tekinti a "harmadik világ"-gal kialakítandó kapcsolatok ápolására és a szociáldemokrata befolyás kiszélesítésére."/36

Felélénkül az SPD diplomáciai élete is, 1975-ben Brandt újra Latin-Amerikába utazott, márciusban Luis Echeverria mexikói elnök meghívására öt napos látogatást tett Mexikóvárosban. Kancellárként Willy Brandt nem volt egyetlen hivatalos fogadáson sem a latin-amerikai kontinensen, ebben az időszakban valóban a nyugati szövetség erősítésén túl az "új keleti politika" állt mind az SPD, mind a kormány érdeklődésének középpontjában.

A mannheimi kongresszuson túl az OR' 75-85 /a párt középtávú terve/ is behatóan foglalkozott a "harmadik világ" fontosságával. Az OR' leszögezte, hogy "... nem szabad a Szövetségi Köztársaságot már csak mint gazdasági és politikai cselekvési egységet /Handlungseinheit/ értelmezni, amely mellékesen külkapcsolatokkal is rendelkezik. A nemzetközi, mindenekelőtt az európai összefonódás elért szintje ennél többet követel... egy realista és hosszú távon orientált nemzetközi gazdaságpolitikát."/37

Uwe Holtz - az NSZK, az SPD "harmadik világ" kapcsolataival foglalkozó legjelentősebb újságíró, az SPD "harmadik világ" referense - egyik a die Neue Gesellschaft-ban megjelent cikkében hangsúlyozza, hogy "A mi külpolitikánk a fejlődő országokat már nem tekintheti a világpolitika statisztáinak. A világpolitika és világgazdaság színpadán a főszereplők idáig egyedül az északi félteke hatalmai

voltak."/38

Erre a megállapításra, úgy tűnik, a cikk íróját, mint általában a szociáldemokráciát is, a világgazdaságban bekövetkezett változások inspirálják. Cikke további részében alapos kritika alá veszi a nyugatnémet gazdaságpolitika következetlenségeit, és fejlesztési segélypolitikáját osztorozza. A stagnáció következtében, hasonlóan más nyugat-európai országokhoz, a Német Szövetségi Köztársaság is eltávolodott a nemzetközileg elfogadott céltól, a bruttó társadalmi termék 0,7 %-os állami fejlesztési segélyétől. Helytelennek, és hosszútávon járhatatlan útnak tartja azokat a kereskedelmi megkötéseket, amelyekkel a késztermékek jelentős részét igyekeznek távol tartani a Közös Piac országaitól. Fontosnak tekinti a multinacionális konszernek fokozottabb ellenőrzését, amit a "harmadik világ" országai még kevésbé tudnak elérni.

"Le kellett volna szögezni az OR' 85-ben - állapítja meg cikkében - hogy a fejlesztési politika nem szabad, hogy a gazdasági és politikai tőkeérdekek kivitelező szerve legyen."/39

Az OR' 85 második fejezete a fentiekben is túlmutat, mert már a "körülkényekkel és keretfeltételekkel /Bezugsrahmen/ foglalkozik: "Az általános világpolitika, különösen a világgazdaságpolitika mutatja cselekvési lehetőségeink korlátait és másoktól és a külső körülményektől való függőségünket."/40

Megállapíthatjuk, hogy ezek a cselekvési korlátok

valóban léteznek, de a Szövetségi Köztársaság, mint a világ második legnagyobb kereskedelmi nemzete, önmaga is aktív befolyást gyakorolhat ezekre a keretfeltételekre.

Visszatérve Uwe Holtz véleményére: az OR' 85-re, az NSZK "harmadik világ" politikájára vonatkozó kritikai megjegyzései - véleményünk szerint - ugyanannak a kétarcúságnak a jegyeit hordozzák, amelyek a szociáldemokrácia gazdasági és politikai vonalának is jellemzői.

Az egyre tornyosuló gazdasági problémákat, világ-gazdasági nehézségeket meg kellene oldania, illetve azok megoldásához hozzá kellene járulnia a Német Szövetségi Köztársaságnak, de a tőkés piacgazdaság mindenhatóságát nem kívánják megváltoztatni. A "harmadik világ" követeléseit, például az új világgazdasági rendre tett javaslatát jóakarattal végighallgatják, de a megvalósulásnál már ez nem tükröződik.

Uwe Holtz többek között figyelmezteti a szociáldemokrata vezetőket: "... figyeljenek arra, hogy ne a konzervatív rezsimeket támogassák, és ne járuljanak hozzá az oligarchikus klikkek stabilizálódásához a fejlődő országokban. A szociáldemokratáknak a gazdasági tevékenységben eszközt kell látniuk és egyben cselekvési területet, ami a társadalom humanizálásához biztosítja a feltételeket."/42

~~Uwe~~ A társadalmi haladásért folytatott küzdelemben a leglényegesebb erőnek a szervezett munkásságot tekinti, tehát a párttagság és a szakszervezeti munka fontosságát emeli ki.

1. "Egy globális stratégiáért"

/1975-1980/

Az SPD külpolitikájában 1975-ben Mannheimben meghirdetett prioritásváltozás nem egy fellángolás, megfontolatlan - rövid időre szóló - lépés volt. A párt életében - elméleti, tudományos fejlődésében - gyakorlati politikai lépéseiben a "mannheimi" politikát igyekszik követni.

Az 1976-ban Dortmundban sorra kerülő kongresszuson Willy Brandt, mint döntő előzményről, a továbblépés lehetőségét biztosító eseményről, mint fontos új elméleti tételek születéséről emlékezett meg az 1975-ös kongresszusról.^{/1} A dortmundi konferencián már egyértelműen érvényesült a globális külpolitika hangsúlyozása. "A caracasi nyilatkozat szerint - mondta Brandt -, amely a diktaturák ellen szól Latin-Amerikában, a rokon politikai mozgalmak megértették velünk, európai szociáldemokratákkal, hogy egyre erőteljesebben kell küzdenünk a szociáldemokrácia alapértékeiért, a beavatkozási politika, a nagyhatalmi követelmények ellen, az érdekegyeztetés új formájáért és a nemzetközi szolidaritásért. A Szocialista Internacionálé itt tud hajlékony együttműködést megvalósítani, ha az összetartozást nem erőlteti túlzottan... Azoknak, akik gáncoskodnak, azt mondom, nincsenek korunk magaslatán, nem fogták fel, hogy mi az együttműködést, világviszonylatban fontosabbnak, szükségesebbnek tartjuk, mint valaha,

ha mi, akik még Északon jólétben élünk, a szegényekkel együtt Délen közösen biztosítani akarjuk túlélésünket."/2
- mondja Brandt záróelőadásában.

Brandt beszédének néhány gondolatában - úgy véljük - általános és - az 1975-1977-es évekre jellemző - specifikus szociáldemokrata elemek vegyülnek: az a tény, hogy mozgalmukat a "diktatúrák"-tól elhatárolják - függetlenül azok osztálytartamától - általános, az pedig, hogy az együttműködést - "világviszonylatban" is megvalósítani szándékoznak - a korra egyre jellemzőbb elem. Sőt ennél az együttműködésnél "hajlékony"-nak kell lenni, tehát akár korábbi szigorúbb elveikből készek feladni, csak minél inkább bővüljön az "ideológiájukhoz" kapcsolódó, velük együttműködni kész pártok sora.

Brandt gondolataiban a globális külpolitika megvalósítása főként a politikai szférára vonatkozik, Schmidt - az NSZK kancellárja, az SPD elnökhelyettese - ezt már konkrétan, a gazdaságpolitikájukra is adaptálja: "Országunk, munkahelyeink és jólétünk szoros összefüggésben van a világgazdasággal. Minden negyedik vagy ötödik munkahely közvetlenül függ - közvetve még sokkal több - a világgazdaságtól. Alig van saját nyersanyagunk. A világgazdasági politika ezért országunk számára teljességgel a politika alapeleme lett... Az eljövendő évekre ez jelenti a szociáldemokráciának a legnagyobb feladatát."/3

Schmidt, tehát a kormány nevében azt várja pártjától, hogy lehetőségei szerint, a rendelkezésére álló eszközök-

kel igyekezzon hozzájárulni gazdasági gondjaik megoldásához. "Az ipari országok kormányfőivel egyöntetűen sikeresen sikraszálltunk egy közös politika kidolgozásáért a recesszió legyőzése érdekében. A "nemzeti" gazdaságok kora lejárt - folytatja Schmidt előadásában -, mi amellet vagyunk, hogy a nemzetközi gazdaságot kifejlesszük a gyakorlatban és egy globális stabilizálási politikát érnünk el." /4

Schmidt előadásában végig nyomon követhetjük a szociáldemokráciára jellemző - számunkra többször ellentmondásosnak tűnő - gondolatokat: többek között a "harmadik út" jelentőségét hangsúlyozza, amelyet szerinte a Német Szövetségi Köztársaság is képvisel a "korlátlan kapitalizmus" és a "diktatórikus kommunizmus" közt. Fontos külpolitikai elemnek minősíti a béke megőrzése, a feszültségcsökkentés biztosítása érdekében, hogy a "kommunista rendszerekkel, mint partnerekkel" együttműködjenek, de azonnal hangsúlyozza, hogy a "demokrácia megvédése érdekében a kommunista mozgalom a Szövetségi Köztársaságban már mint ellenfél szerepel", ugyanakkor ez a gondolatkör szintén globálissá táguul abban a pillanatban, amikor Schmidt így folytatja gondolatát: "A szabadság, igazságosság, szolidaritás érdekében a kommunisták az egész világot behálózóan konkurrenseink." Ebben a megfogalmazásban már a "harmadik világ" is jelen van, éspedig mint a "szellemi küzdelem" szintere szerepel, és e küzdelemben a "totális ideológiákkal szemben" fegyverszünet nincs. Bár hajlan-

dóságukat hangsúlyozzák, hogy "bizonyos" kérdésekben készek kompromisszumot kötni.

A világgazdasági problémák ma konfliktusok forrásai lehetnek, ezért ezek megoldása elsőrendű feladat, e gondok megoldására Schmidt, mint alapelvet hangsúlyozza:

"Kiegyenlítődésre és kooperációra törekszünk, a kartellek szükségleteinek biztosítása érdekében, de hatalmi visszaéléseikkel szemben is fellépünk, és a világgazdasági szisztéma reformjaihoz igyekszünk hozzájárulni, olyan reformokkal, amelyek ténylegesen - nemcsak látszólag - a szegény fejlődő országok sorsát hivatottak javítani."/⁵ Tehát cél a kartellek számára a nyersanyag, a piac biztosítása, és "esetleges" tulkapásaikat igyekeznek visszafogni.

Bzidőtájt még a Német Szövetségi Köztársaság gazdasági pozíciói nagyon erősek, sikerült a recessziót legyűrniük, a gazdasági növekedésben a 6 %-ot szeretnék elérni, ami az elmúlt öt év viszonylatában a legmagasabb évi növekedést jelentené. Más mutatóik is nagyon biztatóak, a munkanélküliség 4,2 %-ra csökkent /fiataloknál 3,6 %/, az árnövekedés is csökkent, 5 % körül van /Nyugat-Európában ez a szám csak Svájcban alacsonyabb/. Ezt a nagyon rövid áttekintést azzal zárja Schmidt, hogy "büszkéek lehetünk erre a gazdaságpolitikai mérlegre."/⁶

3.1. "A politikai hangsúlyok erősödése"

Az 1975. évi mannheimi kongresszust követő években,

talán éppen a kongresszus útmutatásai értelmében, az SPD több fóruma foglalkozott az "Észak-Dél" problematikával. Fórumaik, vitáik egyik lényeges kiindulópontja a "növekedésorientált" fejlesztés fogalom helyébe a "társadalomkritikai" elemek hangsúlyozása lép, ami először a mannheimi kongresszus egyik határozatában fogalmazódik meg.

Az SPD tíz Bundestag képviselője 1977 augusztusában egy memorandumot hozott nyilvánosságra, amely az "Észak-Dél" kérdéssel foglalkozik. A memorandumban követelik, hogy a "harmadik világ" embereivel fokozottabban legyenek szolidárisak a nyugatnémetek és a fejlett világ népei, követelik továbbá egy új, igazságos, nemzetközi gazdasági és társadalmi rend megvalósítását.^{/7} Ezen elemek hangsúlyozása is nyilvánvalóvá teszi, hogy a fejlesztési segítség - bár a szociáldemokrácia is nagy súlyt helyez annak fontosságára és növelésére - nem lehet kárpótlás a nemzetközi kapcsolatok új rendjéért. Világosan kimondták azt is, hogy a világgazdaság reformja saját gazdaságuk struktúra változásait is maga után vonja, ami néhány területen alkalmazkodási problémákat is jelent, de a fejlődő országok vásárlóerejének növekedésével a tartós foglalkoztatáshoz nagy mértékben hozzájárul. Egy előrelátó belföldi strukturpolitikának támogatnia kell a szükséges átállításokat a jövőt biztosító munkahelyek, termékek, szolgáltatások területén.

1977. szeptember 1-2-án Wiesbadenben "Az SPD fejlesztéspolitikája" címmel szakülést tartottak, melyen tu-

dósok, politikusok és szervezetek képviselői vettek részt. Mint Hans Jürgen Wischnewski a Nemzetközi Kapcsolatok Bizottság elnöke megnyitójában is hangsúlyozta, ilyen jellegű ülésre először került sor.^{/8} Számos külföldi vendég is részt vett a szakülés munkájában. Többek közt Egyiptomból, Ghánából, Indonéziából, Tanzániából, Tunéziából, Chiléből /Anibal Palma a Radikális Pártból, Aniceto Rodriguez a Chilei Szocialista Pártból/ érkeztek küldöttek.

Erhard Eppler, aki nem tudott az ülésen résztvenni, táviratában azt kívánta a konferenciának, hogy: "a referátumokból és vitákból olyan közös politikai akarat keletkezzen, amely pártunk és országunk fejlesztéspolitikájának szerepét végre meghatározza, valamint a fejlődő országok elvárásainak is és a mi gazdasági és szellemi potenciálunknak is megfelel..."^{/9}

Ha Eppler elvárásainak nem is tudott ez a konferencia megfelelni, azért eredménytelennek sem minősítették a résztvevők. Willy Brandt, referátumában^{/10} egyrészt a probléma súlyosságát hangsúlyozta, másrészt ismét felhívta a hallgatóság figyelmét arra, hogy ezt a kérdést nem lehet belső pártügynek tekinteni, hanem minél szélesebb véleménycserét kell folytatni. Beszédében az "Észak-Dél" problémát "égető kérdésnek" nevezte, amely "nem mindenütt népszerű és kellemes". Majd, a következő gondolattársítással folytatta: "Készek vagyunk az Észak-Dél politikát a keleti politika tradíciójaként folytatni, aminek a fel-

ismerése szintén kellemetlen és népszerűtlen volt... Meggyőződésem, hogy a fejlesztéspolitika évszázadunk hátralevő részére egy világméretű társadalmi kérdés dimenziójaként bontakozik ki... Az Észak-Dél közötti ellentét globális kiegyenlítődést és békepolitikát követel, melynek közvetlen célja egy értelmetlen konfrontáció erőpróbájának elkerülése".^{/11}

Egon Bahr koncepciójának magvát a "Dél felé irányuló enyhülés" megvalósítása jelentette. Több kritikai észrevételét fogalmazta meg az NSZK és az SPD fejlesztéspolitikájáról, többek között a fejlesztési segély elégtelen nagyságát ostorozta /0,32 %/.^{/12}

Az 1977 őszen Hamburgban sorra kerülő szociáldemokrata pártnapokon szintén sok szó esett a fejlesztés - illetve "Dél"-politikáról. A külpolitika "harmadik oszlopa"-ként emlegették a "nyugati" és a "keleti" politika mellett, mert kiemelték, hogy továbbra is mint a "20. század fontos nemzetközi társadalmi kérdése" szerepel ez a probléma.^{/13}

A fejlesztéspolitikai együttműködés legfontosabb elemeként az emberi alapszükségletek - élelmezés, lakás, munka, képzés, egészség - kielégítését és igazságos elosztásának támogatását hangsúlyozták. Ezen belül is - véleményük szerint - elsőbbséget kell, hogy élvezzenek a legszegényebb országok, éppúgy mint külgazdasági függőségük leépítésében belső piacaik erősítésével és a fejlődő országok közötti kereskedelemcserével.

Ismét megfogalmazást nyert a hosszú távú, súlypontozott tervezés, amelynek a vidéki területek gyorsított fejlesztését, minél több munkahely megvalósításának a fontosságát kell szem előtt tartania. "Függetlenül a kormányrendszer külső formáitól és a fejlődő országok külpolitikai orientációjától - fogalmazódik meg a kongresszuson - a szociáldemokrata fejlesztéspolitikát ott kell alkalmazni, ahol a lakosság többsége érdekében a jobb életkörülményekért folytatott harcban a leginkább lehet sikereket elérni."/14

Nem új elem a fejlődő országok saját felelőssége sem, de ismételt hangsúlyozásával azt bizonyítja az SPD, hogy nagyon fontosnak tekinti. A fő terhet a szegénység, függőség, alulfejlettség elleni harcban a "harmadik világ" országainak kell viselniük. Az ipari országok minden segélye, csak a saját erőfeszítés kiegészítője lehet. A szociáldemokraták a fejlődő országok kormányaitól elvárják, hogy azok is az elnyomott tömegek fejlődéséért, életkörülmények javításáért küzdjenek. "A korrupció elleni küzdelem - belülről és kívülről egyaránt - minden kormány feladata kell hogy legyen."/15

Saját kormányától az SPD azt várná el, hogy egy olyan átfogó nemzetközi ujjaépítési terv megvalósításához járuljon hozzá, amilyenre a II. világháború után Nyugat-Európában került sor.

Egy igazságos világgazdasági rend megvalósításához legelőször is a kormánynak a világgazdaság új rendjének

szükségességét kell elismernie, hangsúlyozták. Az SPD síkraszáll a vámkedvezmények mellett, amit az Európai Községnek kell megvalósítania, továbbá egy gyorsított piacvitát hangsúlyoz, valamint a mennyiségi korlátozások megszüntetését sürgeti.

A fejlesztési politika realizálásában az 1977. évi kongresszus is hangsúlyozza az egyházak, szakszervezetek, nem-állami szervezetek súlyát, mert például ez utóbbi szervezetek sok esetben korábban jutnak el az elnyomott lakosságcsoportokhoz, és közvetlenül tudják biztosítani, hogy a segély azokhoz az emberekhez kerüljön, akiknek erre leginkább szükségük van. "Mivel a dolgozó emberek, munkanélküliek, asszonyok, fiatalok és idős emberek többségének nincsen sem társadalombiztosítási, sem szervezeti érdekvépviselete, ezért nagyon fontos a szakszervezetek kiépítésének a hangsúlyozása."/16

A kongresszus nemcsak a szakszervezetek megszervezésében, de a "világméretű szociáldemokrata együttműködés" megvalósításában is egyre nagyobb szerepet szán az SZI-nek. Ez a dokumentum is azt tükrözi, hogy az SPD általában visszautasít mindenféle imperializmust, és "Dél"-politikájában "a javak, tudás és hatalom igazságos elosztására törekszik."

Mint Uwe Holtz is hangsúlyozza egyik 1978-ban írt cikkében^{/17}, döntő áttörés még nem történt az "Észak-Dél" dialógusban. Ennek okát egyrészt a fejlődő országok azon politikájában látja, mely szerint igyekeznek saját elő-

nyeiket hangsúlyozni, anélkül, hogy a többi fejlődő ország érdekét figyelembe vennék, másrészt azt a defenzív, halogató politikát kárhóztatja, amelyet a nyugati ipari államok követnek. A viszonyok rendezése érdekében szerintem eddig egy szerződés született az "ipari" és fejlődő országok között, a Lome-i szerződés, amely 1976. április 1-én lépett életbe. 46 afrikai, karibi, és Csendes-óceáni fejlődő ország írta alá a kilenc Közös Piac-i országgal együtt /számuk 52-re emelkedett/. A szerződésben - amint azt több nyugatnémet cikk is hangsúlyozza - a pénzügyi és technikai együttműködés koordinálását tekintették a legfontosabbnak.

Sok esetben - a pártdokumentumok és a párt más vita-fórumainak tükrében - úgy tűnik, hogy az SPD, bár 1969 óta kormányzópárt, tehát tevékenysége nehezen választható el a kormány munkájától, mégis terveivel, gondolataival, elvárásaival előbbre jár a kormánynál. Az a külpolitikai orientációváltozás, ami 1972-1975 közt az SPD tevékenységében megfigyelhető, a kormány gyakorlati lépéseinél talán 1977-re válik egyértelműbbé.

1976-ban - az 1976-os október 3-i választás után - úgy ítélik meg a kormány külpolitikáját, hogy az jelentéktelen, az Egyesült Államokhoz hasonlóan inkább a befelé fordulás jellemzi. "Ez nemcsak annak a ténynek felel meg, hogy a külpolitikában - eltekintve az Észak-Dél dialógustól, ami a komplikáltsága miatt még elsőrangú figyelmet nem von magára - semilyen nagy döntések nem várhatók." /18

- fogalmazódik meg az Európa Archiv egyik cikkében. A cikkíró is a belpolitikai stabilitást hangsúlyozza, amit a lakosság nagyrésze egyértelműen saját szorgalmának tud be, és a szabad piacgazdaság gyümölcsének tekint. Tehát a "harmadik világ" követelményei, a megváltozott viszonyok a nyugatnémet polgárhoz még nem jutnak el, és ezügyben a cikkíró - hivatkozva az SPD tevékenységére. - a kormányt marasztalja el./19

Schmidt a kormány 1976. december 16-i nyilatkozatában a kormány külpolitikai tevékenységének elemzésénél és az eljövendő feladatok kijelölésénél egyáltalán nem tekintette mellékes kérdésnek a fejlődő országokhoz fűződő viszonyukat. Kormánynyilatkozatában hangsúlyozta, "az egyenjogú társadalmi viszony" szükségességét a "harmadik világ"gal, és az egyes régiókkal külön is foglalkozott. "Az együttműködést Latin-Amerika államaival, ami legtöbbször tradicionális baráti kapcsolaton nyugszik - igyekszünk a jövőben is továbbfejleszteni."/20 - mondja a latin-amerikai kapcsolatokról. A fejlődő országokat nemcsak régióként, hanem a fejlettség szintje szerint is áttekinti. Ebben a felosztásban - az SPD programjának megfelelően - Schmidt hangsúlyozza, hogy "az állami támogatásnál különösen a legkevésbé fejlett országokra és az olajsokk által legjobban sújtott államokra kell figyelni."/21

Szinte úgy tűnik, mintha a korábbi cikkben jelzett problémákra reflektálna Schmidt, amikor a nyugatnémet polgárokról beszél, akik szerinte sem értik meg sok esetben

a "harmadik világ"-problémát és az NSZK részéről az állami támogatás szükségességét. Itt két érveléssel igyekezik alátámasztani igazát:

1. "A béke csak akkor biztosítható tartósan, ha az összes ipari államnak és minden olajországnak sikerül az emberek jólétét támogatni.
2. Hangsúlyoznunk kell az egyre erősebb kooperációt és munkamegosztást a harmadik világgal, amire nekünk is nagyobb figyelmet kell fordítanunk, mert ez szoros összefüggésben van az itthoni munkahelyekkel és nemzeti jövedelmünkkel."

Javasolja még, hogy "a konfliktusok megoldásánál csakis a békés eszközöket szabad alkalmazni. Nem volt, és ma sem ambiciónk, hogy az Észak-Dél dialógusban külön szerepet játsszunk, de mi felismertük feladatunkat a párbeszédben: fellépni a világgazdaság fokozottabb stabilitásáért."/22

Itt még a fejlett ipari államok felelősségét hangsúlyozza.

Mint láttuk, tehát a kormánynyilatkozat is bizonyítja, hogy egyre inkább előtérbe kerül a fejlődő országok problematikája, és több kérdésnél nagyon is jól látják a megoldás lehetőségeit, felelősségüket, nona korábbi gazdaságpolitikai elveikről nem óhajtanak lemondani, az új világgazdasági rend gondolatát a kormány nem fogadja el.

Genscher külügyminiszter az 1977-es esztendőre vonatkozó legfontosabb külpolitikai feladatok felsorolásakor szintén három döntő faktort emelt ki: "egységes Nyugat-Európa megteremtése, a nyugati katonai szövetség meg-

szolidaritása, a realisztikus enyhülési politika folytatása és az érdekek igazságosabb kiegyenlítése a harmadik világ országaival szemben."/23

Ezekben az években nemcsak az SPD vezetőinek diplomáciai tevékenysége gyorsul fel /Brandt 1976 májusában Caracasban részt vesz a nyugat-európai és amerikai szocialista és szociáldemokrata pártok képviselőinek konferenciáján, és még ebben a hónapban Mexikóban tárgyal 20 másik európai és latin-amerikai szociáldemokrata vezetővel a szorosabb pártközi együttműködés biztosítása érdekében/, hanem a kormány képviselői is több hivatalos látogatáson vesznek részt.

Walter Scheel szövetségi elnök és Dietrich Genscher külügyminiszter Mexikóban a két ország kereskedelmi, gazdasági, kulturális kapcsolatairól tárgyalt. Majd a két államférfi Costa Ricába folytatta útját. Genscher a Costa Rica-i látogatást arra használta fel, hogy találkozzék a Közép- és Latin-Amerikába akkreditált nyugatnémet nagykövetekkel. Az argentinai, brazilai, guatemalai, jamaicai, kubai, columbiai, nicaraguai nyugatnémet nagykövetek jelenlétében a külügyminiszter hangsúlyozta, hogy Bonn külpolitikai koncepciójában egyre inkább előtérbe kerül a "harmadik világ" országaival folytatott kétoldalú kapcsolatok ápolása./24 Nyilvánvaló, hogy ezt volt hivatott szolgálni a latin-amerikai látogatás, valamint e cél jegyében került sor Genscher korábbi délkelet-ázsiai, majd afrikai útjára is.

3.2. "A kormánypolitika módosulása"

Az a változás, hangsúlyeltolódás, ami az SPD-nél 1975-ben Mannheimben megfogalmazódott, a kormány szintjén valamelyes késéssel, az 1977-es évet értékelő kormánynyilatkozatban tükröződik vissza.

Amint Sándor István, az MTI bonni tudósítója a nyugatnémet kormánynyilatkozatról szóló kommentárjában is hangsúlyozza: "Mint Helmut Schmidt parlamenti jelentéséből kitűnt, az NSZK külpolitikai álláspontja az alapvető kérdésekben változatlan... ugyanakkor a kormánynyilatkozat is megerősítette, hogy ebben a külpolitikában új hangsúlyok is jelentkeztek... új hangsúlyt jelent - az 1977-ben feltűnt vonalat tovább erősítve -, hogy Bonn a "keleti politikával" egyenlő rangot tulajdonít a harmadik világhoz fűződő viszonyoknak. Elsősorban gazdasági érdekektől vezettetve az NSZK egyfajta "totális világpolitikát" hirdetett..."²⁵ /
Úgy gondoljuk Sándor Istvánnak igaza van abban, hogy a kormánypolitikában 1977-ben vált a "keleti politikához" hasonló, egyenrangúan fontos külpolitikai elemmé a "harmadik világ" politika, de abban már nem értünk vele egyet, hogy ez az új külpolitikai vonal 1977-ben tűnt fel. Mint a már fentebb idézett dokumentumok is bizonyítják, ez a probléma már korábban megfogalmazódott, és az SPD politikájában már 1975-ben döntő elemmé vált a külpolitikai faktorok sorában.

Az 1977-es évről szóló kormánynyilatkozat is részle-

tesebben foglalkozik a brazil-nyugatnémet kapcsolatokkal, melyek nemcsak a két ország közti gazdasági szálak erősödése miatt fontosak, hanem nemzetközi súlyuk is növekedett. Bonn önálló dél-amerikai politikájának egyik alapkövét látja a két ország közti viszony ápolásában - írja Sándor István kommentárjában - és jelentős gazdasági előnyöket remél a már megkötött és a tervezett kereskedelmi megállapodásoktól.^{/26} Itt arról az 1975-ben megkötött és 1976-ban beinduló atomszerződésről van szó, amelynek keretében a Német Szövetségi Köztársaság nyolc teljes erőművet, egy urándúsítót, és egy újradúsítót szállít Brasi-liának, összesen körülbelül 12 milliárd DM értékben. Cse-rébe Brazília nyersanyagokat - többek között nyers uránt szállít az NSZK-nak. Ez a megállapodás az Egyesült Álla-mok részéről éles bírálatot váltott ki, de az NSZK kitar-tott szerződéses kötelezettségeinek teljesítése mellett. Bonn fő érve az, hogy a szerződés felbontása alapjaiban rendítené meg Nyugat-Európa és Dél-Amerika kedvezően ala-kuló kapcsolatait. Carter elnök "aggódalmának" oka, hogy Brazília a nukleáris berendezések segítségével atomfegy-ver előállításához alkalmas hasadóanyag birtokába juthat.

Mindkét tiltakozás mögött nyilvánvalóan másfajta meggondolás is szerepet játszik: az Egyesült Államok fél-ti a rendkívül tőkeerős nyugatnémet gazdaságtól fontos gazdasági "háterszágát". Az NSZK politikusai is "messzebb-re látnak" jelenlegi atomüzletüknél. Elégedetten vették tudomásul a brazil kormánynek azt a szándékát, hogy rövid

időn belül Ausztrália, Kanada és Dél-Afrika mögött a negyedik helyre kíván előrelépni az ásvány-exportáló országok világranglistáján.^{/27}

"Az "Atomegyezmény" Brazília és a Szövetségi Köztársaság között, hatalmi-politikai jelentőségén túl - írja könyvében Hans Jürgen Brummel nyugatnémet történész - Brazília szempontjából mindenekelőtt egy példa az ipari és fejlődő országok közötti gyümölcsöző együttműködésre, ami Brazília számára fontos lépés lehet nagyobb technológiai és politikai autonómia megteremtésének útján."^{/28} Hans Jürgen Brummel könyvében a brazil külpolitika ívét kívánja megrajzolni 1964-1978-ig, különös tekintettel a latin-amerikai külpolitikai kapcsolatokra, így természetes, hogy ezt a szerződést is főként Brazília szemszögéből vizsgálja.

A Szövetségi Köztársasághoz fűződő szoros politikai és mindenekelőtt gazdasági kapcsolataikat a brazil kormány "példaszerű"-nek minősítette, amely szerintük normát adhat az európai államoknak a "harmadik világ" országaival kialakítandó viszonyához. Mindkét fél - Helmut Schmidt is és Ernesto Geisel is - többször hangsúlyozta a szabad világkereskedelem szükségességét. Az 1978 márciusi Geisel látogatás idején Bonnban úgy beszéltek a brazil kapcsolatokról, mint "speciális szövetség" lehetőségeiről, ami egyben lehetőséget is nyújt az Egyesült Államok szoros gazdasági kötelékének lazításához. A Német Szövetségi Köztársaság az Egyesült Államokhoz hasonlóan - ha csekélyebb

mértékben is - tőkét, technológiát és piacot kínál, ami-
re Braziliának nagy szüksége van. Még egy lényeges ele-
met emel ki a szerző a két ország közötti kapcsolatok po-
tenciális lehetőségei közül, nevezetesen a fegyverkezést.

Többek között erre a jelenségre hívja fel a figyel-
met az SPD 1975-1977-es éveket összefoglaló évkönyve is^{/29},
amely a fegyverkezés dinamikájában két elemet hangsúlyoz:
az új fegyvertechnológiák szerepét és a fegyverexportban
egyre nagyobb szerepet játszó "harmadik világ"-ot. Az év-
könyv hangsúlyozza, hogy a nyugatnémet kormány korlátoz-
za fegyverexportját, mert feszültségterületekre nem szál-
lít fegyvert.

Itt szeretnék röviden kitérni az SPD és a kormány
"kulturális külpolitikájára", amelynek az elmúlt években
is nagy jelentőséget tulajdonítottak, az SPD évkönyve is
a külpolitikai kapcsolatok fontos elemeként értékeli. Át-
tanulmányozva a BMZ 1977-es jelentését^{/30}, itt is azt kell
látnunk, hogy fejlesztési kapcsolataiknál továbbra is lé-
nyeges szerepet játszik az oktatásra fordított támogatás,
és a BMZ lehetőségei elég jelentősek. "Az 1977-es évben
az összes minisztérium közül a BMZ növekedési rátája a
legmagasabb, kétszer olyan magas, mint a szövetségi ház-
tartás általános növekedési rátája."^{/31} Az 1977. évi je-
lentésből is kitűnik, hogy a latin-amerikai kapcsolatoknál
döntő az oktatás - képzés támogatása. A bilaterális kap-
csolatok főbb területeit áttekintve látjuk, hogy a Peru-
nak, Kolumbiának, Argentínának nyújtott segélyek egy ré-

sze a képzést, oktatást hivatott támogatni. Peruban a szakmaorientált középiskolai rendszert kívánják fejleszteni, és ehhez csaknem 5 millió DM-et biztosítanak. Kolumbiában 9,5 millió DM-et szánnak az oktatási rendszer kiépítésére, Argentínában a tudományok fejlesztésére 35 millió DM-es támogatást biztosítanak.

Az 1978-as évben mind kormány szinten, mind párt szinten továbbra is fontos külpolitikai, világgazdasági tényező maradt a "harmadik világ".

Az SPD támogatásával - mintegy a párt nemzetközi súlyát is erősítve - Willy Brandt 1977 vége óta egy úgynevezett "Független Bizottság" élén tevékenykedett. Ez a bizottság tíz fejlődő országból érkezett és hét fejlett kapitalista országból jött képviselőből állt. A jelentést, ami a "Brandt-Bizottság" két éves munkájaként született, 1979-ben az ENSZ főtitkárának nyújtották át.

A Friedrich Ebert Alapítványhoz írt referátumában - amire a bizottság működése félidejében került sor - Brandt három pontba gyűjtötte azokat a tényezőket, amelyek motiválták abban, hogy ezt a - McNamara, a Világbank elnöke javaslatára született - megbízatást elvállalja:

"1. Növekedett bennem az a felismerés, hogy ábrázolni kell az Észak-Dél viszony szabályozásához szükséges társadalmi kérdéseket. Az elkövetkező évtizedekben az emberiséget nemcsak az ellenőrizhetetlen fegyverkezési verseny fenyegeti, hanem a szegény és gazdag országok közötti stagnáló vagy növekvő ellentét.

2. Ehhez kapcsolódik az a - több oldalról jelentkező - bizalomteli elvárás, hogy én össze tudom szedni a szükséges ismereteket, mint ahogy összegyűjtöttem a Kelet és Nyugat közötti békés kiegyezéshez is ...
3. Azonkívül, halk optimizmussal és irreális elvárások nélkül reméltem, hogy a szó hatalmával és meggyőző argumentációjával a világ különböző részeinek döntéshozóit sikerül befolyásolni ..."/32

Nem kívánunk a "Brandt Bizottság" munkájával, jelentésével foglalkozni - az egy másik fejezet feladata lesz -, tevékenysége kapcsán csupán még egy gondolatra szeretnénk utalni, amit Brandt a jelentés előszavában fogalmaz meg: "... és mégis igaz marad, hogy az én időmben, amikor én voltam a kancellár, más prioritások érvényesültek, amelyek engem igénybe vettek, és visszatartottak attól, hogy az Észak-Dél kérdéseket számba vegyem... Azon fáradoztam, hogy a fejlesztési politikához új kezdeményezést adjak... Akik ezt a feladatot adták nekem, nem feledkeztek meg arról, amit a keleti politikában sikerült elérnem."/33

Ez a néhány sor is azt igazolja, hogy valóban változtak a külpolitikai prioritások a nyugatnémet kormány és az SPD munkája során, másrészt egy jelentős összefüggésre hívja fel figyelmünket, mégpedig az úgynevezett "Észak-Dél" és úgynevezett "Kelet-Nyugat" politikáéra, amelyben Willy Brandtnak - ha nem is mindig azonos súllyal - valóban jelentős szerepe volt.

Willy Brandt 1978 Őszén Nyugat-Berlinben "Leszörölés

és fejlesztés - Nekünk alapvető orientációváltásra van szükségünk" címmel tartott előadást^{/34}, amelyben a fejlesztés és a fegyverkezés közötti összefüggésről értekezett. Mindjárt előadása elején két számot állított egymással szembe, vagy egymás mellé: egy év alatt /1978/ 800 milliárd DM-et fordít a kormány fegyverkezési célokra, és ennek csupán huszonötöd része "jut" a fejlesztési célokra. Meggyőzően bizonyítja, hogy a fegyverkezésre szánt és folyósított összegeket a "harmadik világ" javára, annak fejlesztésére kellene átcsoportosítani. A világbékét nemcsak az ellenőrizhetetlen fegyverkezési verseny miatt látja veszélyeztetve, hanem az "Észak-Dél" probléma miatt is, amit ő "nemzetközi osztályharcnak" nevez. A fegyverkorlátozásra vonatkozó javaslatait is előterjeszti: "A problémák csak lépcsőről-lépésre oldhatók meg - az egyes területek speciális biztonság-követelményei és egy globális erőegyensúly / figyelmebevételével. De a globális erőegyensúlyt már nem elegendő úgy definiálni, hogy az Észak-Dél problémát teljesen be ne vonnánk... A fegyverkezési verseny csak akkor fejezhető be, ha olyan politika valósul meg, amely több bizalmat tételez fel..."^{/35}

Nem véletlen, hogy 1975 után egyre többször találkozunk a fegyverkorlátozás hangsúlyozásával, a bizalom erősítésének igényével, mert az az enyhülési folyamat, amely az 1970-es évek elején még szinte töretlennek tűnt, és csak az 1973-83 Helsinkii Záródokumentum megszületésén érte el, megtorpanni látszott, és egyre nagyobb en-

giát igényelt már a korábbi eredmények megőrzése is. Az igaz, hogy Schmidt is töretlenül hangsúlyozta, hogy az "enyhülésnek nincs alternatívája", de ez azon a tényen nem változtatott, hogy a fegyverkezési kiadások mindig nagyobb és nagyobb számot jelentettek az államháztartás költségvetésében.

Mint nagyon fontos feladatot tartotta szem előtt a Szövetségi Kormány és az SPD, a világgazdaság stabilizációját. E kérdésnél is abból indultak ki, hogy ez tartósan a "harmadik világ" bevonása nélkül nem valósítható meg. A kölclajarak növekedése nemcsak a kölclajszegény fejlődő országok számára jelentős gond, de a fejlett tőkésországoknak is politikai probléma. Schmidt ezekkel a kérdésekkel foglalkozott a pártelnökség előtt 1979 júniusában.

Ezekben az években is továbbfejlődött a "külföldi kultúrpolitika", a külpolitika fontos része. A Szövetségi Kormány 1978. szeptember 15-én átnyújtott a Képviselőháznak egy kerettervet, amely a "külföldi kultúrpolitika" - az oktatás, külföldi nyelvtanítás, nemzetközi együttműködés - kérdéseivel foglalkozott. A Képviselőházban - a keretterv tárgyalásánál 1978. december 1-én - az SPD "Bundestag-frakciója" sikraszállt a német iskolák külföld - mindenekelőtt a "harmadik világ" - felé való társadalmi nyitottságáért./36

A Szövetségi Kormánynak olyan állásfoglalása született, amely azt tartotta fontosnak, hogy a "külpolitikai kultúrpolitika" a külpolitikai célokhoz igazodjék, és a

kultúrpolitika, mint egyenrangú terület, döntő eszköz funkcionáljon a nemzetközi bizalom és kulturális együttműködés európai erősítésében; az ipari és fejlődő országok között. Szolgálja a béke biztosítását és az enyhülési politikát, valamint az ipari és fejlődő országok közötti érdekkiegyenlítődéshez, és a "harmadik világ" önálló fejlődéséhez is járuljanak hozzá a kulturális kapcsolatok.^{/37}

A Képviselőház Külügyi Kultúrpolitika albizottsága - a szociáldemokraták kezdeményezésére - elhatározta, hogy a jelölésen változtatást javasol: a "kulturális külpolitika" /"kulturelle Aussenpolitik"/ helyett a "külügyi kultúrpolitika" /"auswärtige Kulturpolitik"/ kifejezést javasolja.

Az SPD 1977-1979-es évekről szóló évkönyve elismerően szól azokról az intézkedésekről, amelyeket a Szövetségi Kormány a fejlesztési folyamat könnyítése érdekében hozott az ENSZ negyedik Kereskedelmi és fejlesztési konferenciája óta:

"A Szövetségi Köztársaság könnyíti a fejlődő országok termékeinek bejutását, olyannyira, hogy a nem olajtermelő fejlődő országokkal kereskedelmi deficitünk van. A legszegényebbek fokozottabb támogatása lett fejlesztési politikánk fő iránya.

A világbank-csoportok aktivitásában még erőteljesebb a részvételünk."^{/38}

Az SPD frakció Gazdasági Együttműködési munkacsoportja áttekintette a Szövetségi Kormány fejlesztéspoli-

tikai jelentését, ami 1978. június 22-én hangzott el a Képviselőházban.^{/39} Az SPD ebben a jelentésben felfedezni vélte saját aktív tevékenységének gyümölcsét is, ami az egyre fokozódó - bilaterális és multilaterális területen megvalósuló együttműködésben realizálódik. Az elemzés úgy értékeli, hogy az Európai Közösség a nemzetközi fejlesztéspolitikában figyelemre méltó faktor lett. Külön foglalkozik az értékelés a privát fejlesztés-politikai teljesítményekkel, amelyek jelentőségét az állam idejekorán felismerte és - a pártfrakció megítélése szerint nagyon helyesen - támogatta. A magánberuházások nagysága a fejlődő országokban növekedett, ebben nagy szerepet játszik a Gazdasági Együttműködés Német Társasága /Deutsche Gesellschaft für wirtschaftliche Zusammenarbeit/. Elméleti fejtegetésükben hangsúlyozzák, hogy a "harmadik világ" gazdasági-társadalmi fejlődésében az NSZK és minden fejlett tőkésország is érdekelt. Ennek bizonyítására néhány adatot is hoznak, a fejlődő országok évi 3 %-os gazdasági-növekedése az ipari országok 1 %-os növekedését várja el, valamint körülbelül 1,1 millió munkahelyet biztosít az a 20 %-os export, ami a "harmadik világ"-ba irányul. Ugyanakkor arról sem feledkeznek meg, hogy lássák, és láttassák azt a tényt, hogy a "harmadik világ" világkereskedelemben való részvétele egyre marginálisabbá válik, és a korábbi 30 %-ról 25 %-ra esett vissza, húsz éve az egy főre jutó nemzeti jövedelem a fejlett tőkésországokban tízszer volt magasabb, mint a fejlődő országokban,

1978-ra már 13-szorosára növekedett.^{/40}

Valószínű, hogy 1977 óta nem született olyan külpolitikai kormányjelentés vagy kormánymérleg, amely egyik döntő elemként ne a fejlődő országokkal folytatott politikát hangsúlyozná. Az 1978 második felében összeállított külpolitikai kormánymérleg is a legrészletesebben az afrikai, ázsiai, latin-amerikai országok irányába követett politikát taglalja, amint az az MTI tudósításából kiderül.^{/41} Természetesen a Szövetségi Köztársaság külpolitikájának változatlan alappillére a NATO-tagság és az Európai Közösséghez tartozás, továbbá a Schmidt-Genscher kormány elkötelezi magát az európai szocialista országokkal folytatott közeledési és együttműködési politika mellett. Az összesítésből kitűnik - olvashatjuk a tudósításban -, hogy vezető nyugatnémet politikusok az elmúlt két évben példátlanul nagy diplomáciai forgalmat bonyolítottak le, és a Közel-Keletről, Dél-Kelet-Ázsiából, valamint Dél-Amerikából rekord számú vezető fordult meg a Rajna partján. A száraz felsorolásukból is előtűnik az NSZK kettős, gazdasági és politikai fogantatású szándéka: a nyersanyagban gazdag, olcsó munkaerővel és feltáratlan piaclehetőségekkel rendelkező, a politikai konszolidálódás útjára lépő fiatal államok a bonni külpolitika kiemelt figyelmét élvezik.^{/42} Fontosnak tartjuk Sándor Istvánnak azt a felismerését is, hogy a külügyminisztérium tevékenysége mellett, mint döntő tényezőre utal, a nemzetközi gazdasági-pénzügyi szervezetek munkájára, a kulturális

cserére, a pártközi kapcsolatokra és a magánvállalkozókra. Egyetértünk Sándor Istvánnal abban is, hogy ez a kibontakozóban lévő totális külpolitika a külkereskedelemszociális-centrikus nyugatnémet gazdaság válság okozta nehézségeit éppúgy hivatott csökkenteni, mint amennyire Nyugat-Európa és a NATO politikai és katonapolitikai befolyását erősíteni a világ számos térségében.^{/43}

Az NSZK latin-amerikai kapcsolatainak erősítése, további mélyítése érdekében legmagasabb szintű diplomáciai lépésre szánta el magát. Helmut Schmidt kancellár volt az első kormányfő, aki látogatást tett Latin-Amerikában. Utja során 1979 áprilisában Braziliában, Peruban és a Dominikai Köztársaságban fordult meg. Hivatalos látogatásai során több beszédet mondott, amelyekben az udvariassági formuláktól eltekintve igyekezett latin-amerikai kapcsolataikat tárgyilagosan értékelni, és jelentős hangsúlyt kapott további együttműködésük lehetőségeinek kutatása.

Figueiredo elnök társaságában Braziliában elhangzott előadásában^{/44} Schmidt legelőször a brazíliai kapcsolataik különösen nagy jelentőségét méltatta, ami szoros összefüggésben van e hatalmas ország egyre növekvő világpolitikai súlyával is. Utal arra a közös nyilatkozatra, amelyet 1978. március 10-én még az előző elnökkel, Ernesto Geissellel adtak ki, abban a dokumentumban egyetértésüket, együttműködésüket hangsúlyozták. Schmidt reméli, hogy ezáltal is annak szellemében alakulnak kapcsolataik. A kancellár kívánja továbbá abban, hogy fontos látogatásai se-

ra nagy segítséget nyújt ahhoz, hogy ismereteik cseréje - a politikában, a gazdaságban és a kultúrában - egyre magasabb szinten valósul meg. Gazdasági kapcsolataik méltatásánál - úgy gondoljuk - az "Atomegyezmény" kapta a legnagyobb hangsúlyt. Kulturális együttműködésüknél főleg az oktatásban elért eredményeiket emelte ki. Az eljövendőre vonatkozóan hangsúlyozta Schmidt: "Nem lenne helyes, ha kapcsolatainkat csak bilaterálisan tekintenénk át, függünk a világ többi országának stabilitásától is... A világgazdasági interdependencia kooperációt követel, és egy jogos érdekezésszerűságon alapuló politikát, multilaterális és nemzetközi keretben... Mindenekelőtt az a fontos, hogy megtartsuk a nyitott világgazdaságot, amit csak úgy érhetünk el, ha egymást egyenrangú partnerként értjük meg, és kompromisszumokra törekszünk." /45

Schmidt tehát brazil kapcsolataiknál, úgy gondolja, az a legcélravezetőbb, ha ez a "küszöbállam" lassan "besorol" a fejlett tőkés piacgazdálkodásba.

São Paulóban, ahol Schmidtet Paulo Salim Maluf kormányzó fogadta, a kancellár konkrétan megfogalmazta, hogy "a nemzetközi munkamegosztás szükségességében szilárdan hiszünk... Tudatos hívei vagyunk a szabad kereskedelemnek, küzdünk minden protekcionizmus ellen." /46 Schmidt beszédében megfogalmazást nyer szociáldemokrata elkötelezettsége, amit szívesen kínál alternatívaként a brazil gazdasági-társadalmi fejlődésnek "egy igazságos szociális rendszer megteremtésében". /47 Büszkén mondja Schmidt, hogy Brazília

latin-amerikai kapcsolataikban az első helyen áll, Ők pedig 1,3 milliárd DM-es hitelükkel és anyagi támogatásukkal az Egyesült Államok mögött a második helyet foglalják el. A Közös Piacon belül is a Szövetségi Köztársaság áll az első helyen, mármint a brazil áruk felvételében, ami sok esetben strukturális problémákat is jelent a Szövetségi Köztársaság gazdasági életében. "Természetesen a német vállalkozókat - hangsúlyozza beszéde utolsó részében Schmidt - nem a felebaráti szeretet hozta Braziliába, hanem a jövőbeni piac, a gazdag nyersanyagforrások és a munkaerőpotenciál... Végülis a külföldi beruházásokhoz Braziliában a körülmények jók."/48 /A német ipar egyedül São Paulo államban közvetlenül vagy közvetve 600 000 munkahelyet hozott létre./

Tehát az egymásrautaltság egyértelmű, ezért Schmidt - hasonlóan a többi nyugat-európai vezetőhöz - igyekszik ezeket az országokat a lehető leggyőrdülékenyebben - a szabad kereskedelem alapján - a világgazdaságba integrálni, és mindinkább a tökéletes világgazdaság stabil részének tekinteni. Azt mindenképp hangsúlyoznunk kell, hogy az NSZK Latin-Amerikában csak néhány országgal tart fenn jelentősebb gazdasági kapcsolatot. Limában - Morales Bermudez elnök jelenlétében - mondott beszédében is Latin-Amerika súlyát hangsúlyozta. "Az Észak-Dél dialógusban Latin-Amerika a mi európai szemléletünkben kimagasló szerepet kap. Ezek a viszonyok a jövőben külpolitikánkban nagyobb súlyt kapnak."/49 A latin-amerikai integrációs törekvéseket

- az Andok paktum, amelynek Peru is tagja - pozitívan értékelte, és az Európai Közösséghez hasonlította. A két ország közötti konkrét kapcsolatok elemzésénél döntő elemnek minősítette az "elmúlt években megvalósult szolidaritást". A Szövetségi Köztársaság 1979-ben - mondja Schmidt előadásában - hosszú távú hitelekben elérte a 480 millió DM-et. Beszédében még egy fontos, nem gazdasági jelenségre tért ki, amit a kormány is és a nyugatnémet polgárok is érdeklődéssel követtek: "a perui kormány erőfeszítéseit egy társadalmilag igazságosabb rend eléréseért, ami az elmúlt években Peruban társadalmi változási folyamathoz vezetett. A demokrácia visszaállítási programját üdvözljük."/50

Ez a demokratizálási, liberalizálási folyamat, amit Peruban pozitív folyamatként értékelt Schmidt, tulajdonképpen a kormány "elvárásai" között szerepel, mert ezzel stabilabb, biztonságosabb helyen tudják a magán és állami beruházásaikat elhelyezni, és ez együttjár a széles néprétegek szociális helyzetének valamelyes javulásával is, ami a szociáldemokrata fejlesztéspolitika egyik sarkalatos pontja.

A Dominikai Köztársaságban tett látogatása során - ahol Antonio Guzman elnök fogadta - elhangzott előadásában a két szociáldemokrata párt, az SPD és a Partido Revolucionario Dominicano közötti kapcsolatot emelte ki, amely kapcsolat főleg az SZI-n belül realizálódik.

A magas szintű latin-amerikai tárgyalások után

Peter Hermes - a Külügyi Hivatal államtitkára, aki szintén részt vett a latin-amerikai úton a kancellár kíséretében - méltatta az eszmecseréket és Latin-Amerika világpolitikai súlyát az Európa Archivban megjelent cikkében.¹⁵¹ Mindjárt cikke elején felteszi a kérdést, hogy mik azok a változó realitások, amelyek a német Latin-Amerika-politikát meghatározzák. Ezt egy sor latin-amerikai országon keresztül igyekszik megvilágítani, több kérdéskört érintve. A lakosság számszerű és életkorbeli adottságait vizsgálva megállapítja, hogy a jelenlegi 330 milliós lélekszám az évszázadfordulóra megduplázódik, és a fiatalok aránya nagyon magas lesz. Ez a lakosságnövekedés tömeges munkanélküliséget von maga után, és veszélyezteti a latin-amerikai életformát. Kitér a rezsimek instabilitására. Véleménye szerint a társadalmi problémák a demokratikus és nem demokratikus rezsimek kialakulását egyaránt segítik. Hasonló a szerepük a katonai rezsimeknek is, amelyek nemcsak a demokratikus szabadságjogokat támogatják, hanem gyakran az oligarchikus társadalmi erők érdekeit képviselik.

Mint nagyon fontos erőről, a katolikus egyház szerepéről beszél. Az egyháznak jelentős szerepe van a szociális egyenjogúságért folytatott harcban, de társadalompolitikai kérdésekben megfogalmazott elveit sokan bírálják a cikkszerző szerint.

"A harmadik világnak egy része sem kapott annyi külföldi beruházást, egy területen sincs annyi "kűszöbország", mint Latin-Amerikában. Brazília, Argentina, Mexikó,

Kolumbia, Venezuela, Guatemala és Ecuador ipari fejlődése nem hagyható figyelmen kívül" - állapítja meg Peter Hermes. Azt ő is látja és láttatja, hogy Latin-Amerika súlya, részesedése az elmúlt időszakban /1960-1976 között vizsgálja/ csökkent, a világexportban 6,5 %-ról 4,6 %-ra esett vissza. Ennek okát abban jelöli meg, hogy Latin-Amerika tradicionális kivitelével - mezőgazdasági és ásványi anyagok - pozícióját nem tudta tartani a világkereskedelemben. Ezért is döntő Latin-Amerika számára, hogy erősítse kapcsolatait a fejlett tőkésországokkal, és ennek eredményeként minél erőteljesebben kiépíthesse feldolgozó iparát. A fejlett tőkésországoknak pedig nagy szükségük van a latin-amerikai nyersanyagokra és energiahordozókra.

Latin-Amerika és a "harmadik világ" kapcsolatát többek között a szerző azért ítéli fontosnak, mert a szubkontinens 150 éves diplomáciai múltjával a "harmadik világ"-ban vezető szerepet, "szóvivő-szerepet" játszhat.

A Német Szövetségi Köztársaság Latin-Amerika-politikájának perspektíváiról szólva a következőket tartotta fontosnak: "Latin-Amerika mind bilaterális, mind európai keretekben fontos szerepet játszik, amellet tudomásul kell vennie a német politikának a nyugati féltekén az USA vezető szerepét... Az is tény, hogy a német diplomácia Latin-Amerikában olyan politikai, gazdasági, kulturális és még pszichológiai szempontokat is talál, amelyeket sehol másutt a harmadik világban."/52 A kulturális kap-

csolatokat, s azok gyökereit taglalta, majd a nyugatnémet beruházásokra tért át. Közli, hogy az ötvenes évek közepétől a "harmadik világ"-ba irányuló magánberuházások 47 %-a került Latin-Amerikába, ebből is 25 % Braziliáé lett. A hivatalos kapcsolatokat az egyházak, alapítványok, a szakszervezetek egészítették ki.

Értekezése utolsó részében Peter Hermes a nyugatnémet-latin-amerikai kereskedelmi cserét méltatta. Fontosnak találta megjegyezni, hogy az iparosítás és a technológiaszállítás annak fontos része. "Éppen a latin-amerikai kúszóbálla-mokkal szemben kell a világkereskedelmet, a nemzetközi munkamegosztást és a piacok megnyitását biztosítani... Itt az ideje, hogy a Közösség Latin-Amerikával szemben politikáját átgondolja és úgy liberalizálja, ahogy az lehetséges, és a kérdéskomplexumokról az Európai Közösségnek és Latin-Amerikának politikai alapon kell tárgyalni." /53

Ez az értékelés is annak bizonyítéka, hogy a kormány érdeklődése egyre erőteljesebb a latin-amerikai kontinens iránt, és a Német Szövetségi Köztársaság mind saját hazája, mind az egész Közös Piac számára jelentős - még eddig nem kellően kiaknázott - lehetőségeket lát.

1979. december 3-7. között ülésezett az SPD kongresszusa. Mint az elmúlt évek kongresszusai, úgy ez is sokat foglalkozott a "harmadik világ"-gal. Mindenekelőtt, mint legfontosabb feladatot, a béke megőrzését helyezték előtérbe a kongresszuson, minden feladatot ennek rendel-

tek alá. A békét időben és térben igyekeznek kiterjeszteni, amint azt Wischnewski meg is fogalmazza, majd hozzáfűzi: "Hozzá kell járulnunk ahhoz, hogy a világ más részein lévő konfliktusokat békés eszközökkel kell megoldani." /⁵⁴ A párt konkrét fejlesztési-politikai feladatainál egyrészt Wischnewski azt tartotta fontosnak, hogy az embereket jobban meg kell győzni annak szükségességéről. Minden erőfeszítésükkel támogatniuk kell azt a törekvést, hogy a 0,7 %-os állami fejlesztési segélyt minél előbb elérjék. /Bár nagyon jól tudja, hogy ez nem a közeli jövő./ Nem ezen a kongresszuson hangzik el először, de ismét megerősítik többen azt a véleményüket, hogy differenciáltan kell kezelni az egyes fejlődő országokat. Segítségüket döntően a legszegényebb országokra kell koncentrálniuk. Wischnewski beszédének, és az egész pártkongresszusnak is fontos eleme a párt nemzetközi tevékenységének értékelése. "A párt nemzetközi együttműködése az elmúlt két évben továbbfejlődött - állapítja meg Wischnewski. Különösen Afrikában és Latin-Amerikában tudtuk kapcsolatainkat kiépíteni. Egy sor latin-amerikai országban a demokratikus fejlődés lehetősége tovább növekedett, a felszabadítási mozgalmakkal dialógusunk továbbfejlődött." /⁵⁵

Willy Brandt is - érthető módon, hisz az SZI elnöke és a "Brandt Bizottság" vezetője - a nemzetközi összefüggésekkel foglalkozott legtöbbször. /⁵⁶ A nemzetközi szolidaritást hangsúlyozta, amely "belevésődött a szociáldemokrácia történelmébe. Ez az Észak-Dél politika ma a meg-

határozó orientáció számunkra."/57

Helmut Schmidt kancellár kongresszusi előadásában az 1980-as évek követelményeire vonatkozóan - többek között - azt találta fontosnak, hogy "a békét kell erősíteni, és növelni az igazságosságot. A mi felelősségünk is megfogalmazódik azokkal az emberekkel szemben, akik a harmadik világban szegénységben élnek... Mi változtatni és átalakulni akarunk, anélkül, hogy a beváltat elveszítenénk... A világpolitikai táj átalakulóban van, mi szociáldemokraták azt akarjuk, hogy ez a folyamat békésen menjen végbe... Mi abban akarunk segíteni, hogy a harmadik világ államaiban a belső fejlődés olyan tartósan menjen végbe, ahogy csak lehetséges. Ezért mi nem mondunk igent a korrupciókra, diktatúrákra, elnyomásra."/58

A fejlesztéspolitikában új követelmények, új irányok nem fogalmazódtak meg, az 1975-ben kijelölt úton igyekeznek továbbhaladni. A nemzetközi politikában betöltött szerepüket hangsúlyozták, és ezen a területen igyekeznek pozícióikat tovább erősíteni. E céljuk elérésében sokat várnak az SZI-től. A világbéke biztosítása és az úgynevezett Észak-Dél kiegyenlítődés szempontjából is döntőnek ítélik a legszegényebb országok kiemelt támogatását, valamint az alapszükségletek kielégítésének biztosítását.

Ugyanezek a prioritások, elvárások fogalmazódnak meg a BMZ 1979. évre vonatkozó jelentésében is./59 A BMZ-jelentés is hangsúlyozza a fejlődő országok saját felelős-

ségét, amit gazdasági fejlődésükkel és társadalmi reformokkal kell megteremteniük. Persze, azért a külső "segítség-ről" is megemlékeznek a jelentésben: "Kivülről csak tanács-csal lehet befolyásolni a belső fejlődést, például egy igazságos kormányzási szisztéma bevezetésével, vagy egy teljesítőképes állami közigazgatással."/60

Rainer Offergeld a BMZ minisztere összefoglalójában kitért a Szövetségi Kabinet 1979. évi májusi 17 pontos terv-vezetésére, amelyben megfogalmazták, hogy "a növekvő össze-fonódás a fejlődő és fejlett országok gazdaságai között a függőség fokozódásához vezet, ami a világgazdasági válto-zásokra érzékenyebbé teszi a gazdaságunkat."/61

A régiókat külön tárgyaló fejezetek megállapítják, hogy az egyes latin-amerikai országok fejlettségi szint-je nagyon is eltérő.

A küszöbországoknál főleg a privát gazdasági együtt-működés dominál.

Mexikó és Venezuela az olajexportáló országokhoz tartozik.

Brazília infrastruktúrája viszonylag fejlett, a to-vábbi fejlesztés feladata, hogy a belső különbségek csök-kentéséért harcoljon.

Paraguayban viszont főleg az infrastruktúra kiépí-tését igyekszik a Szövetségi Köztársaság is támogatni, ehhez 4 millió DM-es hitelt nyújt. Három millió DM-el az oktatás fejlesztéséhez kíván hozzájárulni.

Argentínában - a BMZ jelentés szerint - szintén a

séget, amit gazdasági fejlődésükkel és társadalmi reformokkal kell megteremteniük. Persze, azért a külső "segítség-ről" is megemlékeznek a jelentésben: "Kívülről csak tanáccsal lehet befolyásolni a belső fejlődést, például egy igazságos kormányzási szisztéma bevezetésével, vagy egy teljesítőképes állami közigazgatással."/60

Rainer Offergeld a BMZ minisztere összefoglalójában kitért a Szövetségi Kabinet 1979. évi májusi 17 pontos tervzetére, amelyben megfogalmazták, hogy "a növekvő összefonódás a fejlődő és fejlett országok gazdaságai között a függőség fokozódásához vezet, ami a világgazdasági változásokra érzékenyebbé teszi a gazdaságunkat."/61

A régiókat külön tárgyaló fejezetek megállapítják, hogy az egyes latin-amerikai országok fejlettségi szintje nagyon is eltérő.

A küszöbországoknál főleg a privát gazdasági együttműködés dominál.

Mexikó és Venezuela az olajexportáló országokhoz tartozik.

Brazília infrastruktúrája viszonylag fejlett, a további fejlesztés feladata, hogy a belső különbségek csökkentéséért harcoljon.

Paraguayban viszont főleg az infrastruktúra kiépítését igyekszik a Szövetségi Köztársaság is támogatni, ehhez 4 millió DM-es hitelt nyújt. Három millió DM-el az oktatás fejlesztéséhez kíván hozzájárulni.

Argentínában - a BMZ jelentés szerint - szintén a

képzés, támogatja a Német Szövetségi Köztársaság. /3,5 millió DM/

Peruban a mezőgazdaság fejlesztéséhez, az energiaszá-
llításhoz és a képzéshez járulnak hozzá kölcsöneikkel, se-
gélyeikkel. Még Ecuadornál és Kolumbiánál emeli ki a je-
lentés az oktatási-képzési segély súlyát.

A közép-amerikai kontinensen szintén változó súlypon-
tok figyelhetők meg a nyugatnémet tervekben. Nicaraguában
támogatják az újjáépítést. A Dominikai Köztársaságban a
mezőgazdaság fejlesztéséhez és az elektronos hálózat ki-
építéséhez nyújtanak segítséget, Haitiben az utépítés tá-
mogatása szerepel terveikben.

A Német Képviselőház 1980. január 21-én hozta nyil-
vánosságra a Szövetségi Kormány negyedik fejlesztéspoli-
tikai beszámolóját.^{/62}

A beszámoló egy nagyon alapos, részletes számadása
a kormány fejlesztéspolitikai tevékenységének. E dokumen-
tum - sok esetben a pártkongresszuson megfogalmazott fel-
adatokról, elvárásokról már, mint eredményekről számol
be.

A külpolitikai kapcsolataik szövevényében - a jelen-
tés szerint is - a fejlesztési politika központi helyet
foglal el.

A beszámolóból is visszatükröződik az az "ideológiai,
politikai offenzíva", amit - a gazdasági pozíciók erősí-
tése érdekében - a kormány fejlesztés-politikai tevékeny-
sége fontos részének tekint. "A fejlődő országokban fon-

tos feladat a társadalmi feszültségek leépítése, ami nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy az Észak-Dél viszonyban a nemzetközi konfliktusokat elkerüljük." /63 - fogalmazzák az előzetes megjegyzésekben. A politikai stabilitástól teszik függővé a fejlődő és "fejlett" országok közötti jövedelemkülönbségek csökkenését. Ennek érdekében - szociáldemokrata eszméikhez hűen - a társadalmi reformokat javasolják. Bár ehelyütt a jelentésben a "fejlett" és "fejlődő" országok közötti jövedelemkülönbségeket hangsúlyozzák, és az ellen igyekeznek fellépni, azonban a korábban már látott dokumentumokéhoz hasonlóan ebben sem feledkeznek meg arról, hogy a fejlődő országokon belüli aránytalanságokra, hatalmas jövedelemkülönbségekre ne utalnának. Ezek ellen a jövedelemkülönbségek ellen úgy kívánnak harcolni, hogy az minél szélesebb néptömegek szociális helyzetének alakulását eredményezze. Ezt azért tekintjük stratégiájuk fontos részének, mert itt - véleményünk szerint - feltétlenül van egy közös pont, amely közös fellépésre ösztönözheti a szociáldemokrata és kommunista munkásmozgalmat. A következő lépésnél már - úgy gondoljuk - ugyanis nehéz lesz az együttműködés, amikor a szociáldemokraták az "osztályharc"-cal a "szociális kiegyenlítődés" reformista jelszavát állítják alternatívaként.

"Létszerelés", "fejlesztés" - e fogalmak ismét egymás mellé kerülnek ebben a jelentésben is, és még szerepel két bizonyító adat is, amely egyértelműen a fejlődő országok fegyverkezésének növekedésére utal /1965-ben 6.3;

1980-ban 14 %/. A beszámolóból "kimaradnak" azok az üzletek, amelyek szintén hozzájárultak e számok növekedéséhez.

Az "ipari" és fejlődő országok viszonyában jelentkező új tendenciák felsorolásánál ismét találkozunk az "interdependencia"-val és "közös érdekek"-kel. E fogalmakkal először az 1973. évi kormányjelentésben találkoztunk, mintegy az 1973-as olajválság első jeleként.

"A fejlődő országok növekvő integrációja következtében az összefonódás az ipari országokkal jelentékenyebb." /64

Ezt jól bizonyítja a jelentés 8. sz. táblázata. /65

/Ld. III. sz. melléklet/

A Szövetségi Köztársaság "összteljesítménye" /állami és magán/ is növekedett az elmúlt években, 1977-ben a bruttó társadalmi termék 1,12 %-át tette ki, 1978-ra 1,19 %-ra növekedett.

A jelentés egyik fejezete a regionális súlypontokkal, földrajzi felosztással foglalkozik. 1978-ban 126 fejlődő országban valósítottak meg terveket.

Fejlesztés-politikai kritériumokként a következőket sorolják fel:

- általános gazdasági és társadalmi helyzet
- külgazdasági teljesítőerő
- saját erőfeszítések
- a külföldi tőke felvevőképessége
- lakosságszám.

Ezen általános elveken túl, "más politikai feltételeket

is figyelembe vesznek: mint például Közel-Keleten, Törökországban, Portugáliában stb. Ezek politikailag nehéz helyzetben lévő államok - hangzik a jelentésben -, a fejlesztési segéllyel ahhoz akar a kormány hozzájárulni, hogy békés megoldásokat, demokratikus fordulatot érjenek el, és szilárdítsanak meg a gazdasági és társadalmi viszonyaikban."/66

Az együttműködésben a jelentés is fontos feladatot szán a Szövetségi Kormány támogatására a nem-állami intézményeknek is. Az ő feladatuk is kettős, egyrészt hazájukban kell a fejlesztéspolitika támogatását elfogadtatniuk, másrészt az egyes fejlődő országokban járulni rájuk sok feladat.

A jelentés örömmel jegyzi meg, hogy a lakosság hozzájárulása a fejlesztéspolitikához növekedett. A BMZ által 1975-ben kiadott körkérdés értelmében a felnőtt lakosság 58 %-a támogatta a fejlesztéspolitikát, ugyanazt a körkérdést megismételték 1978-ban, az eredmény 62 % lett. A lakosság fokozottabb informálásában felhasználták a szakszervezeti köröket is, bár a szakszervezetekre egyre erőteljesebben kíván számítani a kormány más fejlesztéspolitikai tevékenységében is.

3.3. "A gondolkodó elit meghódítása"

A nem-állami intézmények közül kicsit részletesebben ismerkedjünk meg a Friedrich Ebert Alapítvány munkájával,

melynek "harmadik világ"-beli tevékenységét a szociáldemokrata párt szempontjából is fontosnak kell tekintenünk, hiszen az alapítvány e párt befolyása alatt áll.

Történelmi múltjáról azt kell megjegyeznünk, hogy a német alapítványok közül a legidősebb, 1925. április 15-én Friedrich Ebert szociáldemokrata birodalmi elnök politikai hagyatékeként alapították. Az alapítvány munkáját 1933-ban a nácik betiltották, majd a II. világháború befejeződése után újra folytatta tevékenységét. Az alapítvány Friedrich Ebert politikai testamentumában kijelölt célokat igyekszik - lépésről-lépésre - megvalósítani. E célok a következők:

- Az emberek politikai és társadalmi nevelése demokratikus szellemben.
- A népek közötti megértésért, együttműködésért kell küzdeni.
- A tehetséges bel- és külföldi diákok pénzügyi és eszmei támogatása.^{/67}

Amint az alapítvány 1980. évi évkönyvében is olvashatjuk^{/68}, ezekhez az elvekhez, célokhoz tartják ma is magukat. Az alapítvány tevékenysége több munkaterületet foglal magába: politikai képzés kül- és belföldön, kutatás kül- és belföldön, a német és külföldi diákok támogatása, valamint az együttműködésük. Nagy súlyt helyez a FES a felnőttképzésre. Céljait általános szociáldemokrata elvek határozzák be, így "több szellemi és személyes szabadság, több igazságosság, emberség és szolidaritás"^{/69} - hangzik elvi

útmutatásukban.

Szerteágazó tevékenységük természetesen kiterjed a belpolitikai, gazdasági-társadalmi, nemzetközi kérdések vizsgálatára is.

A fejlődő országok kutatásával foglalkozó munkacsoportok - az évkönyv szerint - az 1980-as évben négy területen fejlődtek tovább:

- Az úgynevezett krízisterületekről tartottak egy konferenciát.
- A "Külgazdaság és fejlesztéspolitika" munkacsoport a Brandt-Bizottság jelentését elemezte, és erről készített egy kiadványt.
- A "Külföld" munkacsoport főként a nemzetközi kooperáció kérdéseivel foglalkozott.
- Az "Információs és kooperációs" programban szintén előreléptek, sikeresen használták fel ismereteiket, melyeket a külföldi vendégektől szereztek.

Ebben az évben legfontosabb feladatuknak tekintették a politikai pártok közötti kommunikációs kapcsolatok kiépítését, amit egy afrikai /Dakar/ és egy latin-amerikai /Caracas/ iroda létrehozásával is igyekeztek elősegíteni. Ennek a tervnek nemcsak az a célja, hogy a nyugat-európai és "harmadik világ"-ban működő politikai pártok közötti információcserét erősítse, hanem a "harmadik világ" egyes országai közt is /"Süd-Süd Erfahrungstransfer"/ segítse az információáramlást. A "Nueva Sociedad" című Latin-Amerikában megjelenő társadalompolitikai folyóirat is ezt a

célt szolgálja. Másik eszköz, amellyel az alapítvány segíti a fejlődő országok jobb megismerését: az ösztöndíj-program /eddig főleg Latin-Amerikára, a Földközi tenger térségére és Afrikára alkalmazták/ - ennek célja a fejlődő országok társadalmi, politikai problémáival való intenzív foglalkozás.

Latin-Amerika kutatásával külön munkacsoport foglalkozik. /Arbeitsgemeinschaft Deutscher Lateinamerika Forschung/ A csoport 1980-ban - nem véletlenül - a következő témával foglalkozott: "A karibi térség társadalmi, politikai, gazdasági helyzete, nemzetközi akciói, a kisállamiság problémái." Témaválasztásuknál nagy szerepet játszott az a politikai helyzet, amely 1980-ban több közép-amerikai országban kialakult. Nem véletlenül irányította az SZI sem figyelmét erre a térségre /Nicaragua/.

A korábban említett "Külföld" munkacsoport főként a latin-amerikai és afrikai demokratikus pártok számára igyekezett a "tanácsadást" megszervezni.

A FES Latin-Amerikában működő leányintézménye az ILDIS /Instituto Latino-Americano de Investigaciones Sociales/, amelynek két központja van: Caracasban és Quitóban. Tevékenységét szintén többféle módon igyekszik hatékonyá tenni: szakértői előadásokat, szemináriumokat szerveznek, kiadványokat szerkesztenek és kapcsolatokat építenek ki latin-amerikai és nemzetközi intézményekkel, mint a CAF /Entwicklungsbank des Adenpaktes/, CEPAL /Wirtschaftskommission für Lateinamerika/, FLASCO /Latein-

amerikanische Fakultät für Sozialwissenschaften/, OLADE /Lateinamerikanische Energieorganisation/ valamint a CONADE /Nationale Entwicklungsrat/, IESS /Institut für Sozialversicherung/.

Az alapítvány 1980-ban is tovább folytatta a gazdasági és társadalmi tanácsadást a Dominikai Köztársaságban a különböző társadalmi erőknek /kormány, Partido Revolutionario Dominicano, valamint a szakszervezet UGTR/. A tanácsadást a FES nemzetközileg elismert szakértőkkel igyekezett színvonalassá tenni, a szakértők a Guzman-kormány reformprogramjához igyekeztek adalékokkal szolgálni.

Peruban és Kolumbiában a társadalomtudományok további kutatásait próbálták intenzívebbé tenni, ugyanennek a bővítését szorgalmazták Mexikóban is. Mindezzel azt kívánják elősegíteni, hogy a különböző társadalompolitikai csoportok a reformpolitikát mind jobban elsajátítsák és természetesen alkalmazzák.

Igyekeztek a Brandt-Bizottság-i jelentést is politikailag kamatoztatni tevékenységükben. Rio de Janeiroban - az ILDES szervezésében - egy "Nemzetközi szeminárium a Brandt-jelentésről és annak latin-amerikai konzekvenciáiról" - címmel tudományos ülést terveztek. Az ülésen vezető brazil politikusok, szakszervezeti vezetők, tudósok vettek részt. Egy további nemzetközi szemináriumot a "Brandt-jelentésről" Kolumbiában tartottak.

Az 1980-as évre vonatkozóan az évkönyv a regionális súlypontok vizsgálatánál két országot emel ki, Nicaraguát

és Zimbabwe, ahol a Fennradalmi Felszabadítási mozgalmak győztek.

Döntő súllyal szerepel a FES kapcsolataiban a szakszervezetekkel megvalósított együttműködés. 1980-ban a "harmadik világ" 50 országában folytattak tanácsadást, továbbképzést, anyagi segélyezést. Szakszervezeti együttműködésüket több területen valósítják meg. Sok esetben a nemzetközi szakszervezeti szervezeteken keresztül /pl. Nemzetközi Foglalkoztatási Titkárság/ fejtik ki a FES munkatársai tevékenységüket. Támogatják a szakszervezetek kiépítését az új ipari területeken, vidéken, igyekeznek a nőket is bevonni a szakszervezeti munkába.

Az alapítvány társadalmi tevékenységében a szociáldemokrata célokhoz közel álló pártokkal megvalósított együttműködést tekinti a legfontosabbnak. De együttműködnek azokkal a pártokkal is, amelyek a "demokratikus szocializmus" értelmében haladó eszméket képviselnek, így módon támogatják néhány esetben a felszabadítási mozgalmakat is, amelyeket a FES "a politikai pártokhoz vezető első lépcsőfoknak" tart.

A politikai képzés latin-amerikai központja: Costa Rica. E politikai képzés centrumait főként azzal a céllal hozták létre, hogy a társadalompolitikai felnőttképzést segítsék, amelyet főleg a szociáldemokrata tendenciájú pártok, szakszervezetek, ifjusági és női szövetségek vezető erőinek és tagjainak képzésére kívánnak hasznosítani. A Costa Rica-i "Centro de Estudios Democraticos de America

Latina"-ban 1980-ban is körülbelül 50 képzési - továbbképzési rendezvény valósult meg, átlagosan nyolc napos időtartammal.

Feladataik fontos eleme még a tömegkommunikáció támogatása a fejlődő országokban. Ezt is több irányban igyekeznek hatékonyan alkalmazni, egyrészt ujságírókat képeznek, másrészt segítségükkel járulnak hozzá a nemzetközi tömegkommunikációs szisztémák terveinek kidolgozásához, kapcsolataikat kiépítik a hírugynökségekkel is /CANA - Karib térség/. Bekapcsolódtak az "Inter Press Service"-be, amelynek a német nyelvű szolgálatát szervezték meg. Ezzel tulajdonképpen a nyugatnémet kormány azon törekvésének igyekszik a FES eleget tenni, hogy a fejlődő országok problémái a Szövetségi Köztársaságban ismertebbek, érthetőbbek legyenek.

Ugy gondoljuk, hogy egyetlen alapítvány - a FES e széleskörű, nem kis létszámot foglalkoztató és jelentékeny anyagi lehetőségekkel dolgozó szervezetének - megismerése és bemutatása is világossá tette, miért tekinti a kormány és a párt is fontosnak az alapítványok tevékenységét céljai elérésében.

4. Összegzés

A bevezetőben - az SZI "harmadik világ" politikájának vizsgálatánál - láttuk, hogy az SPD számára fontosak az SZI nyújtotta szervezeti lehetőségek. Az SZI kongresszusain - különösen az 1970-es évek eleje óta - mindig a legfontosabb feladatként a béke megőrzése szerepelt. Ugyanezzel az állásfoglalással találkozunk a kommunista és munkáspártok tanácskozásain is. De ugyanugy mindkét mozgalom veszélyesnek itéli a fegyverkezési verseny fokozódását, amitől féltik az enyhülési folyamat eredményeit, amelyek a feszültség fokozódásához vezethetnek.

Az együttműködés fontos területei lehetnek azok a globális problémák, amelyek megoldása a különböző társadalmi rendszerű országok számára egyaránt döntő: a környezetvédelem, a világelelmezés és a népesedés problémáinak megoldása, a tudományos kutatások hasznosítása, az egészségügy, az oktatás stb.

"Az objektív tényezőket vizsgálva - állapítja meg Berecz János egyik e témával foglalkozó munkájában - a két irányzat alapvető ideológiai ellentéte és stratégiai céljuk különbözősége változatlanul fenn áll. Együttal változatlanul fenn áll az összefogás szükségessége is. Amiben módosulás történt, az az együttműködés szükségességének és lehetőségének a megítélése, annak fokozatos elfogadása." /1 Majd hangsúlyozza, hogy "a kommunista és

a szociáldemokrata mozgalom viszonyának az a realista megközelítése, ha az akcióegység megteremtésének lehetőségét nem kötik össze az ideológiai egyetértéssel. A közös politikai akciók és az ideológiai viták ugyanis nem zárják ki egymást."/2

Ugy gondoljuk, az együttműködés lehetőségeit és korlátait a "harmadik világban" is az előbbi elvek szerint kell megközelítenünk.

A "harmadik világban" és ezen belül Latin-Amerikában mindkét mozgalom egyértelműen fellép - a globális célok mellett - a reakciós diktatúrák és az imperializmus ellen. Mindkét mozgalom - amint nemzetközi tanácskozásaik dokumentumai is bizonyítják /ld. Berlin 1976; Genf 1976³/ - sikeresen száll a neokolonializmus ellen, egy új nemzetközi gazdasági rend megvalósításáért, a fejlődő országok gazdasági, társadalmi felemelkedéséért. Ez utóbbi feladatok együttműködési lehetőségeinél azonban a korlátok is azonnal láthatók.

Az új nemzetközi gazdasági rend kérdésében - annak általános támogatásán túl - már nem egyértelmű a két mozgalom megközelítése, sőt a szociáldemokrata mozgalmon belül is eltérések figyelhetők meg. Szentés Tamás egyik e témával foglalkozó tanulmányában az új nemzetközi gazdasági rend elméleti hátterét elemezve megállapítja, hogy az új nemzetközi gazdasági rend koncepciója eklektikus jellegű, négy fő elméleti irányzatot különböztet meg:

1. A "hagyományos" jellegzetesen burzsoá érdekeket ki-

Rejéző és az imperializmust védelmező elmélet.

2. Az új, polgári revizionista és reformista irányzat.

3. "Ujbaloldali" irányzat.

4. A marxizmus elmélete.^{/4}

A nemzetközi szociáldemokrácia többnyire a második pontban megfogalmazott elmélethez kapcsolható.

A fejlődő országok gazdasági, társadalmi felemelkedésének támogatásában is találkozunk lényeges közös pontokkal: a multinacionális konszernnek ellenőrzésének igénye az SZI dokumentumaiban is megfogalmazódik, valamint támogatják a demokratizálási folyamatot például több latin-amerikai országban is. Bár több helyen igyekeznek exkluzivista módon fellépni, és a kommunista mozgalom kibontakozásának "elejét venni".

E cél eléréséhez is gyakran jelentős támogatást ad az SZI /Nicaragua, Salvador/. 1972-től az SZI amszterdami Tanácsülésén változás következett be a kommunista mozgalomhoz fűződő viszonyban: a korábbi együttműködési tilalom helyett, az egyes szocialista, szociáldemokrata pártokra bizza a döntést a kommunista mozgalomhoz fűződő viszony kérdésében. Érdekes megjegyeznünk, hogy éppen a legtöbb engedményt a fejlődő országokban fogalmazzák meg, így e területeken különösen fontos lehet a két mozgalom együttműködése, akcióegysége. A szociáldemokrácia a "harmadik világban" elfogadja az egypártrendszert, tehát a pluralizmus kérdése is másként vetődik fel, mint Európában.

A másik "fórum", amelyben szintén részt vesz az európai szociáldemokrácia is, és feladatának tekinti a fejlődő országok problémáinak vizsgálatát, megoldását: az un. Észak-Dél párbeszéd.

E "párbeszéd" részének tekinthetjük a Brandt-Bizottság tevékenységét, amely egy jelentést állított össze, melyet 1980-ban az ENSZ-nek adott át. Brandt igyekezett hangsúlyozni már munkájuk közben, hogy nem pusztán gazdasági kérdésekkel kívánnak foglalkozni. Semmiképpen sem szeretnének megfélemedkezni a kulturális, történelmi, vallási háttérrel sem az egyes országok helyzetének vizsgálatánál. A bizottság azt a feladatot tűzte maga elé, hogy új alapszemponthoz dolgozzon ki, melyek segítik kivézetni a "fejlesztéspolitikát" abból a zsákutcából, amelyben már régóta van. A jelentés végülis - a gyakorlatban megvalósítható - javaslatokkal nem szolgál. A jelentést főként a - már jól ismert - "közös függőség" és "érdekközösség" jelszavai hatják át.

Brandt bevezetőjében - amely néhol ellentétben áll a jelentés megállapításaival - hangsúlyozza, hogy a "80-as években a fejlesztési kérdések nem, mint "segítség", hanem mint új struktúra jön szóba, amely a nemzetközi viszonyok új rendjét jelenti."/5

A jelentésnek is egyik fő hangsúlyát az új nemzetközi gazdasági rend problematikája jelenti. Itt is különösen a külső erőforrások elégtelenségére vezeti vissza az elmaradást, nem beszélnek a fejlődő országok belpoli-

tikájáról. Willy Brandt ezzel ellentétben bevezetőjében a következőket állapítja meg: "a szegénység leküzdésére irányuló fáradozások legnagyobb részét kétségtelenül az érintett népeknek és kormányoknak kell viselniük."^{/6}

Ez persze fontos felismerés, de addig ez is csak formula marad, ameddig nem mutatnak rá arra, hogy a legtöbb fejlődő ország gyakorlatában a hatalmi elitet és érdekcsoportokat a korrupció és érdektelenség jellemzi, tehát a kormányok szintjéről ilyen esetekben nehéz a megközelítés. Ezzel tulajdonképpen a Brandt-jelentés is a külső fejlesztési segély önmaga korlátaihoz érkezett.

Az SPD - nemzetközi kapcsolatainak kutatásán túl - a fejlődő országokkal folytatott politikájának közelebbi megismeréséhez feltétlenül vizsgálnunk kell: az SPD-n belüli eltérő nézeteket, a többi párt /CDU-CSU/ "harmadik világ" politikáját, valamint az SPD belpolitikájának néhány - e kérdéssel szorosan összefüggő - faktorát.

E kérdések alaposabb vizsgálata további kutatásaink célja.

JEGYZETEK

A Szocialista Internacionálé "harmadik világ" politikája

1. Balogh László: A Szocialista Internacionálé és a "harmadik világ". Tájékoztató, 1980/3. 7.
2. Balogh László idézett művében a periodizációnál az első korszaknak az 1951-től 1960-ig terjedő időszakot tekinti.
3. Az Oslói Nyilatkozat. 1962. június 2-4.
"A szocializmus és a fejlődő országok".
The Socialist International, 1962. június /magyarul/
4. MTI Archivum.
5. Vö. Balogh László: i.m. 16. /
6. Uo. 17.
7. MTI Archivum.
8. Itt szeretnénk utalni arra, hogy Anderle Ádám: Politikai pártok Latin-Amerikában című tanulmányában /A Politikai Főiskola közleményei, 1978/3-4. 90./ a legjelentősebb populista pártok között a most felvett Costa Rica Nemzeti Felszabadító Pártot, a Venezuelai Demokratikus Akció Pártot, a Venezuelai Népi Választási Mozgalmat, valamint a Perui APRA-t is ide sorolja. És ő hívja fel a figyelmet a populista pártok "köntüsváltására".

9. MTI Archivum.
10. 1974. március 23-án Londonban tették közzé ezt a felhívást. Ld. MTI Archivum.
11. MTI Archivum.
12. Az SZI genfi kongresszusán mondta Bernt Carlsson.
13. Vö. Balogh László: i.m. 20.
14. Az új alapszabályok értelmében az SZI-hez tartoznak:
 - a/ Tagpártok /felszólalási, szavazati jog- tagdíj fizetés kötelezettsége/.
 - b/ Testvérszervezetek: Szociáldemokrata Nők Nemzetközi Tanácsa, Nemzetközi Szocialista Ifjusági Szövetség /felszólalási, szavazati jog/.
 - c/ Konzultatív pártok /felszólalási jog/.
 - d/ Társult Szervezetek /felszólalási jog/.
15. Socialist International Information, 1976. /magyarul/
16. Vö. Karl Ludolf Hüberner: SI. Der politische Wille ist entscheidend. Resolutionsphase in Vancouver vorläufig abgeschlossen. Die Neue Gesellschaft, 1978/12. 1013.
17. Socialist Affairs, 1978. december /magyarul/.
18. Vö. Karl Ludolf Hüberner: i.m. 1014.
19. Klaus Lindenberg: Die SI steigert ihre Verpflichtungen in Lateinamerika und im Terrain von Karibik. Die Neue Gesellschaft, 1980/2. 185.
20. Holger Quiring: Sozialismus - was anders? Vorwärts, 1980. április 3. 9.
21. Vö. uo. 9.
22. MTI Archivum.

Történeti visszatekintés

1. Vö. Germán Kratochwil: Modernisierung, soziale Entwicklung und strukturelle Abhängigkeit in der Entwicklungshilfe, dargestellt am Beispiel der Entwicklungshilfe der BRD für Lateinamerika. Hamburg 1974. 94.
2. Idézi: Germán Kratochwil: i.m.
3. Vö. Die Auswärtige Politik der Bundesrepublik Deutschland. Herausgegeben vom Auswärtigen Amt unter Mitwirkung eines Wissenschaftlichen Beirates. Verlag Wissenschaft und Politik, Köln 85.
4. Idézi: a Deutsche Bundestag 159. ülését a Die Auswärtige Politik der Bundesrepublik Deutschland... 86.
5. Idézi: az 1962 l. 6. 4. számú Bulletin-t a Die Auswärtige Politik der Bundesrepublik Deutschland... 87. |
6. Vö. Die Auswärtige Politik der Bundesrepublik Deutschland... 88.
7. Vö. Germán Kratochwil: Modernisierung, soziale Entwicklung und strukturelle Abhängigkeit in der Entwicklungshilfe, dargestellt am Beispiel der Entwicklungshilfe der BRD für Lateinamerika. Hamburg, 1974. 89.
8. Idézi: Germán Kratochwil a Handelsblatt, 1962. január 12-i számát uo. 93.
9. Vö. Hans Jürgen Wischnewski: Deutschlands Stellung in

- den Entwicklungsländern. Die Neue Gesellschaft, 1967/8. 371-376.
10. Ernst Wilhelm Meyer: Der Stil der deutschen Aussenpolitik. Die Neue Gesellschaft, 1967/5. 384.
 11. Vö. Willy Brandt: Aussenpolitik, Deutschlandpolitik, Europapolitik. Grundsätzliche Erklärungen während des ersten Jahres im Auswärtigen Amt. Berlin Verlag, 1968. 119-123.
 12. Uo. 121.
 13. Uo. 122.
 14. Uo. 123.
 15. MTI Archivum.
 16. MTI Archivum.
 17. MTI Archivum.
 18. MTI Archivum.
 19. Dr. Erhard Eppler: Sozialdemokratische Entwicklungspolitik. Die Neue Gesellschaft, 1969/3. 186.
 20. Uo. 185-187.
 21. Idézi a Pressemitteilungen des BMZ a Die Auswärtige Politik der Bundesrepublik Deutschland... 94.
 22. MTI Archivum.
 23. MTI Archivum.
 24. MTI Archivum.
 25. Die Auswärtige Politik der Bundesrepublik Deutschland... 95.
 26. Uo. 95.

"Folyamatosság és megújulás"

/1969-1975/

1. Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands 1969. Bad Godesberg ., Protokoll, 443.
2. Vö. Willy Brandt záróbeszéde. Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands 1969. Bad Godesberg., 443-477.
3. Vö. Hajdú János: Ratifikálás után. Válaszúton az NSZK. Kossuth, 1972. 19-20.
4. E szerződések megszületéséről, nyugatnémet fogadtatásukról és Európára gyakorolt hatásukról ld. bővebben: Hajdu János: Ratifikálás után. Válaszúton az NSZK. Kossuth, 1972.
Péner Imre: Az SPD keleti politikája . Kandidátusi értekezés. Bp. 1975 /Kézirat/.
Lukács Albin: A Németországi Szociáldemokrata Párt szocialista országokkal folytatott politikájának vizsgálata 1969-től a Helsink-i konferenciáig.
Doktori disszertáció, 1978. /Kézirat/.
5. Parteitag der Sozialistischen Partei Deutschlands vom 11-14 Mai 1970 Saarbrücken. Protokoll der Verhandlungen. Angenommene und überwiesene Anträge. Vorwärts Verlag. Bad Godesberg. 1970.
6. Az SPD szocializmus-konceptiójáról ld. bővebben:
Benkő Zsuzsanna: Az SPD "keleti" politikája és szocializmus-konceptiója az OR, 85-ben. Szegedi Orvostudományi

- Egyetem Marxizmus-Leninizmus Intézet Tudományos Közlemények. Szeged, 1979. 107-114.
7. Vö. Berecz János: A szociáldemokrácia és a nemzetközi kommunista mozgalom viszonya. Kossuth, 1978. 34.
 8. Parteitag der Sozialistischen Partei Deutschlands vom 11-14 Mai 1970. Saarbrücken... 470.
 9. Vö. Entwicklungshilfe: Politik der Veränderung
Gespräch mit Minister Erhard Eppler . Die Neue Gesellschaft, 1971/6. 382-389.
 10. Vö. Kratochwil: i.m. 165.
 11. Entwicklungshilfe: Politik der Veränderung.
Gespräch mit Minister Erhard Eppler . Die Neue Gesellschaft, 1971/6. 384-385.
 12. Uo. 387-388.
 13. Vö. German Kratochwil: Entwicklungshilfe und strukturelle Abhängigkeit in Lateinamerika. Die latinamerikanische Kritik an der internationalen Kooperation und ihre Bedeutung für die deutsche Entwicklungshilfe.
Institut für Iberoamerika-Kunde, 2. Hamburg 36. 1974.
 14. Uo. 35.
 15. Uo. 42.
 16. Idézi: Kratochwil: i.m. El Pais Bogotá, 1969. július 13-i számból.
 17. A DAC /Development Assistance Committee/ 1960-ban alakult és tagjai fejlesztési segély-politikájának koordinálását hivatott szolgálni. 22 ország tartozik a szervezethez, Egyesült Államok és Japán mellett a

fontosabb nyugat-európai országok.

18. Vö. German Kratochwil: Entwicklungshilfe und strukturelle Abhängigkeit in Lateinamerika... 56-58.
19. Idézi Heinz Umrath: Soziale Strukturwandlung und Entwicklungsplanung . Die Neue Gesellschaft, 1971/10. 712.
20. Vö. Kádár Béla: Latinamerika gazdasági és külgazdasági fejlődésének újabb irányzatai . Külgazdaság, 1974/12. 901-912.
21. Uo. .
22. Jahresbericht der Bundesregierung 1973. Herausgegeben vom Presse und Informationsamt der Bundesregierung., 1974. 25.
23. Uo. 26.
24. Uo. 27.
25. Uo. 52.
- 26/a. Uo. 603.
- 26/b. Uo. 611.
27. Vö. uo. 613.
28. Willy Brandt: Zehn Jahre sozialdemokratische Aussenpolitik . Die Neue Gesellschaft, 1976/5. 393.
29. Schmidt egy TV-interjúban kijelentette nem sokkal kormányra kerülése után, hogy "különösen nagy szerepet fog játszani a belpolitika...". ld. MTI Archivum.
30. Willy Brandt: Zehn Jahre sozialdemokratische Aussenpolitik . Die Neue Gesellschaft, 1976/5. 389.
31. Vö. Inotai András: Az NSZK külgazdasági stratégiájának főbb elemei és tendenciái . Külpolitika, 1976/4. 22-43.

32. Uo. 41.

33. Uo. 23.

34. Uo. 27.

35. Vö. uo. 32.

35/a. Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands vom 11. bis 15. November 1975. , Rosengarten Mannheim. Protokoll der Verhandlungen.

Külföldi vendégek Latin-Amerikából: Anselmo Sule /Radikale Partei Chiles/, Carlos Parra /Chile/, Sergio Rojas /Chile/, Dr. Carlos Manuel Castillo /Costa Rica/, Augusto Malave Villalba /Acción Democrática Venezuela/, Dr. Arturo Hernandez Grisanti /Venezuela/, Dr. Aniceto Rodriguez /Sozialistische Partei Chiles/.

36. MTI Archivum.

37. Idézi Uwe Holtz: Orientierungsrahmen - Weltwirtschaft / - Dritte Welt . Die Neue Gesellschaft, 1975/11. 886.

38. Uo. 886.

39. Uo. 886.

40. Uo. 887.

41. Idézi: Uwe Holtz i.m. 887.

42. Uo. 888.

"Egy globális stratégiáért"

/1975-1980/

1. Vö. Willy Brandt Záróreferátuma. 1d. Parteitag der

Sozialistischen Partei Deutschlands 1976., Dortmund.

2. Uo.
3. Uo. Regierungsprogram 1976-1980. /Schmidt/
4. Uo.
5. Uo.
6. Uo.
7. Uwe Holtz: SPD und Neue Weltwirtschaftsordnung.
Die Neue Gesellschaft, 1978/9. 706.
8. Dokumente. Fachtagung "Entwicklungspolitik der SPD"
am 1. und 2. September 1977. in Wiesbaden. Forum SPD
5.
9. Uo. 6.
10. Uo. 9-13.
11. Uo. 12.
12. Uo. 201-206.
13. Vö. Parteitag der Sozialistischen Partei Deutschlands
1977 Hamburg. Protokoll - Nord-Süd-Politik. 767-789.
14. Uo. 771.
15. Uo. 775.
16. Uo. 783.
17. Uwe Holtz: SPD und Neue Weltwirtschaftsordnung.
Die Neue Gesellschaft, 1978/9. 705-710.
18. Wolfgang Wagner: Német befeléfordulás. Az NSZK külpo-
litikája az 1976. október 3-i választás után.
Európa Archiv, 1976/12., 763-766.
19. Vö. uo. 763-766.
20. Helmut Schmidt kormánymagyarázata. 1976. december 16.

Bundestag . Európa Archiv.Folge 2/1977.

21. Uo.
22. Uo.
23. MTI Archivum.
24. MTI Archivum.
25. MTI Archivum.
26. MTI Archivum.
27. MTI Archivum.
28. Hans Jürgen Brummel: Brasilien zwischen Abhängigkeit, Anatomie und Imperialismus. Die Grundlinien der brasilianischen Aussenpolitik /1964-1978/ unter besondere Besichtigung der Beziehungen zu Lateinamerika. Frankfurt am Main,1980 . 141.
29. Jahrbuch der SPD 1975-1977. Bonn. Verlag: Neue Vorwärts,1977. Aussenpolitik.9-48.
30. Entwicklungspolitik Jahresbericht 1977. BMZ.
Herausgeber: Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit Öffentlichkeitsarbeit. Bonn,
April 1978.
31. Dokumente Fachtagung "Entwicklungspolitik der SPD"
am 1. und 2. September 1977. in Wiesbaden . Fórum SPD.
10.
32. Willy Brandt: Kiegyezés Észak és Dél között /a Független Bizottság munkájához a nemzetközi fejlesztés kérdésében/. A Friedrich Ebert Stiftung Gazdaság és Politika beszélgetéskörhöz írt referátuma.
Die Neue Gesellschaft,1978/12. 952-958.

33. A túlélést biztosítani. Az ipari országok és a fejlődő országok közös érdekei. Az Észak-Dél Bizottság tudósítása. 1980. Verlag - Kiepenheuer Witsch, Köln.
12.
34. Vö. Willy Brandt: Abrüstung und Entwicklung - Wir brauchen eine fundamentale Umorientierung.
Aspen Institut - Berlin.
Die Neue Gesellschaft, 1978/9. 749-753.
35. Uo. 751.
36. Vö. SPD: Jahrbuch der SPD 1977-1979 Bonn., Verlag: Neuer Vorwärts, 1979. 10-24.
37. Uo. 16.
38. Uo. 18.
39. Arbeitsgruppe für wirtschaftliche Zusammenarbeit der SPD Fraktion: Zum Entwicklungspolitischen Bericht der Bundesregierung. Die Neue Gesellschaft, 1978/9.
751-753.
40. Vö. uo. 751-753.
41. MTI Archivum.
42. MTI Archivum.
43. MTI Archivum.
44. Vö. Besuch des Bundeskanzlers in Lateinamerika
Bulletin - Presse und Informationsamt der Bundesregierung Bonn, 5. Mai 1979. Nr 52., 461.
45. Uo. 461.
46. Uo. 461.
47. Uo. 462.

48. Uo. 463.
49. Besuch des Bundeskanzlers in Lima 9. April 1979.
Bulletin - Presse und Informationsamt der Bundes-
regierung Bonn. 5. Mai. 1979. Nr 52., 463.
50. Uo. 463.
51. Peter Hermes: Aspekte und Perspektiven der deutschen
Lateinamerika Politik.
Europa Archiv, 25. Juli 1979. 421-430.
52. Uo. 426.
53. Uo. 429.
54. Parteitag der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands.
Berlin., 3-7. Dezember 1979. Protokoll /5/.
Hans Jürgen Wischnewski: "Festigung des Friedens". 2.
55. Uo. 3.
56. Vö. uo. Willy Brandt beszámolója. Protokoll /3/.
31-54.
57. Uo. 33.
58. Vö. uo. Helmut Schmidt előadása. Protokoll /4/.
1-46.
59. Entwicklungspolitik - Jahresbericht, 1979.
BMZ. Bonn., 1980.
60. Uo.
61. Uo.
62. Deutsche Bundestag 8. Wahlperiode Drucksache. 8/3582.
21. 01. 1980.
Unterrichtung durch die Bundesregierung vierter
Entwicklungspolitische Bericht der Bundesregierung

63. Uo. 4.

64. Uo. 11.

65. Uo. 11.

66. Uo. 25.

67. Vö. Friedrich Ebert Stiftung Jahres Bericht, 1980.

Herausgegeben von der FES. Bonn. 1981.

68. Uo. 5.

69. Uo. 112.

Összegzés

1. Berecz János: A szociáldemokrácia és a nemzetközi kommunista mozgalom viszonya. Kossuth, 1978. 43.

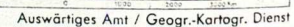
2. Uo. 45.

3. Berecz János idézett művében az SZI genfi kongresszusának megállapításait veti össze a kommunista és munkáspártok 1976. évi berlini értekezletének dokumentumaival, és azokat a területeket emeli ki, amelyek mindkét mozgalom számára döntőek és az együttműködés lehetőségét hordozzák magukban.

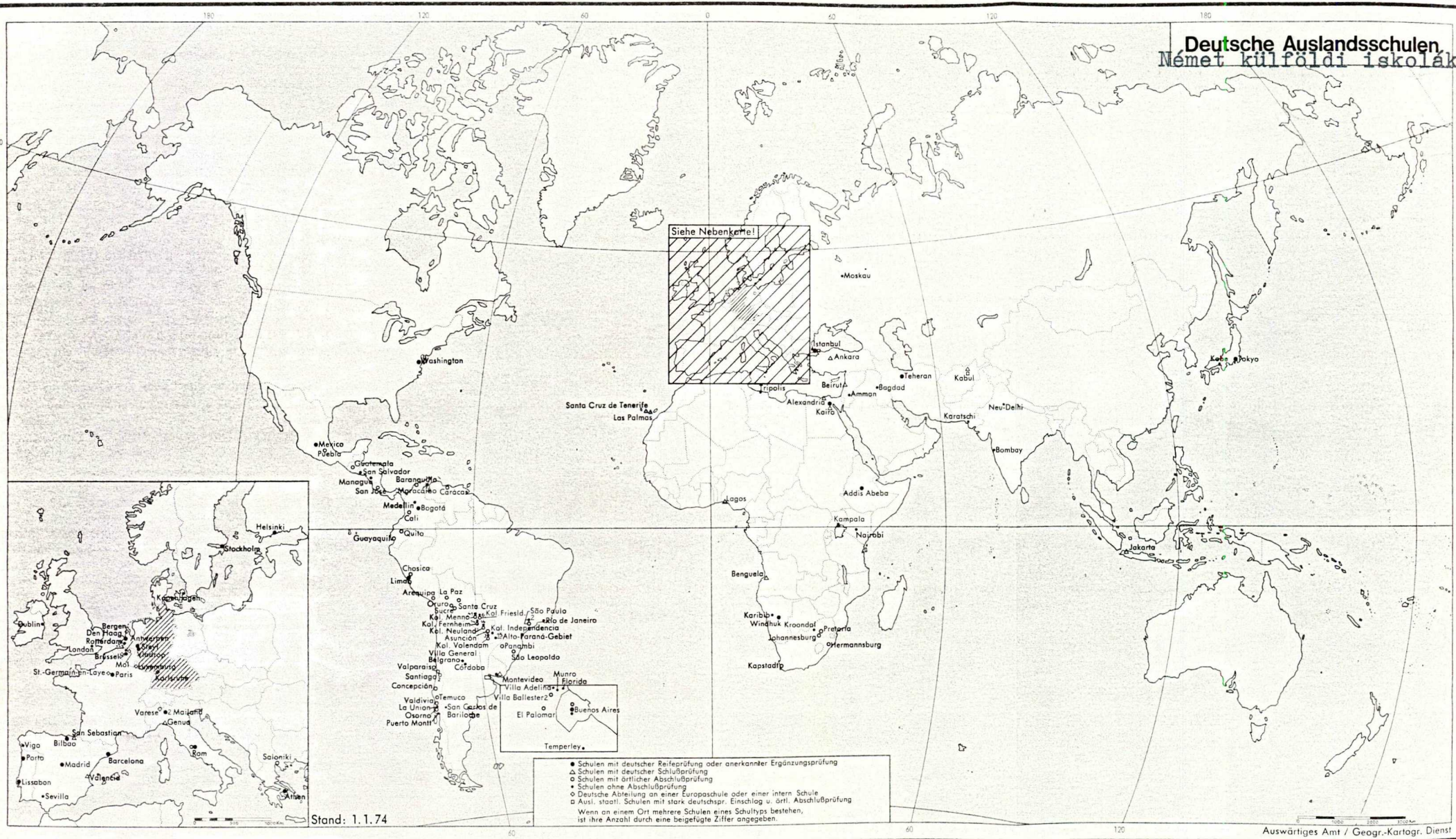
4. Ld. bővebben Szentes Tamás: Gondolatok az Új Nemzetközi Gazdasági Rend eszméjéről. Társadalmi Szemle, 1980/10. 43-59.

5. Das Überleben sichern. Gemeinsame Interessen der Industrie und Entwicklungsländer. Bericht der Nord-Süd Kommission mit einer Einleitung des Vorsitzenden Willy Brandt. 1980. 28.

6. Uo. 32.

Deutsche Auslandsschulen Német külföldi iskolák

Stand: 1.1.74

III. sz. melléklet

1977-es év	A Szövetségi Köztársaság importja a fejlődő országokból szektorok szerint az import %-ában		A Szövetségi Köztársaság exportja a fejlődő országokba szektorok szerint az export %-a	
Szektor	fejlődő országokból	összesen külföldről	fejlődő országokba	összesen külföldre
Mezőgazdaság, vadá- szat, halászat	20,1	43,8	0,6	10,6
Bányászat, energia	42,3	78,7	0,5	5,9
Feldolgozó ipar				
összesen	36,9	12,5	97,6	23,3
ebből:				
alapanyag	8,0	7,4	22,1	19,6
beruházási javak	5,9	6,2	65,9	27,4
felhasználási javak	17,2	28,0	6,7	14,5
élelmiszer	5,9	18,9	2,8	15,1
más áruk	0,7	9,9	1,3	21,9
összesen	100,0	24,9	100,0	22,8

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	I.
Bevezetés. Az SPD a Szocialista Internacio- náléban. A Szocialista Internacionálé "har- madik világ" politikája.	III.
Hangsúlyeltolódások	
/A "harmadik világ" illetve Latin-Amerika politikai jelentőségének növekedése. 1969-1980/	
1. Történeti visszatekintés	1.
2. "Folyamatosság és megújulás"	
/1969-1975/	21.
2.1. "Meditációk a fejlesztési stratégiáról"	28.
2.2. "Kapcsolatok Latin-Amerikával a 70-es évek első felében"	38.
2.3. "Új stratégia keresése"	51.
3. "Egy globális stratégiáért"	56.
3.1. "A politikai hangsúlyok erősödése"	59.
3.2. "A kormánypolitika módosulása"	69.
3.3. "A gondolkodó elit meghódítása"	93.
4. Összegzés	100.
Jegyzetek	
Melléklet	